

Proef ingediend met het oog op het behalen
van de graad van Master of Science in de Criminologische Wetenschappen

DOE "RAP" JE VERHAAL

*EEN KWALITATIEF ONDERZOEK NAAR DE BEELDVORMING VAN JONGEREN
OMTRENT HUN JEUGDRECHTER EN HOE DEZE ZICH VERHOUDT TEN OPZICHTE
VAN DE OPZET VAN HET JEUGDRECHT EN DE INTENTIES VAN DE
JEUGDRECHTER.*

HANNELORE JOHANNA MASON (0547887)
Academiejaar 2018-2019

Promotor: Professor Jenneke CHRISTIAENS
Jury: An NUYTIENS
Recht & Criminologie

*Laten we beginnen met de stem van de jongeren. Met hun ervaring, hun beeldvorming
en hun creatie...
Wat u op de volgende pagina zal lezen, zijn de rapteksten die de participanten binnen dit
onderzoek schreven, naar aanleiding van de onderzoeksvraag en de gehanteerde
kwalitatieve en creatieve methode.*

Doe rap je verhaal...

*Ik vecht voor mijn rechten, voor de rechter zijn neus.
Ik gooi een schoen op haar kop, ik heb geen keus.
Want dit is het leven, dat we leven maar niet willen beleven.
Ik wil geen "bla bla", ik heb genoeg gehoord,
Ik heb een beetje gesmoord,
Een paar haters vermoord
En nu ben ik verhoord.
Want ik ben gestoord,
In mijn hoofd ben ik vuur die je niet verdoofd,
Met de straat ben ik verloofd.*

*Want 'fuck' mijn rechter, we zijn allen maar mensen.
Daarom bepaal ik mijn eigen rechten.
Niemand boven niemand.
Zonder hoop, zonder wensen.
Altijd op jacht, met zwarte trainingspak.
Moesten rennen, rennen voor die lege maag.
'K vraag niets anders dan te luisteren.
Je vangt me niet als ik ga struikelen.
Wij blijven rappen al zijn we trippende.
Altijd dramatiseren, nooit mee redeneren,
Snel snel, vertel vertel,
Maar hij kent mij niet, mijn dossier is het enige dat hij ziet!*

***Je moet beter luisteren,
In plaats van ons aan onze stoel te kluisteren.
Daar help je ons niet mee,
We gaan niet met jou in zee.
Je snapt onze situatie niet,
Het is enkel ons dossier dat je ziet.
Ik wil wat meer begrip,
Ons leven is geen videoclip.
Je moet eens in onze schoenen staan,
Want we leven in een emotionele achtbaan.***

*'Please' rechter, wees creatief en stuur mij ook eens een brief.
Weet gij hoe het daar is,
En hoe ik mijn vrienden daar mis.
'Please' heb levenskennis, want mijn leven is geen kermis.
Ik ben echt niet gevaar-'lijk',
Misschien is dat hoe ik blijk.
Waarom dan al die politie,
Daar paraderen in justitie.*

*Als ik de jeugdrechter was,
Gebruikte ik alles van pas.
Dan zou ik meer begrip hebben voor de kinderen,
Dan zou ik elk kind op zijn plek laten slingeren.
Er zijn sommige dingen gewoon niet te bemiddelen.
De jeugdrechter staat op met een kater, daarom is deze gast geen 'fucking' vader.
Ja ja weet toch, we zijn er toch samen in tocht,
We vliegen samen uit de bocht.*

*We steken alles in de fik,
Dan staat er voor mijn huis een 'fucking' flik.
Hoerenzoon met een valse kroon. Je weet waar ik woon, maar ik weet wel dat je luistert.
Ik voel me gekluisterd, want mijn gedachten zijn duister.
Je fluistert, maar je luistert niet, handen omhoog voor ik schiet.
Geef me de vrijheid, laat me chillen.
Terwijl ik deze 'barz' sta te grillen.*

*Stop met zeggen dat ik dingen heb gedaan die ik niet deed,
En doe niet alsof je mijn naam echt wel weet,
Want ik ben diegene die uw naam vergeet.*

***Je moet beter luisteren,
In plaats van ons aan onze stoel te kluisteren.
Daar help je ons niet mee,
We gaan niet met jou in zee.
Je snapt onze situatie niet,
Het is enkel ons dossier dat je ziet.
Ik wil wat meer begrip,
Ons leven is geen videoclip.
Je moet eens in onze schoenen staan,
Want we leven in een emotionele achtbaan.***

*Hoe kan iemand die je niet kent alles beslissen?
Ook al neemt die 'bitch' vuur zal niet op haar pissen.
Al de strijders die tussen haar 4 muren zitten, ze dealen, vechten, inbraak of gestolen fietsen.
Voor die 'bitch' is de enige optie hierzo zitten.*

*De tranen van mijn moeder, 'damn', 21 maanden weer binnen. De staat is een 'bitch', ik 'spank'
haar op haar billen.*

*Maar wil geen liefde, ook al wil het rechte pad met mij binden.
Ik ben voor die 'kesh' geboren, alles dat telt zijn de brieven die we innen.
Boze designer wanneer we die "sosa" pinnen. Wat weet ze over een lege frigo of een lege maag.
21 maanden niet actief van snel leven naar een pauze, de tijd de tijd gaat 'fucking' traag.
Maar 'no worries', heb strijd met wit poeder in mijn maag.*

*4 muren 1 raam, word hier zot, ik denk dat ik terug iedereen wil gaan slaan.
Te jong om te werken, en de verkeerde origine, maar op de straat kreeg ik een baan.
In de donkere steeg, zag je me altijd staan.
Praat je niet over geld zal ik je niet verstaan.
Ben gewoon een dossier in de ogen van de rechter, zij kent niet eens mijn naam.
Ben niet op straat voor krediet of faam.
Mijn droom is het geluk van mijn moeder met of zonder baan.*

***Je moet beter luisteren,
In plaats van ons aan onze stoel te kluisteren.
Daar help je ons niet mee,
We gaan niet met jou in zee.
Je snapt onze situatie niet,
Het is enkel ons dossier dat je ziet.
Ik wil wat meer begrip,
Ons leven is geen videoclip.
Je moet eens in onze schoenen staan,
Want we leven in een emotionele achtbaan.***

Allemaal dankzij jou...

Yo Fakka [makker], jeugdrechter!
Je hebt 'fucking' veel voor me gedaan. Zonder jou zat ik hier niet en had je mij niet bijgestaan.
Heb m'n mama niet nodig, alles dankzij jou.
Met jou ga ik de top bereiken, met jou ga ik de top bereiken.

Toen ik daar zat als een kleine jongen voor jou,
Had ik angst dat ik had gefaald en een fout had begaan,
Maar jij hebt me blijer gemaakt toen ik hoorde dat m'n ouders iets mis hadden gedaan.
Was jij daar voor mij,
Dus luister nog eens goed,
Luister gewoon naar mijn hart!

Als ik jeugdrechter was,
Zou ik zoals jou zijn,
Zou ik rondlopen zonder das,
Zou ik hopen dat ik de coolste was,
Zou ik luisteren naar jullie verhaal,
En spreken in jullie taal.

**Dus luister maar naar m'n hart 'bro'.
Kijk deze dagen zijn de beste dagen.
Zonder jou had ik deze 'motherfucking shit' niet gedaan.
Dus blijf naar me luisteren, naar mijn 'fucking' hart.
Nu gaat deze 'life' beter, allemaal dankzij jou.**

Je verbaast me altijd met hoe goed je me kent,
Terwijl ik eigenlijk niet zo goed weet wie jij bent.
Ik zie je maar één keer op een jaar,
Hopelijk nog eens voor ik verjaar.
Het waren vaak momenten met veel emotie,
Maar zoals jij het deed krijg je van mij promotie.

Je gaat overal mee akkoord,
Terwijl je het niet eens van mij hoort.
Je benoemt altijd mijn sterke kant,
Je doet me voelen als een diamant.
We moeten nog aan heel veel werken,
Maar je steun zal alles versterken.

Je komt mij soms in de groep bezoeken,
In plaats van het antwoord in je boeken te zoeken.
Ik zou je niet als opvoeder willen,
Maar misschien kan je wel een weekje komen chillen.
Zodat je weet hoe het er hier aan toe gaat,
En dat je het weet als de alarmbel toeslaat.

Je hebt mijn jeugd echt gered,
Terwijl ik mij heel hard had verzet.
Binnenkort is het aan mij,
En door jou begin ik aan een schone lei.

***Dus luister maar naar m'n hart bro.
Kijk deze dagen zijn de beste dagen.
Zonder jou had ik deze 'motherfucking shit' niet gedaan.
Dus blijf naar me luisteren, naar mijn 'fucking' hart.
Nu gaat deze life beter, allemaal dankzij jou...***

Dank u, dank u, dank u!

Dank je [rappers, muzikanten, ervaringsdeskundigen, participanten]: dank je jongeren.
Voor jullie enthousiasme, creativiteit en moed om jullie zegje te doen en de praktijk
samen uit te dokteren.

Dank je voor de coole lyrics, geniale one-liners en pakkende verhalen.

Ik hoop dat ik deze naar behoren heb kunnen vertalen.

Dank je aan de voorzieningen om te reageren op mijn bellen,
En hun deuren aan mij open te stellen.

Dank je Professor Christiaens.

Voor het aanhoren van mijn tsunami aan geestdriftige ideeën.

En deze te trechteren tot een afgebakend geheel en uit te zoeken met z'n tweeën.

Dank je om mijn ijverig neergepen geregeld te sturen.

En uw tijd te nemen tijdens uw drukke werkuren.

Dank je Thomas, voor al je hulp en inspiratie,

De jongeren en jouw talent, vormden de ideale combinatie.

Dank je mama en papa, dat ik steeds bij jullie mocht binnenspringen,

En dat jullie mij met steun en goede ideeën omringen.

In plaats van te zeggen: 'Is dat wel een goed idee?'

Zeiden jullie: 'We steunen je hiermee'.

Dank je vrienden.

Voor de avondjes gelach als het schrijven me even niet meer zinde.

Dank je, lief; dank je Marius,

Voor de studie-avondjes zo knus.

En de avondjes vol met mijn getater,

Al was het putteke nacht of nog later.

Abstract

Based on the assumption that the juvenile court sets out to act in the interests of the youngsters, it was a challenge to discover if the youngsters also experience it that way. On the basis of the research question, we looked for the differences between the intentions of the juvenile judge and the perception that the juveniles have of him/her. We investigated how and where these differences come about, and which aspects or actions can align this vision more positively. In addition to the literature study, we opted for a creative 'rapworkshop', in order to find a method that is close to the youngsters' interests. By contacting institutions, five responded positively. This resulted in five different workshops, where the youngsters wrote a rap together with a musician, about their image of the juvenile judge. In total twenty-six respondents eventually participated in the project. Both from the literature study and from this empirical part, we found that the juvenile judge has a dual role. On the one hand, there was the protective role of the juvenile judge, which particularly applied to the group of respondents who appeared before him due to a problematic upbringing. On the other hand, there was the juvenile judge's punitive role, which was more evident with the group of respondents who appeared before the court for some transgression or other. The difference between the intentions of the juvenile judge and the image of the youngsters is mainly reflected in his/her role and the context in which these two groups must appear before him/her. It was remarkable that all respondents wished for a relationship of trust, with someone closer to their environment.

Keywords: intentions, image, dual role

Vanuit de veronderstelling dat de jeugdrechter in het belang van de jongeren wil optreden, was het een uitdaging om te zoeken naar een manier dat de jongeren dit ook zo aanvoelen. Aan de hand van de onderzoeksvraag, gingen we op zoek naar de beeldvorming van de jongeren omtrent hun jeugdrechter en of deze verschilt met de intenties van de jeugdrechter en de opzet van het jeugdrecht. We gingen na waar deze verschillen zich situeren en welke aspecten of handelingen deze visies positiever op elkaar kunnen afstemmen. Naast de literatuurstudie kozen we voor een creatieve rapworkshop, om zo een methode te hanteren die dicht bij de jongeren hun leefwereld en interesses staat. We contacteerden verschillende jeugdinstanties, waarbij vijf van deze positief reageerden. Aan de hand van deze methode schreven de jongeren, samen met een muzikant, een rap over hun beeld omtrent de jeugdrechter. Er participeerden uiteindelijk zesentwintig participanten. Zowel uit de literatuurstudie als uit het empirische gedeelte ondervonden we dat de jeugdrechter een dubbele rol heeft. Enerzijds was er de beschermende rol van de jeugdrechter, die meer tot zijn recht kwam bij de groep participanten die vanwege een problematische opvoedingssituatie bij de jeugdrechter verschenen. Anderzijds was er de bestraffende rol van de jeugdrechter, die duidelijker was bij de groep participanten die vanwege grensoverschrijdend gedrag voor de jeugdrechter verschenen. Het verschil tussen de intenties van de jeugdrechter en de beeldvorming van de jongeren reflecteert zich voornamelijk in de rol van de jeugdrechter en de context waarbinnen deze twee groepen voor de jeugdrechter moeten verschijnen. Opmerkelijk was wel dat alle participanten een vertrouwensrelatie wensten, met iemand die dichter bij hun leefwereld staat.

Trefwoorden: intenties, beeldvorming, dubbele rol.

Inhoud

1.	De mogelijke discrepantie tussen de beeldvorming van de jongeren en de intenties van de jeugdrechter. Een inleiding	13
1.1	De beeldvorming van de jongeren	13
1.2	De intenties van de jeugdrechter en de opzet van het jeugdrecht	16
1.3	Onderzoeksvraag en hypothese	19
2.	De mogelijke discrepantie al eerder onderzocht? Een literatuurstudie	21
2.1	De ontwikkeling van het jeugdrecht	22
2.2	Het maatschappelijk debat over de rol van de jeugdrechter	26
2.2.1	De invloed van het modellende debat op de intenties van de jeugdrechter	26
2.2.2	De jeugdrechter is een rechter in spreidstand	28
2.2.3	Wat drijft de jeugdrechter om deze specifieke rol op te nemen?	29
2.2.4	Hoe ervaren ze zelf hun rol als jeugdrechter	31
2.2.5	Ondersteuning van hun rol als jeugdrechter tijdens opleiding?	34
2.2.6	Tussentijdse conclusie: bepaalt de intentie van de jeugdrechter de beeldvorming van de jongere?	37
2.3	De beeldvorming van de jongeren omtrent de jeugdrechter	38
2.3.1	Een rechtvaardige procedure in een set van spelregels	39
2.3.2	Mogelijke stappen tot een gevoel van rechtvaardigheid	42
2.3.3	Bepaald de communicatie de beeldvorming van de jongere?	44
2.3.4	Wat we tot nu toe weten over de beeldvorming van de jongeren	45
3.	Hoe anders onderzoek voeren bij jongeren? Het onderzoeksopzet	47
3.1	Methodologische achtergrond	47
3.2	Het ontwikkelen van een creatieve onderzoeksmethode	50
3.3	Het bereiken van de participanten	52
3.4	De praktische uitwerking van de onderzoeksmethode	53
3.5	De toepassing van de creatieve onderzoeksmethode op de doelgroep jongeren	55
3.6	Deontologie en informed consent	56
3.7	De data-analyse	58
4.	De jongeren aan het woord: resultaten en data-analyse	59
4.1	De rol van de jeugdrechter: beschermer of bestraffer	60
4.1.1	De dubbele rol van de jeugdrechter	60
4.1.2	Bestraffend bij grensoverschrijdend gedrag	62
4.1.3	Beschermend bij jongeren in een moeilijke opvoedingssituatie	64
4.2	De positie van de jeugdrechter: afstandelijk of nabij	66
4.2.1	De jeugdrechter op een afstand	66
4.2.2	De setting bepaalt mee de afstand	68
4.3	Een breuk tussen twee leefwerelden	70
4.3.1	Het onevenwicht in de communicatie	72
4.3.2	Een setting met eigen spelregels	74
4.4	De invulling van de rol van jeugdrechter	77
5.	Besluit en aanbevelingen	81
5.1	Conclusie op basis van de resultaten	81
5.2	Aanbevelingen	84
5.3	Methodologische reflectie	86
	Bibliografie	89
	Bijlage	101

1. De mogelijke discrepantie tussen de beeldvorming van de jongeren en de intenties van de jeugdrechter. Een inleiding

1.1 De beeldvorming van de jongeren

Als opvoeder binnen een OOC (Onthaal-, Oriëntatie-, en Observatiecentrum) merk ik een duidelijk negatieve beeldvorming ten opzichte van de jeugdrechter bij de jongeren. Uitspraken in de trend van: *'F***** jeugdrechter, die doet alsof hij alles weet!'* komen meermaals aan bod wanneer ze terugkomen van hun bezoek aan de jeugdrechtbank. De interesse in de beleving van jongeren omtrent het jeugdrecht en de jeugdrechter werd al door enkele organisaties in beeld gebracht. Zo startte De Vlaamse Jeugdraad¹ (Marien et al., 2008) met een traject dat een debat organiseerde, waarbij advies werd geformuleerd over het thema jeugdrecht. Ze deden dit aan de hand van een jongerentraject, waarbij jongeren zelf stellingen formuleerden om mogelijke veranderingen voor te leggen. Als advies verwoordden ze: *'Jongeren moeten de kans krijgen hun volledige verhaal aan de jeugdrechter te vertellen'* (Marien et al., 2008). Jongeren binnen de Jeugdzorg Emmaüs² lieten ook hun stem horen. Zij schreven met acht een open brief naar de jeugdrechter, waarin ze aandacht vroegen voor negen punten. Ik haal hier vier punten aan die het beste aansluiten bij het huidige onderzoek:

(1) *'We willen dat alleen de eigen jeugdrechter doorslaggevende beslissingen kan nemen. We hebben te vaak met steeds een andere jeugdrechter te maken. Dat is frustrerend voor ons omdat we steeds opnieuw ons verhaal moeten vertellen en we mensen om ons heen nodig hebben die we vertrouwen.'*

(2) *'We willen dat u ons minstens een aantal keer komt bezoeken in de instelling. Dat is belangrijk. U kunt wel denken die zit in een instelling en dat is goed, maar hoe gedragen we ons daar? U kunt informatie krijgen van de opvoeders, maar als u hier bent kunt u dat met eigen ogen zien.'*

(3) *'We willen dat u met ons zonder toga praat. Wij zitten daar ook in gewone kleren. In toga bent u strenger. Dat heeft geen nut. U kunt ook in een kleine zaal met twee mensen naast u aan een kleine tafel met ons spreken.'*

---

¹ "De Vlaamse Jeugdraad is de officiële adviesraad voor de Vlaamse Regering over alle domeinen die kinderen, jongeren en hun organisaties in Vlaanderen aanbelangen. Zij zorgen ervoor dat de stem van kinderen en jongeren tot bij beleidsmakers reikt en verdedigen de belangen van jeugdwerkorganisaties in Vlaanderen en Europa." (Vlaamse jeugdraad, 2019)

² "Emmaüs biedt gezondheids- en welzijnzorg aan. 6600 medewerkers staan klaar in een netwerk van 24 voorzieningen in de provincie Antwerpen om antwoorden te bieden op elke zorgvraag. Dat doen ze in; algemene ziekenhuizen, geestelijke gezondheidszorg, ouderenzorg, ondersteuning van personen met een beperking, kind, jeugd en gezin (kinderdagopvang, bijzondere jeugdzorg en kindercare en gezinsondersteuning)." (Emmaüs, 2019)

(4) *'We willen dat u leert op school een jeugdrechter te zijn met gevoel voor ons. U bent een soort ouder. Een ouder die van verre staat. Jeugdrechter kan je niet alleen maar zijn door de studies te leren'* (Jeugdzorg Emmaüs, 2015).

Aan de hand van deze voorgaande projecten is het duidelijk dat jongeren niet alleen een belangrijke rol spelen in het geven van advies en het aankaarten van mogelijke werkpunten, maar zij vormen bovendien een belangrijke rol in het aanrijken van alternatieven.

Deze bovenstaande projecten focussen zich op de beleving van de jongeren aan de hand van kwalitatieve methoden. Van Audenhove & Vander Laenen (in Pauwels & Vermeulen, 2014) daarentegen gingen deze opinies kwantificeren. Zij deden onderzoek naar de beleving van jongeren die de bijzondere jeugdzorg verlaten. Uit hun onderzoek (Van Audenhove & Vander Laenen in Pauwels & Vermeulen, 2014, p.294) blijkt dat negentien jongeren van de eenenzeventig, klachten hebben over de stijl en het gedrag van de jeugdrechter. Het gaat hier dan specifiek over een gevoel van machtsongelijkheid. Hoewel negentien respondenten van de eenenzeventig op het eerste zicht een klein deel van de steekproef omvat, kunnen we er toch van uitgaan dat er dus ongeveer zevenentwintig procent van de respondenten dit gevoel van machtsongelijkheid heeft. Twintig jongeren in het onderzoek krijgen het gevoel dat hun hoorrecht³ niet gerespecteerd wordt bij het contact met de jeugdrechter. Hiervan zijn er elf jongeren die zeggen dat ze (letterlijk) hun verhaal niet kwijt kunnen aan de jeugdrechter. Zo zegt een van de respondenten: *'Ik heb nog nooit de kans gekregen om iets te zeggen. Hij [jeugdrechter] sprak, iedereen moest zwijgen, en ik mocht vertrekken.'* Negen van deze twintig jongeren kunnen formeel hun verhaal vertellen, maar hebben dan weer het gevoel dat hun tussenkomst niet ernstig wordt genomen (Van Audenhove & Vander Laenen in Pauwels & Vermeulen, 2014, p.294).

Verder werd er ook in 1996 het Minorius-project opgestart. In het begin van 1994 werd er door het 'Verbond van Voorzieningen voor Jeugd- en Gehandicaptenzorg' (VVJG) besloten om een project te starten met de focus op het verbeteren van de rechtspositie van jongeren en gezinnen in de bijzondere jeugdbijstand. Zij ontwikkelde in 1996 een 'Protocol Jongerenrechten in de Jeugdbijstand' om op deze manier een instrument te vormen ter bevordering van de rechten van minderjarigen in de bijzondere jeugdbijstand. Het protocol geeft de mening van de stuurgroep⁴ van het Minorius-project. Deze stuurgroep vertrok

---

³ Het hoorrecht staat vermeld in art. 5 in de wet van 8 april 1965. - Wet betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade.

⁴ De stuurgroep van het minorius-project bestaat voornamelijk uit afgevaardigden van voorzieningen voor bijzondere jeugdbijstand, de academische wereld, de Vlaamse Administratie Bijzondere Jeugdbijstand, de Kinderrechtswinkels, een aantal Comités Bijzondere Jeugdzorg, het Internationaal Huis van het Kind, het Steunpunt Voorzieningen en de Federatie Gezinsplaatsing (Vlaams Welzijnsverbond, 1994)

vanuit het idee dat jongeren en kinderen geen objecten zijn in de hulpverlening, maar subjecten met een eigen visie, gedachten en wensen. Daarom gingen ze dit protocol en de praktijk van de jeugdrechtbank bevragen bij jongeren die op dat moment in een voorziening voor bijzondere jeugdbijstand verbleven. Honderdzeventien jongeren namen deel aan de bevraging. De stuurgroep concludeerde dat jongeren een zeer afstandelijke relatie hebben met de jeugdrechter. Ze begrijpen volgens de bevraging vaak niet wat er in hun dossier wordt geschreven en tekenen documenten zonder ze te snappen. Ze vinden het moeilijk om tegen de jeugdrechter te praten, omdat die in zeer moeilijk Nederlands spreekt (Minorius-project VVJG, 1998, p.50). Dit onderzoek dateert van het jaar 1998, toch is deze informatie relevant om mee te nemen. Zo kunnen we deze resultaten of beter gezegd de beleving van deze respondenten vergelijken met dit huidige onderzoek.

In het voorgaande onderzoek van Van Audenhove & Vander Laenen (in Pauwels & Vermeulen, 2014), geven negentien respondenten aan dat ze een positief beeld hebben van de jeugdrechter (Pauwels & Vermeulen, 2014, p.294), met name omdat deze hen kansen biedt en hen positief stimuleert. Er wordt in het onderzoek positief gesproken over de jeugdrechter, wanneer ze het gevoel krijgen dat er geluisterd wordt naar hun verhaal en dat hier ook effectief rekening mee wordt gehouden. Het positieve contact met de jeugdrechter geeft volgens de jongeren vertrouwen in de toekomst. Zo zegt een van de respondenten: *'Ik heb het al vaak verpest en toch blijft hij [jeugdrechter] in mij geloven, ik vind dat wel chic en dat geeft mij moed voor later. Maar zal toch content zijn als ik verlost zal zijn van de jeugdrechtbank.'* (Van Audenhove & Vander Laenen in Pauwels & Vermeulen, 2014, p.294). In de bevraging van het eerder besproken Minorius-project (1998, p.51) worden ook lovende woorden gesproken over de jeugdrechter. Zo zegt een van de respondenten: *'Ik vind het spijtig dat mijn jeugdrechter stopt. Waarom? Ik vond het een goeie gast! Nee, ik was ooit een keer weggelopen uit een instelling en ik was naar mijn jeugdrechter gegaan.'* (Minorius-project VVJG, 1998, p.51). Journaliste en ervaringsdeskundige in de jeugdzorg; Saskia Van Nieuwenhove, schrijft haar ervaringen en opinies omtrent de jeugdzorg heden ten dage in een blog genaamd: *'Persoonlijke blog over bijzondere jeugdzorg, kinderen, jongeren, justitie en aanverwanten'*. Hier schrijft ze een werk over jeugdrechter Denoyelle, die uitzonderlijke betrokkenheid toonde. Hij schreef een brief naar een van de jongeren die bij hem op zitting kwam. De brief, die Van Nieuwenhove (2016) citeert, beschrijft hoe de jeugdrechter afscheid moet nemen van zijn huidige job en dus ook afscheid neemt van deze jongere aan de hand van een brief. Van Nieuwenhove bevestigt in haar blog dat dergelijke warmte en betrokkenheid volgens haar eerder uitzonderlijk is (Van Nieuwenhove, 2016).

1.2 De intenties van de jeugdrechter en de opzet van het jeugdrecht

Wanneer we kijken naar de functie van de jeugdrechter zien we dat zijn statuut niet hoog scoort binnen de gerechtelijke wereld. Jeugdrechter Caluwé bevestigt dit en zegt: *'Niemand begreep waarom ik dat wilde doen. Op het parket zeiden ze me: "jeugdrecht kan toch ook door sociaalassistenten worden gedaan. Waarom wil je per se die richting uitgaan?" Iemand die jeugdrecht wilde doen, beschouwden ze als een slechte jurist.'* (Caluwé in de Vrieze, 2015). Bij een interview voor Jeugdhulp (8 november, 2017) - een officiële website van de Vlaamse overheid uitgegeven door Jongerenwelzijn - wordt jeugdrechter Philippe Vandaele bevraagd. Hij koos voor het vak jeugdrechter met de motivatie een goede toekomst te bieden aan jongeren: *'Ik wil jonge mensen kansen bieden en hen helpen om hun eigen weg te zoeken naar het geluk. Hoe dat geluk eruitziet, is niet aan mij om in te vullen. Maar ik kan wel bepaalde mogelijkheden scheppen. En af en toe krijg ik reacties van jongeren, jaren later, die vertellen dat het goed met hen gaat'* (Jeugdhulp, 8 november 2017). We veronderstellen dat juristen die de taak van jeugdrechter beogen, gedreven worden door andere motieven dan status en financiële vergoeding, die eerder samen lijken te gaan met een traditionele carrière. We kunnen ons hier de vraag stellen of dat er bij hen een motivatie van zorg, bekommernis of verontrusting rond kinderen of jongeren leeft. Dit was trouwens honderd jaar geleden een drijfveer om een afzonderlijke rechter voor kinderen en jongeren te voorzien (Dumortier & Christiaens, 2005).

We ondervinden in de literatuur (Berryessa, 2018; Holzschuh, 1957; Put, 2015) dat de constructie van de jeugdrechter op een dubbele rol is gebouwd, waarbij hij zowel de bescherming van het kind in acht moet nemen en tegelijkertijd een maatregel kan of moet uitspreken. Er heeft volgens Berryessa (2018, p.20) in de laatste decennia een meer bestraffende focus zijn intrede gedaan in de jeugdrechtbanken, waardoor de filosofie van de jeugdrechters nu meer in de richting gaat van een 'tough on crime'-benadering. De jeugdrechters hebben volgens haar daarom het gevoel dat ze meer moeten dienen naar die "dubbele rol" tijdens hun besluitvorming. Enerzijds moeten ze zich richten op het waarborgen van de rehabilitatie van minderjarigen en anderzijds hebben zij, nu meer dan ooit, het gevoel dat ze moeten zorgen voor gerechtigheid en voor een strafrechtelijke verantwoordelijkheid bij de minderjarigen (Berryessa, 2018, p.21). Deze dubbele rol vinden we terug aan de basis van het jeugdbeschermingsrecht. Het jeugdbeschermingsrecht verwijst naar het geheel van juridische regels die het welzijn en de ontplooiing van de jongeren beogen te bevorderen en te waarborgen. Volgens het jeugdbeschermingsrecht is het vereist dat de overheid met specifieke voorzieningen of maatregelen ingrijpt wanneer het welzijn van de jongere wordt aangetast. Dit ingrijpen refereert dan niet naar het delinquent gedrag van de jongeren, maar verwijst naar het

gedachtegoed van de jeugdbeschermingswet van 8 april 1965⁵, waarbij de interventie gericht is op de symptomen, veruitwendiging van een onderliggende problematiek van sociale, psychologische of medische aard (Put, 2015). Volgens Put (2015) wordt deze gedachtegang meer en meer in twijfel getrokken en de vraag naar een meer punitief jeugdrecht wordt naar voor geschoven. Hoewel deze dubbele rol een recent besproken fenomeen is, is de moeilijke positie die een jeugdrechter moet innemen terug te vinden in ouder werk; *'Ervaring van een kinderrechter'* van Karl Holzschuh (1957). In dit boek zegt Holzschuh toepasselijk; *'Opvoeden, helpen en genezen nemen de eerste plaats in bij zijn [de jeugdrechter] arbeid; maar nooit vergeet hij daarbij de gedachten van de vergeldende boete.'* Er heerst dus een divergentie tussen het beschermend en/of het punitief optreden.

We kunnen deze discussie terugvoeren naar de felle kritiek die in de jaren '70 werd gegeven op het jeugdbeschermingssysteem van 1965. Dit systeem was gebaseerd op een beschermingsmodel. De critici veroordeelden het vergaande interventionisme en paternalisme, het gehanteerde kindbeeld, de ruime discretionaire bevoegdheid van de jeugdrechter, de te zachte aanpak en een gevoel van straffeloosheid. Maar eensgezinde verandering was niet het gevolg van deze kritiek. Sommigen pleitten voor een radicale omwenteling, waarbij het beschermingsmodel plaats moest maken voor een sanctie- en/of herstelrechtelijk model. Anderen wilden het beschermingsmodel behouden, maar wilden aanpassingen doen. In 2006 werd de wet aangepast. In deze nieuwe wet is er blijvend sprake van maatregelen van bewaring, behoeden en opvoeding, behandeling en resocialisatie. We vinden elementen terug van de beschermingsfilosofie, zoals het behoud van één rechter die oordeelt in alle fasen van de procedure. Evenzeer vinden we elementen terug van het sanctie- en herstelmodel, waarbij er wordt verwezen naar doelen zoals: herstel, bewust maken over de jongere en zijn daden, verantwoordelijkheid opnemen met betrekking tot de gevolgen van hun daden tegenover het slachtoffer of de samenleving... (Goedseels, 2015, p.13). In de wet van 1965 wordt kritiek geleverd op de grote discretionaire ruimte van de jeugdrechter. Als reactie hierop, wordt de beoordelingsruimte van de jeugdrechter ingeperkt door 'Sentencing Guidelines'⁶. In deze richtlijnen wordt onder andere aanbevolen dat de jeugdrechter een hiërarchie aan interventies moet volgen, rekening moet houden met het leefmilieu van de jongere, rekening moet houden met de ernst van de feiten en met de openbare veiligheid en tot slot rekening moet houden met de gevolgen voor het slachtoffer en recidive. Er wordt dus een grondige motivatie voor de keuze van de jeugdrechter gevraagd (Eliaerts, 2016, p.69).

---

⁵ 8 april 1965. - Wet betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade.

⁶ "Dit zijn strafrichtlijnen en zijn een reeks normen die over het algemeen worden toegepast om rationele en consistente strafbepalingspraktijken in een bepaald rechtsgebied vast te stellen." (University of Minnesota, 2018)

We zien deze dubbele rol ook terugkomen in het Belgisch jeugdrechtsysteem, waarbij er een onderscheid wordt gemaakt tussen VOS-dossier (verontrustende opvoedingssituaties) en MOF-dossier (een als misdrijf omschreven feit). Volgens Gilbert & Mahieu (2012, p.96) worstelen jeugdrechters met het systeem waarbij ze te maken krijgen met zowel MOF- als VOS-dossiers. Ze hebben het moeilijk met enerzijds het geven van een duidelijker signaalfunctie en anderzijds het bieden van hulp aan de betrokken jongeren en/of hun context. De jeugdrechters pleiten in het onderzoek van Gilbert & Mahieu (2012, p.96) voor een duidelijker onderscheid. Volgens Eliaerts (2016, p.72) ligt de uitdaging voor het jeugdbeschermingssysteem in het zoeken naar een evenwicht tussen strafrecht en pedagogie. Internationale normen zoals het IVRK en de General Comments n°10 leggen de nadruk op het belang van een apart jeugdrecht, maar zoals Dumortier (2012) in haar onderzoek aanhaalt, zien we toch een sterk insijpelen van punitiviteit binnen het jeugdrecht.

Als we uitgaan van praktijkervaring en onderzoek, zien we dat de wetenschappelijke literatuur omtrent de beeldvorming van jongeren over de jeugdrechter eerder beperkt is. Hoewel er al enkele projecten werden opgezet om jongeren aan het woord te laten, zijn er nog hiaten omtrent de wetenschappelijke literatuur op basis van de beleving van minderjarigen. Het onderzoeken van de invloed van de besproken dubbele rol van de jeugdrechter, de veranderende focus van het jeugdrecht en specifiek of dit invloed heeft op de beeldvorming van de jongere is essentieel om de praktijk te begrijpen.

1.3 Onderzoeksvraag en hypothese

Vanuit de veronderstelling dat de jeugdrechter in het belang van de jongeren wil optreden, is het een uitdaging om te zoeken naar een manier dat de jongere dit ook zo aanvoelt. Het empirisch gedeelte van dit werk focust zich op de beeldvorming die jongeren hebben over de jeugdrechter. Op deze manier proberen we de hiaten van het belevingsonderzoek bij jongeren op te vullen. Zoals Verhellen (1997) het zegt, is de studie van perspectieven van kinderen een zeer waardevolle bijdrage voor de conceptuele uitbouw van een raamwerk van kinderrechten. Aangezien participatie dan ook de derde pilaar is voor de kinderrechten, naast *'protection'* en *'provision'*, is de focus op de stem van de jongeren essentieel. Ook Thomas & Percy-Smith (in Dedding, Jurrius, rutjes & Moonen, 2013, p.11) vermeldden in hun onderzoek, dat we er niet vanuit mogen gaan dat volwassenen rekening houden met het gezichtspunt van kinderen. Het is volgens deze auteurs dan ook essentieel om participatie van kinderen te waarborgen.

Dit leidt ons tot de volgende onderzoeksvraag: *'Wat is de beeldvorming van jongeren omtrent hun jeugdrechter en hoe verhoudt deze zich ten opzichte van de opzet van het jeugdrecht en de intenties van de jeugdrechter?'*

Met als subvraag:

- *'Is er een discrepantie tussen de beeldvorming van de jongeren omtrent hun jeugdrechter ten opzichte van de opzet van het jeugdrecht en de intenties van de jeugdrechter?'*
- *'Welke aspecten of handelingen kunnen maken dat de opzet van het jeugdrecht en de intenties van de jeugdrechter positiever kunnen worden afgestemd op de beeldvorming van de jongeren?'*

De deelvragen die we ons hier stellen zijn:

- *'Hoe kijken de jongeren naar de jeugdrechter?'*
- *'Welke rol zouden de jongeren willen dat de jeugdrechter inneemt?'*
- *'Wat zien zij als mogelijkheden en kansen opdat de jeugdrechter de gewenste rol kan opnemen?'*

2. De mogelijke discrepantie al eerder onderzocht? Een literatuurstudie

In de literatuurstudie gaan we op zoek naar de conceptualisering van de rechter en specifiek die van de jeugdrechter. We spreken vanuit pragmatische redenen in deze tekst over de jeugdrechter in mannelijke vorm, maar bedoelen hier niet eenduidig de mannelijke rechter. We stellen ons de vraag hoe verschillend de jeugdrechter is van de klassieke rechter en welke positie hij inneemt tegenover de bijzondere doelgroep minderjarigen. We proberen in dit deel via een literatuurstudie o.b.v. eerder onderzoek en materiaal zoals interviews, inzicht te geven in zowel de intenties van de jeugdrechter als de beeldvorming omtrent de jeugdrechter door de jongeren.

In eerste instantie gaan we in op de ontwikkeling van het jeugdrecht en het ontstaan van de functie van jeugdrechter, om vervolgens het blijvende maatschappelijk debat over de rol van dit jeugdrecht te belichten. We kijken in hoeverre dit debat de intenties van de jeugdrechter beïnvloedt, welke positie de jeugdrechter inneemt in het MOF- en VOS-verhaal, wat hen drijft om deze rol op te nemen, hoe ze de rol als jeugdrechter zelf ervaren en hoe zij daarin worden ondersteund door hun opleiding.

Tenslotte bekijken we hoe de rol van jeugdrechter de beeldvorming van de jongeren beïnvloedt. De literatuur vormt de basis voor de ontwikkeling van een gepast empirische methode die een antwoord zal kunnen bieden op de onderzoeksvraag.

2.1 De ontwikkeling van het jeugdrecht

Om te weten hoe we tot het jeugdrecht en de functie van de jeugdrechter van vandaag zijn gekomen, is het noodzakelijk de etiologie hiervan na te gaan. Daarom vertrekken we in dit deel vanuit de evolutie van de rechter en de overgang naar een jeugdrechter.

In onze rechtsstaat worden de staatszaken aan verschillende instellingen toevertrouwd. Deze scheiding der machten tussen de wetgevende, uitvoerende en rechterlijke macht zorgt enerzijds voor samenwerking, anderzijds voor controle van deze instellingen (Kamer van volksvertegenwoordigers, 2014). De rechter hoort de vertaler te zijn van wat er in het recht staat en hoort bovendien onafhankelijk te zijn van politieke standpunten (Focé et al., 2009, p.350). De taak van de rechters is het oplossen van conflicten tussen burgers en tussen staat en burger. Hun taak is het straffen van wetsovertreders volgens de geschreven en ongeschreven rechtsregels. Ze zijn dus bevoegd voor het oplossen van conflicten en overtredingen van de wet (rechtbanken-tribunaux, 2017). Ze hebben hierbij de rol van onpartijdige rechter. Deze onpartijdigheid staat letterlijk in de grondwet (art. 151 §1): *'De rechters zijn onafhankelijk in de uitoefening van hun rechtsprekende bevoegdheden'*. Om de functies van de aanwezige actoren duidelijk te maken dragen rechters, het openbaar ministerie, de griffiers en advocaten een toga. Deze is volgens de wet verplicht. Een voorbeeld van de toga voor een advocaat vinden we terug in art. 441 van het gerechtelijk wetboek geschreven onder "rechten en plichten van de advocaat". De advocaat moet tijdens zijn ambtsverrichting kledij dragen die de koning voorschrijft: *"De toga die de advocaten dragen is van zwart wollen stof, vooraan gesloten, met wijde mouwen en een witte geplooidde bef. Hierop ligt, op de linkerschouder, de schouderversiering, een stuk in het midden gefronselde zwarte wollen stof, aan de uiteinden geboord met witte pels, die op de borst en de rug neerhangt."* (Meanhout, 2013). Volgens de wet wordt de toga gedragen zodat hun kledij geen blijk geeft van hun levensovertuiging (de Rechtspraak, 2016). Doch is de toga volgens Jan Nolf (2013) – een gepensioneerde vrederechter – geen onschuldig uniform. Hij merkt op dat de magistratuur geen onpartijdigheid wil duidelijk maken met de toga, en dat dit uniform volgens hem niet behouden is door een conservatieve houding, maar dat de magistratuur deze toga draagt om onrechtstreeks respect af te dwingen doordat de toga een soort visuele intimidatie beoogt. Hij maakt hier de link met juridische teksten waarin letterlijk staat verwoord: de rechtzoekende is een "rechtsonderhorige" (Nolf, 2013).

We stellen dus vast dat de rechter doorheen de geschiedenis een duidelijke rol heeft in het oplossen van conflicten. De status die hij hiervoor inneemt binnen de maatschappij wordt ook visueel bevestigd door onder andere de kleding die hij hoort te dragen. Op deze wijze distantieert hij zich als 'rechter' van de 'rechtsonderhorigen'. Naast de klassieke

strafrechter is er de jeugdrechter. Hier worden de 'rechtsonderhorigen' zijn 'pupillen' genoemd. Hoewel deze vertrekt vanuit de klassieke functie als rechter, onderscheidt deze zich op bijzondere wijze.

De jeugdrechter en het jeugdrecht zijn binnen de rechtsgeschiedenis vrij recente begrippen. Het is pas in het begin van de 19de eeuw door de verlichte filosofen dat er verandering kwam in de wijze waarop het strafrecht jongeren aanzag. De befaamde filosoof Rousseau introduceerde in het prille begin van de 19de eeuw het idee dat kinderen als een aparte categorie moeten worden beschouwd en bovendien een aangepaste maatschappelijke behandeling verdienen (Deruyver, 1988). Vóór de wet van 1912, was het recht van minderjarigen gebaseerd op het strafwetboek van 1810 en 1867. Deze klassieke wet vertrok vanuit een rationeel mensbeeld, waarbij de mens een vrije wil heeft om te kiezen wat goed en slecht is. In deze context kan de persoon verantwoording afleggen voor zijn daden (Demey, 2014). De jeugdlinquenten werden voor de eerste kinderbeschermingswet van 1912 dus strafwaardig geacht en werden daarom op dezelfde manier als volwassenen behandeld. In deze periode moest de rechter beslissen of de minderjarige over voldoende onderscheidingsvermogen beschikte. Dit criterium werd gedefinieerd als: het vermogen van het kind om te oordelen over wat goed en fout is. Aangezien dit criterium zeer vaag was, leidde dit tot willekeurige kwalificaties⁷ (Put, 2010). Wanneer ze geacht werden het oordeelvermogen te hebben, werden ze behandeld als volwassenen, maar was de leeftijd een strafverminderende verschoningsgrond. Hierdoor gebeurde de veroordeling op dezelfde wijze, maar kreeg de minderjarige omwille van zijn leeftijd dus een lagere straf (Jochen, 2014).

Op **15 mei 1912** werd voor het eerst een aparte kinderbeschermingswet in het leven geblazen door toenmalige minister van justitie Carton de Wiart. Deze wet plaatste jongeren tot de leeftijd van 16 jaar buiten het klassieke strafrecht. Voor het eerst werd er binnen het parket een magistraat aangeduid die zich specialiseerde in kinderzaken. Deze magistraat vormde een aparte actor, namelijk de kinderrechter. Hij vond zijn functie in de rechtbank van eerste aanleg. Met deze wet ontstond een tweeledige discussie met betrekking tot de toepassing van de wet. Enerzijds was er een pleidooi voor een restrictieve interpretatie van de vorderingsgronden⁸ van de jeugdrechter, langs de andere kant was er een pleidooi voor een meer beschermend karakter. Er werden voorstellen gedaan omtrent een optrekking van de meerderjarigheid tot 18 jaar, de uitbereiding van de bevoegdheid

---

⁷ Met een kwalificatie wordt bedoeld: "De vaststelling van de aard van een strafbare handeling door de wettelijke benaming te geven en het artikel te noemen waarin die handeling strafbaar is gesteld" (Ensie, 2016)

⁸ Minderjarigen worden aangemeld bij gerechtelijke hulpverleners op basis van: een MOF, VOS via GV of VOS via hoogdringendheid (Jeugdhulp, 2016).

van de kinderrechter tot minderjarigen in gevaar en de uitvoering van opvoedingsbijstand als alternatief voor de ontzetting van het ouderlijk gezag (Put, 2015).

De verschillende visies op de wet van 1912 leidden tot de **wet van 8 april 1965**. Met deze wet werd officieel een buitengerechtelijk jeugdbeschermingssysteem, naast de gerechtelijke jeugdbescherming opgericht. Het was echter zo dat de minderjarige kon worden doorverwezen naar de gerechtelijke jeugdbescherming in geval van mislukking van de vrijwillige hulpverlening (Put, 2015; De Jonghe, 2012, p.3). Belangrijk in deze wet, was dat de kinderrechter werd vervangen door een jeugdrechtbank met een alleen zetelende jeugdrechter. Deze kreeg de bevoegdheid voor burgerrechtelijke aangelegenheden zoals ouderlijk gezag en adoptie. De jeugdrechtbank werd opgericht omdat men zag dat familiale conflicten en problematische situaties vaak samengingen en mogelijk opgelost konden worden door tussenkomst van de jeugdbescherming. Bovendien konden burgerrechtelijke instellingen ingezet worden als bescherming. In elke jeugdrechtbank was er een eigen sociale dienst. Tot slot werd de strafrechtelijke meerderjarigheid opgetrokken tot 18 jaar en werden de jeugdbeschermingsinterventies uitgebreid. Dit wilde zeggen dat enerzijds ouders uit hun ouderlijk gezag konden worden ontzet en dat er hulpverlenende maatregelen werden ingeroepen ten opzichte van de ouder. Anderzijds werden de maatregelen ten opzichte van de minderjarigen uitgebreid tot 'minderjarigen in gevaar' en 'in het belang van het kind' (De Jonghe, 2012; Put, 2015). De mogelijke maatregelen en interventies waren dezelfde voor delinquente jongeren als voor jongeren in gevaar (Put, 2015).

De Wet op de Jeugdbescherming van 1965 werd in **2006** grondig herwerkt. Daarbij kwam de verantwoordelijkheid van de jonge delinquenten meer centraal te staan. Toch blijft de discussie woeden tussen degenen die hoofdzakelijk een jeugdbeschermende visie willen behouden, met nadruk op hulpverlening, en degene die willen overschakelen naar een uitdrukkelijk jeugdsanctierecht, waarin meer aandacht zou gaan naar het sanctioneren van de jonge dader (Walgrave et al., 2012)

Vandaag de dag heeft het jeugdparket nog steeds tot doel de maatschappij te vertegenwoordigen, de belangen van het kind te verdedigen en het vorderen van de jeugdrechter overeenkomstig de wet betreffende de jeugdbescherming van 2006 (Bourlet, 2006, p.8). De jeugdrechter neemt nog steeds een alleenzetelende positie in (Nuytiens, Christiaens & Eliaerts, 2005, p.38). Hij is niet gebonden aan richtlijnen van het strafrechtelijk beleid opgemaakt door de minister van justitie of het federaal veiligheidsplan. Elke jeugdrechter voert binnen het kader van de toepasselijke wetgeving zijn eigen beleid (Franssens, Put & Deklerck, 2010). Ze hebben zitting in de rechtbank en worden geacht maatregelen van bewaring, behoeding en opvoeding uit te spreken ten

aanzien van de minderjarige en deze maatregelen op te volgen. De jeugdrechter is dus een gespecialiseerde actor in het behandelen van deze doelgroep en is verplicht de sociale achtergrond op te vragen omtrent de minderjarige. De taak van de jeugdrechter is niet beperkt tot het beslissen van een maatregel, hij moet deze ook opvolgen, wat hem onderscheidt van een andere rechter. Hij is hier dan een uitvoeringsrechter. Dit wil zeggen dat wanneer jongeren worden toevertrouwd aan een instelling of gezinshulp, dat dit wordt uitgevoerd onder toezicht van de sociale dienst van de jeugdrechtbank. De jeugdrechter kan op deze manier het effect van de maatregelen van opvoeding nagaan en inschatten (De Smet, 2005, p.61).

We zien hier duidelijk een bijkomende rol voor deze bijzondere rechter. Hoewel hij de functie van klassieke rechter nog steeds inneemt die tot doel heeft om overtreders van de wet te straffen en conflicten moet oplossen (rechtbanken-tribunaux, 2017), zien we dat de jeugdrechter zich onderscheidt door een bijkomende beschermende functie voor de minderjarige (De Smet, 2015). Ook voor de wet van '65 ervaren jeugdrechters reeds deze dubbele opdracht, zoals blijkt uit Holzschuh (1957) die de moeilijkheid van deze dubbele rol duidelijk aangeeft in zijn boek 'ervaringen van een kinderrechter'. Hij zegt namelijk dat de jeugdrechter in de eerste plaats moet opvoeden, helpen en genezen, maar dat het punitieve gedeelte nooit vergeten mag worden. De kritiek die heerste op de te paternalistische houding van de jeugdrechter, was ook al een kritiek op de wet van 1912. De bijkomende, beschermende functie wordt gekleurd door twee elementen: namelijk het tweesporenbeleid en het modellendebat.

Enerzijds maakt het tweesporenbeleid de rechter verantwoordelijk voor de bescherming van kinderen en jongeren. De begrippen als 'kind in gevaar'; 'problematische opvoedingssituaties' en 'verontrustende opvoedingssituaties' verwijzen doorheen het jeugdrecht naar de 'beschermende' rol van de jeugdrechter. Hij kan zich via een gedwongen maatregel boven het gezag van de ouder of opvoeder plaatsen in het belang van het kind.

Anderzijds blijft de jeugdrechter als magistraat aandacht hebben voor het beoordelen van normoverschrijdend gedrag, het herstellen van schade en het sanctioneren bij wetsovertredingen met het oog op het voorkomen van verdere criminaliteit. De MOF-dossiers vormen daarom een afzonderlijke categorie in de caseload van de jeugdrechter, naast de VOS-dossiers. Aangezien de jeugdrechter een speciale functie uitoefent, is er steeds de terugkerende vraag welke aanpak de juiste is (Christiaens & Goris, 2012, p.262).

2.2 Het maatschappelijk debat over de rol van de jeugdrechter

Wat bedoelen we in dit werk nu juist met 'de intentie van de jeugdrechter'? Volgens het Van Dale woordenboek betekent het woord 'intentie', de bedoeling of een voornemen. Volgens de jeugdbescherming en het jeugdrecht is de beoogde doelstelling en dus de bedoeling van de jeugdrechter veelzijdig. Van bescherming voor kinderen en jongeren in een verontrustende opvoedingssituatie naar het ingrijpen op 'als misdrijf omschreven feiten'. Maar ook bij deze laatste categorie zal de jeugdrechter dit doen met als doel (1) beschermen, heropvoeden, behandelen, hulp en/of bijstand; (2) straffen, afschrikken, afkeuren, norm stellen en/of tot inzicht of besef doen komen; (3) herstellen van de aangerichte schade en (4) voorkomen van criminaliteit (Goedseels, 2015, p.269). Deze doelstellingen vinden we terug in de gehanteerde jeugdrechtmodellen.

2.2.1 De invloed van het modellendeбат op de intenties van de jeugdrechter

Bij MOF-zaken worden de beslissingen van de jeugdrechter gekleurd door de verschillende jeugdrechtmodellen. De vraag naar hoe te reageren op de delinquent gedrag bij jongeren komt steeds terug (Christiaens & Goris, 2012, p.262). In de discussie over de aanpak van minderjarige delinquenten staan verschillende theoretische modellen tegenover elkaar. Deze discussie wordt reeds gevoerd sinds de eerste jeugdwet in 1912. Sinds de opkomst van de jeugdbeschermingswet in 1912 wordt het Belgische jeugdstrafrecht altijd ondersteund door het idee dat kinderen moeten worden beschermd en (her)opgevoed in plaats van gestraft (Jaspers, Nuytiens, Christiaens & Dumortier, 2017, p.153). In dit **beschermingsmodel** werd de jeugddelinquentie gezien als een veruitwendiging van een onderliggende problematiek. De gerechtelijke reactie werd ingevuld met maatregelen van onbepaalde duur om zo tijd te voorzien voor de aanpak van de problematiek en de specifieke noden (Goedseels, 2015, p.94). Het beschermingsmodel zorgde volgens de voorstanders van dit model toen voor een humane en individuele benadering van de minderjarige (Eliaerts & Christiaens, 2009). Omtrent deze wet kwamen echter veel kritieken en voorstellen tot alternatieven (Goedseels, 2015; Eliaerts & Christiaens, 2009). Er werd gepleit voor een vervanging van het beschermingsmodel of het behoud mits veranderingen aangezien de maatregelen volgens critici, zoals eerder te lezen viel, konden leiden tot vergaand interventionisme en paternalisme en bovendien risico's inhield voor de rechtswaarborgen van de minderjarigen (Goedseels, 2015, p.12). Sommigen waren voorstander vanr een **sanctiemodel** en anderen schoven het **herstelmodel** naar voor. Voorstanders van het sanctiemodel verwezen naar het strafrecht, vanuit het idee dat jongeren steeds meer criminaliteit plegen en dat het beschermingsmodel inefficiënt is. De voorstanders pleiten in deze visie meer voor een punitief strafrechtsmodel (De Koster,

2010, p.316). Aangezien er vanuit de bevolking meer vraag is naar strafrechtelijke reacties, maakt deze discussie volgens Christiaens & Goris (2012, p.262) duidelijk dat het idee van de klassieke beschermingsfilosofie sterk aan legitimiteit heeft verloren (Christiaens & Goris, 2012). Het herstelmodel biedt een alternatieve weg aan, waarbij jongeren gewezen worden op hun verantwoordelijkheid, maar waar het antwoord niet gezocht wordt in vergelding via straf of sanctie, maar in herstel van de schade (De Koster, 2010, p.316).

De modellendiscussie voedde een hervormingsdebat dat uiteindelijk leidde tot de wet van 2006. Deze wordt gekenmerkt door een **compromiswet** of een hybride wet met een beschermrechtelijke basis, aangevuld met elementen uit het herstel- en strafmodel. Er dient voorrang gegeven te worden aan een herstelrechtelijk aanbod als maatregel op een misdrijf. Daarenboven moet de jeugdrechter naast de persoon en de leefomgeving van de minderjarige ook rekening houden met de ernst en de omstandigheden van het misdrijf, de schade en de gevolgen voor het slachtoffer en de openbare veiligheid. Velen geven kritiek op deze nieuwe wet, die voor weinig coherentie zorgt en een gebrek aan eenduidige rechtspraak. Er wordt zelfs verondersteld dat de volledige beslissing van het gerechtelijk optreden en het opleggen van de maatregel bij de jeugdrechter ligt en niet langer bij de wetgever (Goedseels, 2015, p.13).

Als we dus gaan kijken naar het effect van het modellendebat op de intentie van de jeugdrechter, zien we dat sinds 2006 herstelbeveiligingsreacties op jeugddelinquentie prioriteit hebben gekregen in de nieuwe Jeugdbeschermingswet. Jonge daders verschijnen voor de Jeugdrechtbank, waar beschermende en herstellende jeugdmaatregelen (en geen straffen) worden opgelegd 'in het belang van het kind' en gericht op de "onschuldige" minderjarige. Maar ook hier is het belangrijkste doel van een jeugdrechtinterventie: de rehabilitatie en heropvoeding van de jongere (Jaspers, Nuytiens, Christiaens & Dumortier, 2017, p.153; Christiaens, 1999 in De Bie & Roose, 2007, p.207). De modellendiscussie, en de keuze tot het gebruik van het gekozen model, ligt nu bij de verantwoordelijk van de jeugdrechter. Er zijn zo veel modellen en doelstellingen of 'stated goals' die maken dat het moeilijk is om nog de concrete gevolgen van de hervorming na te gaan (Dumortier & Christiaens, 2006, p.273). Het is volgens Dumortier & Christiaens (2006) niet meer duidelijk waar het accent in de beslissing zal liggen, of zoals zij het zeggen; waar de 'real goals' liggen. In elk geval verwijst de titel van het jeugdbeschermingsrecht van 2006 nog steeds naar de bijzondere en brede opdracht van de jeugdrechter: 'De rechtsbedeling ten aanzien van minderjarigen streeft doelstellingen na inzake opvoeding, verantwoordelijkheidszin, resocialisatie en bescherming van de maatschappij.' (Goedseels, 2015, p. 98). Wat wil dit modellendebat nu zeggen voor de beeldvorming van de jongeren ten opzichte van de jeugdrechter. We kunnen ons namelijk de vraag stellen of deze hybride

wetgeving, die al zorgt voor onduidelijkheid bij de beslissingen van de jeugdrechter, ook bij de jongeren zorgt voor verwarring.

2.2.2 *De jeugdrechter is een rechter in spreidstand*

De spreidstand in de opdracht van de jeugdrechter ligt niet enkel in de maatschappelijke reactie op jeugddelinquentie, maar wordt nog verbreed met de opdracht van bescherming van kinderen en jongeren in moeilijke opvoedingssituaties. De Bus (2018) deed empirisch onderzoek naar de praktijk van de jeugdrechtbank in relatie tot gender. Uit haar interviews met jeugdrechters blijkt dat de hulpverlening, bescherming en heropvoeding door de jeugdrechters vooral gelinkt wordt aan VOS-dossiers (De Bus, 2018, p.100). Zij plaatsen VOS-dossiers binnen het beschermende luik, tegenover de MOF-dossiers die eerder aan het repressieve luik worden gelinkt. De rol van de openbare aanklager⁹ staat bij de MOF-dossiers veel meer centraal volgens de respondenten. Er wordt bij deze dossiers een groot onderscheid gemaakt tussen wie dader en wie slachtoffer is. Dit heeft volgens De Bus (2018) consequenties voor de minderjarige. Het negeert volgens haar het feit dat jongeren niet met hun daden samenvallen, noch dat het slachtofferschap niet met hun persoon samenvalt. Het is volgens De Bus (2018) belangrijk dat de afhandeling van VOS- en MOF-dossiers gebeurt aan de hand van een pedagogische visie. Jeugdzorg en jeugdhulp mogen volgens haar niet meer gezien worden als dingen die vermeden moeten worden, maar juist als een systeem dat een oplossing kan bieden. Er mag geen groot onderscheid zijn tussen jeugdhulp en jeugdrecht of jeugdhulp voor VOS-dossiers en jeugdrecht voor MOF-dossiers. We zouden kunnen veronderstellen dat jongeren dit ook zo aanvoelen en dat zij bijgevolg het gevoel krijgen dat er bij grensoverschrijdend gedrag wordt voorbijgegaan aan de situatie en de context van de leefwereld van de jongere.

Als we kijken naar het systeem in andere landen zien we duidelijke verschillen in de aanpak van deze dubbele rol. In het Nederlands jeugdrechtsysteem zijn er namelijk twee verschillende jeugdrechters, waarbij jeugdrecht en jeugdstrafrecht strikt gescheiden zijn. Zo zijn er zogenaamde kinderrechters die strafzaken behandelen en zij die de civiele kinderzaken behandelen (Verberk & Fuhler, 2006). Dit brengt volgens Verberk & Fuhler (2006) echter ook problemen met zich mee, aangezien een minderjarige op deze manier door verschillende jeugdrechters wordt behandeld, waardoor deze actoren niet op elkaar afgestemd zijn en naast elkaar werken. We kunnen hier zelf ook de bedenking maken dat we op deze manier, zoals De Bus (2018) eerder aankaarten, de jongere op deze manier enkel als zuiver dader zou worden bekeken, en niet als slachtoffer. De koppeling en de

---

⁹ De openbare aanklager is een jurist die namens de staat procedeert in strafzaken (<https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/aanklager#.XKemVZgzbb0>)

coördinatie tussen de VOS-dossiers en de MOF-dossiers in België worden afhankelijk van gerechtelijk arrondissement verschillend behandeld. Zo zijn er arrondissementen waarbij de dossiers naast elkaar behandeld worden en waarbij dus ook hier verschillende actoren naast elkaar werken. In andere arrondissementen wordt er zo goed als geen onderscheid gemaakt en worden deze twee dossiers samen behandeld (Gilbert & Mahieu, 2012).

We zien dus langs de ene kant het beschermingsmodel dat de focus legt op het meenemen van de situatie en de onderliggende problematiek, langs de andere kant is er de vraag naar een duidelijke focus op het gedrag van de minderjarige binnen het sanctiemodel. We kunnen veronderstellen dat wanneer de focus wordt gelegd op het (grensoverschrijdend)gedrag bijgevolg de persoon losgekoppeld wordt van de onderliggende situatie, waardoor de jongere samenvalt met zijn gedrag en dus niet meer als eventueel slachtoffer wordt gezien. Het is interessant om hier na te gaan hoe deze discussie wordt ervaren bij de jongere zelf en of dit hun beeldvorming beïnvloed. Waar ligt volgens hen de grens en hoe ervaren zij de aanpak?

2.2.3 Wat drijft de jeugdrechter om deze specifieke rol op te nemen?

Het voortdurende debat rond de rol van de kinder/jeugdrechter t.a.v. de specifieke doelgroep van minderjarigen bepaalt de manier waarop er naar de persoon achter de rol van jeugdrechter wordt gekeken binnen de juridische wereld en bepaald de beeldvorming die jongeren zullen hebben binnen de jeugdhulp. Ook hierin herkennen we een voortdurende spanning tussen de rol als 'oordelende rechter' of 'beschermende ouderfiguur'.

In 1912 werd de kinderrechter gekenmerkt door een mannelijke prestigieuze rol. In het parlementair debat van 1912 werd zelfs letterlijk gesteld dat de kinderrechter mannelijk en prestigieus moest zijn. Het was in die tijd ondenkbaar dat een vrouw de positie van kinderrechter zou innemen. Mettertijd bleek het belang van een vrouwelijke aanpak noodzakelijk. Hier heerste het idee dat de moederrol van de jeugdrechter het makkelijker zou maken om aan de slag te gaan met minderjarigen (De Bus, 2018, p.168). Met andere woorden wordt de rol van de jeugdrechter meer ingevuld met menselijke aspecten, eerder dan de rol van de prestigieuze rechter. De Bus (2018, p.168) stelt zichzelf de vraag of het beroep aan elitaire en prestigieuze karakter heeft ingeboet. Ze vraagt zich af of het persoonlijke en menselijke deel van dit beroep ervoor heeft gezorgd dat vrouwen onbewust voor deze job kiezen. Opvattingen als: de job is minder strikt juridisch, heeft minder carrièremogelijkheden en is makkelijker te combineren met een gezin, heeft naar haar mening de jobinhoud en de complexiteit gedevalueerd. In het onderzoek van De Bruyn

(2006) lezen we dat jeugdrechters zich echter lijken af te zetten tegen het hulpverlenende karakter en vermelden expliciet dat ze geen hulpverlener zijn: *'Toga's op de zitting zijn zeker nuttig, vooral om duidelijkheid te creëren over de onderscheiden rollen: een jeugdrechter is geen sociaal assistent aan wie je je problematiek komt uitleggen'*. (De Bruyn, 2006, p. 162). We kunnen ons de vraag stellen of ze daarom expliciet gaan kiezen voor de berechtende of berispende houding in plaats van de hulpverlenende rol.

Volgens De Boer & Wijers (2009, p.26) kan men verwachten dat hij de dossiers met grotere deskundigheid afhandelt dan de gewone rechter. Of dit door de jongere ook zo wordt ervaren is nog de vraag. Daarentegen staat wel dat de jeugdrechter binnen de juristenwereld geen hoog aanzien heeft. Zo zeggen juristen wel eens: *'Le juge des mineurs est le mineur des juges'*. Als we verder kijken naar het onderzoek van De Bruyn (2006, p.162) lijkt het alsof de jeugdrechter zijn positie en prestigieuze rol willen verdedigen binnen de juridische context. Volgens jeugdrechters in het onderzoek is het belangrijk om de communicatie tussen de jeugdrechter en de dader niet te baseren op gelijkheid. Volgens hen heeft de minderjarige anders geen respect voor de jeugdrechter. De jeugdrechter stelt een grens die is overschreden door het gedrag van de minderjarige en maakt deze schending duidelijk.

Jeugdrechters melden in de interviews in De Bruyn (2006) dat ze belang hechten aan hun gezag. Het plechtige, formalistische, ritualistische karakter van een zitting is volgens hen van belang om de minderjarige te laten beseffen dat deze situatie een duidelijk belang en gewicht heeft. De jongere dient zich volgens de jeugdrechters in het onderzoek te verantwoorden ten op zichten van de samenleving en het mogelijk slachtoffer. Volgens hen is het voor sommige minderjarigen van 16 of 17 jaar goed dat de jeugdrechters een toga aanhebben, zodat het duidelijk is wie de rechter is en dat het om een serieuze aangelegenheid gaat (De Bruyn, 2006): *'Vergeet niet dat veel van die jongeren geen gezag erkennen of niet meer weten wat gezag is, ze slaan hun leraar of slaan hun ouders of zijn zeer frank, brutaal en doen gewoon hun goesting, dan is het interessant om te kunnen zeggen: hier zit een rechter.'* (De Bruyn, 2006, p.158). Jeugdvoorzieningen bevestigen bovenstaande uitspraken in een onderzoek naar aanleiding van een studiedag '50 jaar jeugdbeschermingsrecht' georganiseerd door het 'Vlaams Welzijnsverbond' (Bosmans, 2015). De jeugdwerkers zeggen dat over het algemeen de jeugdrechter een juridische verantwoordelijkheid heeft en geen hulpverlenende taak. De jeugdrechter wordt volgens jeugdwerkers geapprecieerd vanwege zijn autoriteit en als vertegenwoordiger van de maatschappij. Volgens hen geeft hij grenzen aan en kent hij het jeugdrecht. Er is met de hulpverleners een vertrouwensband opgebouwd door het jarenlang samenwerken. 82% van de hulpverleners ziet de jeugdrechter niet als een hulpverlener, 89% van deze respondenten zegt dat de jeugdrechter in de eerste plaats een rechter is die er juridisch

voor moet zorgen dat de hulpverlening kan uitgevoerd worden. De hulpverleners vinden deze opsplitsing in finaliteit noodzakelijk zodat de begeleiders en de ouders voorstellen kunnen doen aan de jeugdrechtbank, maar dat de jeugdrechter zijn eigen beslissing maakt. Dit zorgt ervoor dat het kind loyaal kan blijven aan zijn ouders en de begeleiding (Bosmans, 3 september 2015). We kunnen ons echter de vraag stellen of jongeren dit ook zo ervaren? Vinden zij deze scheiding tussen 'hulpverlener' en 'rechter' noodzakelijk, of ervaren zij dit volledig anders?

We lezen in de eerder besproken open brief naar de jeugdrechter – georganiseerd door jeugdzorg Emmaüs – dat jongeren afgeschrikt kunnen worden door dit idee om voor een jeugdrechter te komen staan. Zo zeggen de respondenten; *'We willen dat u met ons zonder toga praat. Wij zitten daar ook in gewone kleren. In toga bent u strenger. Dat heeft geen nut. U kunt ook in een kleine zaal met twee mensen naast u aan een kleine tafel met ons spreken.'* (Jeugdzorg Emmaüs, 2015). Ook 'Pleegzorg Provincie Antwerpen' ondervond dat kinderen die jaarlijks voor de jeugdrechter moeten verschijnen deze ervaring indrukwekkend en eng vinden. Zij trachten verandering te brengen in de manier waarop jongeren dit moeten ervaren: ze denken na over een aparte wachtruimte voor kinderen en jongeren, ze denken na over de bekleding van de jeugdrechtbank om deze minder beangstigend te maken... Ze veronderstellen dat het een positiever gevoel zou geven aan de minderjarige om aan een tafel te zitten met de jeugdrechter, zonder dat deze een toga aan heeft. Het gaat hier in deze context over jongeren die vanwege hun verblijf in een pleeggezin voor de jeugdrechter komen (Van Houdt, 2018). Volgens de jeugdrechters in het onderzoek van De Bruyn (2006) zou een alternatief zoals rond een tafel zitten en elkaar met de voornaam aanspreken niet tot door alle partijen aanvaarde rechtspraak leiden. Die soort 'echte communicatie' – zoals de jeugdrechter het noemt - moet volgens hen buiten het gerecht gebeuren. Binnen het gerecht moet iedere partij kunnen zeggen wat ze denken. Enkele jeugdrechters vinden de huidige indeling van de rechtbank, waarbij de jeugdrechter hoger zit vooraan, gunstig. Het is volgens hen een symbolische boodschap en uitstraling die door de minderjarige onbewust wordt aanvoeld. Mocht de zitting rond de tafel zijn, zou de minderjarige dader, in de woorden van de rechter, "het niet voelen", terwijl dat juist de essentie is van berechting volgens de jeugdrechters (De Bruyn, 2006, p.160).

2.2.4 Hoe ervaren ze zelf hun rol als jeugdrechter

Als de rol van de jeugdrechter zo dubbel blijkt, is de vraag wat de jeugdrechter drijft om deze functie op te nemen. Wil de jeugdrechter vooral de rol als rechter waarmaken of is het vooral de zorg en beschermende reflex naar minderjarigen die hem stimuleren om

deze functie op te nemen. Indien dit laatste het geval is, dan is het interessant na te gaan of dit ook zo overkomt bij jongeren.

Uit de verschillende interviews die werden gedaan bij jeugdrechters, zien we toch steeds het idee van bekommernis terugkomen. Zo zegt Baguette - een gepensioneerde jeugdrechter - in een interview: *"Het menselijke contact met de jongeren, maar eveneens met hun ouders. Ik heb altijd van jongeren gehouden. Ik geloofde in hen. En uiteindelijk maakt iedereen fouten als kind."* (Orpea, 10 mei 2017). Ook Philippe Vandaele - voorzitter van de Unie van Nederlandstalige Jeugdrechters - zegt in een interview (Jeugdhulp, 8 november, 2017) te vertrekken vanuit het bieden van kansen voor jongeren: *"Ik wil jonge mensen kansen bieden en hen helpen om hun eigen weg te zoeken naar het geluk. Hoe dat geluk eruitziet, is niet aan mij om in te vullen. Maar ik kan wel bepaalde mogelijkheden scheppen. En af en toe krijg ik reacties van jongeren, jaren later, die vertellen dat het goed met hen gaat."* (Jeugdhulp, 8 november, 2017). We zien ook in een ander interview met jeugdrechter Vandaele voor StampMedia¹⁰ (Van Obbergen, 8 februari 2017), dat de jeugdrechters vertrekken met een positieve houding ten opzichte van de jongeren: *'Uiteraard is elke jongere te helpen. Dat is bovendien de kijk die iedereen zou moeten hanteren. Wij, als samenleving, moeten ons de vraag durven stellen hoe het zo ver is kunnen komen. Het is een uitdaging om te zoeken naar een oplossing die kan helpen. Je hebt geen verloren jongeren, soms zijn we gewoon niet in staat om een passend antwoord te geven op de noden van die jongeren. Dan heb je soms wel even het gevoel dat je machteloos bent. Blijven zoeken, blijven proberen is dan de boodschap.'* (Van Obbergen, 8 februari 2017).

In twee interviews komt terug dat hun studiekeuze vertrok vanuit het idee mensen te helpen en te verzorgen, zo wilden ze verpleger of psychiater worden. Ze kozen uiteindelijk voor rechten en later voor een job als jeugdrechter: *"Nee. Ik heb lang getwijfeld tussen twee studies: geneeskunde - om dan te specialiseren in psychiatrie - en rechten. Uiteindelijk is het dat laatste geworden [...]. Ik ben er met een zeer open geest aan begonnen en had vooral oog voor de maatschappelijke kant van het recht. [...]. Het is een zeer boeiende wereld met veel menselijk contact. En je bent bezig met de toekomst: kinderen en jongeren. Bovendien zijn er veel raakvlakken met mijn oude liefde psychiatrie, want daar werken wij als jeugdrechters nauw mee samen."* (Jeugdhulp, 8 november 2017). Ook ex-jeugdrechter Baguette zegt: *"Eerst wilde ik sociaal assistente worden, maar mijn*

---

¹⁰ "StampMedia is het eerste persagentschap in Vlaanderen - erkend als 'algemeen nieuwsmidium' door de Vlaamse Vereniging van Journalisten - dat een stem geeft aan alle jongeren in de media. En dat niet alleen. StampMedia wil de berichtgeving over jongeren corrigeren en hen vooral zelf aan het woord laten." (Mediawijs, n.d.)

vader zei: *'Jij gaat rechten studeren.'* Daarna wilde ik verpleegster worden, maar mijn vader zei: *'Jij gaat geneeskunde studeren.'* (Orpea, 10 mei 2017).

Wanneer we ons verdiepen in de interviews van de jeugdrechters lezen we dat ze deze bekommerde positie vaak niet kunnen overbrengen bij de jongeren. Zo lezen we in het interview met jeugdrechter Bie Van Bauwel (De Morgen, 14 oktober 2015) dat de wachtlijsten en de gebrekkige plaatsen het moeilijk maken voor de jeugdrechter om de gepaste keuze te maken. Bovendien zorgt het bureaucratische aspect duidelijk voor veel wachttijd: *"Als jeugdrechter word je dan ook bijna constant geconfronteerd met een situatie waarin het arsenaal aan mogelijke maatregelen min of meer uitverkocht is. Dat gaat van de wachtlijsten in de jeugdopvang over een te verregaande bureaucrativering tot een instrumentarium dat vaak niet voldoende aangepast is aan de noden van vandaag."* (De Morgen, 14 oktober 2015). Daarenboven ervaren ze volgens jeugdrechter Philippe Vandaele (Jeugdhulp, 8 november 2017) een zeer hoge dossierlast, waardoor zij niet de gewilde betrokkenheid kunnen tonen die zij idealiter zouden willen kunnen tonen. Dit lijkt een eeuwen oud zeer. Enkele voorbeelden zien we hier terugkomen.

"Er bestaat niet één mirakeloplossing. Er is nood aan veel meer reflectie, maar helaas is daar steeds minder tijd voor. En soms zit het ook in kleine dingen." (Jeugdhulp, 8 november 2017).

"Vandaag verloopt heel die procedure via een soort centraal meldpunt, waarbij niet enkel behoorlijk wat administratieve rompslomp maar ook heel wat regeltjes komen kijken. Minder werk voor de jeugdrechters zelf, jazerker, maar de keerzijde van de medaille is wel dat je in een soort van keurslijf wordt gedwongen, waarbij je zelf de eindbeslissing niet meer kunt nemen. Terwijl jij een bepaald dossier, de historiek en familiale achtergrond van iemand natuurlijk veel beter kent." (Van Bauwel in De Morgen, 14 oktober 2015).

"De cliënt voelt zich misbegrepen, de jeugdrechter kan geen kant uit met het dossier, de sector staat het water aan de lippen. De hulpvragen overstijgen ruim het hulpaanbod. En dan zwijgen we nog van de maatschappelijke opinie." (Goetstouwers in sociaal.net, 7 september 2016).

Volgens jeugdrechter Bie Van Bauwel (De Morgen, 14 oktober 2015) krijgen jeugdrechters het gevoel dat ze de goede intenties niet altijd kunnen overbrengen aan de jongeren of de ouders: *"Dat klopt, al worden die maatregelen door de jongeren zelf natuurlijk vaak als een straf ervaren. Er zijn de voorbije jaren wel alsmaar meer elementen uit het strafrecht in het jeugdbeschermingsrecht geslopen."* (De Morgen, 14 oktober 2015). Ook jeugdrechter Mieke Dossche zegt: *Wij moeten ook maken dat onze beslissing door de betrokkenen gedragen wordt, of ze heeft geen enkele zin. Als ik een gameverslaafde veertienjarige die zijn ouders tot wanhoop drijft, op internaat stuur, help ik hem niet als*

hij daar weer gaat lopen. Met empathie en de juiste communicatie moet ik hem aan zijn verstand brengen dat dat internaat beter is.' (Rutten, Het Nieuwsblad, 21 oktober 2015).

Volgens Philippe Vandaele (Jeugdhulp, 8 november 2017) ziet de maatschappij de jeugdrechter als een bestraffend persoon: *"Dit is eigenlijk een maatschappelijk en politiek debat, dat niet door magistraten gevoerd moet worden. Maar ik wil toch nuanceren. Bij een gemeenschapsinstelling denkt iedereen meteen aan opsluiting. Maar je moet dat niet altijd als een sanctie zien. Het gaat ook over de bescherming van jongeren. [...] Geloof me: vaak zijn jongeren zelf vragende partij om niet losgelaten te worden. Ze beseffen dat ze de pedalen kwijt zijn."* (Jeugdhulp, 8 november 2017). We kunnen ons afvragen of de beeldvorming van jongeren en ouders wordt gekleurd door de publieke opinie. Het is duidelijk dat de jeugdrechter niet altijd tevreden is met de uitkomst, maar ze vertrekken steeds vanuit het idee het beste te willen voor de jongere. Zo zegt Goetstouwers (in sociaal.net, 7 september 2016): *'Soms steekt een zweem van twijfel de kop op. Jeugdrechter zijn is een emotioneel beroep! Maar die verdwijnt doorgaan snel voor een gepassioneerd betoog. De jeugdrechters tonen betrokkenheid. Ze gaan graag bij hun kinderen en jongeren op bezoek of willen het alleszins doen. Al komen ze er vaak niet toe wegens te hoge dossierlast. Ze zijn niet te beroerd om terug te komen op een beslissing, indien die in het belang is van het kind. Het feit dat ze "hun jongeren" soms te vroeg moeten lossen, is een vaak gehoorde verzuchting.'* (Goetstouwers in sociaal.net, 7 september 2016).

We kunnen alvast concluderen dat de jeugdrechters in de praktijk geen evidente functie innemen met het zoeken naar een balans tussen beschermen en bestraffen. Het evenwicht tussen beide rollen vraagt om verschillende – ook pedagogische en communicatieve – vaardigheden. Hoe worden jeugdrechters hierop voorbereid en worden ze hier überhaupt op voorbereid?

2.2.5 Ondersteuning van hun rol als jeugdrechter tijdens opleiding?

We zagen al eerder dat jongeren tijdens een projectweek binnen de jeugdinstantie van Emmaüs een brief schreven naar de jeugdrechter. Daarin stond te lezen dat zij de jeugdrechters vroegen om een opleiding te volgen om zo voeling te krijgen met de jongeren. Volgens de jongeren kan je niet alleen jeugdrechter worden door enkel theoretische studies te volgen (De Morgen, 6 november 2015). We kunnen ons de vraag stellen in hoeverre de opleiding inspeelt op deze zorgfunctie die zowel de jongeren willen en die vermeld wordt in de doelstellingen van de jeugdrechter. Om te weten of er effectief nood is aan een meer praktische en specifieke bijscholing, moeten eerst nagaan hoe de

huidige opleiding van de jeugdrechter eruitziet. We kunnen vervolgens nagaan of deze opleiding en specialisatie bepalend is voor de beeldvorming van jongeren omtrent de jeugdrechter.

Hoewel de jeugdrechter niet de positie inneemt van de klassieke strafrechter, geniet hij tijdens zijn basisopleiding van eenzelfde opleiding als elke andere magistraat. Zoals bij alle opleidingen tot magistraat beginnen de rechters met een academische bachelor in de rechten om vervolgens verder te studeren in: master rechten, master burgerlijk- en procesrecht, dual master comparative corporate & financial law, onderzoeksmaster in de rechten en master in strafrecht (Competent, 2014). Nergens vinden we een verplichte specialisatie terug omtrent het jeugdrecht. Hoewel de opleiding en de toegang tot het volgen van een gespecialiseerde opleiding georganiseerd door het Instituut voor Gerechtelijke Opleiding (art. 259sexies, 1° Ger. W.) verplicht is om jeugdrechter te kunnen worden, lijkt het volgens De Bus (2018, p.99) essentieel na te denken over het belang van een verplicht opleidingsonderdeel jeugdrecht en jeugdcriminologie in de rechtenopleiding.

In de interviews van het onderzoek van De Bus (2018) gaven de jeugdrechters aan dat het 'jeugdrechter-zijn' een leerproces is waarbij zijn rol en functie ontwikkelt doorheen de carrière. Volgens deze jeugdrechters wordt er tijdens de carrière stilgestaan en gereflecteerd over het functioneren en het bijstellen van in het verleden gehanteerde denkpatronen en gebruiken. Het mens- en maatschappijbeeld van een magistraat zorgt voor een expressief karakter. Men spreekt over een socialisatieproces waarbij opleiding, levens- en werkervaringen en interacties met andere jeugdrechters een invloed hebben op hun waarden- en normensysteem en dus, naast het wettelijk kader, bepalen hoe een jeugdrechter zal oordelen. De ene jeugdrechter zal dus een element belangrijker achten dan de andere jeugdrechter binnen eenzelfde zaak (De Bus, 2018). Bovendien lijkt het verschil in aanpak ook te liggen in welke bijscholing de jeugdrechters hebben genoten. Volgens Goedseels (2015) gaat het hier over herkenning. Ze wil hiermee zeggen dat, wanneer een jeugdrechter bijvoorbeeld in contact komt met een bijscholing omtrent HERGO, hij hier sneller voor zal kiezen (Goedseels, 2015, p.366). Volgens De Bruyn (2006), verschilt de werkwijze van de jeugdrechtbanken en jeugdrechters niet alleen onderling maar verschilt deze ook sterk van arrondissement tot arrondissement. Dit heeft eveneens volgens De Bruyn (2006) te maken met de verschillen in populatie die in aanmerking komt met de jeugdrechtbank. Er is namelijk een groot verschil in jeugdproblematiek tussen grootsteden en provinciesteden (De Bruyn, 2006).

We kunnen ons de vraag stellen of jeugdrechters omtrent hun opleiding wel degelijk voldoende vaardigheden hebben om met deze doelgroep van minderjarigen te werken. De focus lijkt nog te sterk te liggen op het wettelijke aspect van de rechtsleer. De focus op de

communicatieve vaardigheden, de omgang, de nodige zorg, ... lijkt nog te veel achterwege te blijven. We lezen dat dit gebrek aan opleiding op dit vlak, ook door de jeugdrechters als gebrek ervaren wordt. Bac (2004 in Verberk & Fuhler, 2006) is een Nederlandse rechtswetenschapper die onderzoek deed naar de vraag of een jeugdrechter – in Nederland de jeugdstrafrechter – een specialist is. Met specialisatie bedoelt hij:

“Het materiële, inhoudelijke aspect van de specialisatie heeft betrekking op de eisen die aan de kinderstrafrechter worden gesteld qua kennis en persoonlijkheid. De extra kennis waarover hij in vergelijking met zijn collega’s in het commune strafrecht verondersteld werd te beschikken was juridisch (jeugdrecht), sociaal-wetenschappelijk (psychologie, (ortho)pedagogiek) en sociaal van aard (kennis van jeugdinstanties, -projecten, -hulpverlening, -welzijn). Daarnaast diende de kinderrechtster een flexibele, empathische, communicatieve persoonlijkheid te hebben, in staat te zijn om moeilijke, emotionele beslissingen te nemen. Bovendien diende hij affiniteit te hebben met het werk als kinderrechtster en als strafrechter.”
(Bac, 2004, in Verberk & Fuhler, 2006).

Bac (2004 in Verberk & Fuhler, 2006, p.17) bevestigt dat deze expliciet, naast rechter zijn, ook een specialist in jeugd moet zijn. Hij zegt dat dit in de praktijk nog niet volwaardig tot zijn recht komt. Hij pleit voor meer aandacht aan scholing, selectie en ervaring bij jeugdrechters. Hij pleit ervoor dat jeugdrechters kennis hebben van (ontwikkelings)psychologie en pedagogiek, communicatievaardigheden, inlevingsvermogen en dat interesse in het verhaal van de jongere een onmisbare eigenschap moet zijn. Bac (2004 in Verberk & Fuhler, 2006) zegt dat de cruciale positie van de jeugdrechter gespecialiseerde rechters verondersteld, die over de nodige – ook niet-juridische – kennis, inzicht en vaardigheden beschikken. In 2011 schreef het Agentschap Jongerenwelzijn een themarapport. Hier is tevens de vraag naar een aangepaste basis- en specialisatieopleiding, via een systeem van coaching, intervisies, zicht op maatschappelijke evoluties, ontwikkeling van het kind, jeugdculturen en de sociale kaart. Bovendien verhoogt volgens het Agentschap de legitimiteit van de jeugdrechter als zij een gespecialiseerde opleiding hebben genoten (Agentschap Jongerenwelzijn, 2011). Françoise & Christiaens (2015, p.95) pleiten er ook voor dat rechters de kans moeten krijgen om een opleiding te volgen die zich focust op communicatie met minderjarigen. Volgens deze auteurs zou dit ervoor kunnen zorgen dat de minderjarige een meer actieve participant kan zijn in zijn proces.

2.2.6 Tussentijdse conclusie: bepaalt de intentie van de jeugdrechter de beeldvorming van de jongere?

In dit deel hebben we met het modellendebat en het tweesporenbeleid de brede en daardoor vaak onduidelijke rol van de jeugdrechter geschetst. De enerzijds opvoedende rol en anderzijds oordelende opdracht weerspiegelen zich in de motivaties van de jeugdrechter om hun functie op te nemen. Voor de meesten gaat het niet zozeer om het 'recht spreken' maar eerder om een bekommernis voor kinderen en jonge mensen. Verschillende jeugdrechters vertrekken vanuit deze zorg en opvoedende intenties wanneer zij maatregelen opleggen, maar erkennen ook het belang van een gezagsfunctie om de jonge dader op de problemen te wijzen en terug 'op het goede pad' te krijgen. De juridische context, hun imago als (jeugd)rechter, de setting en sfeer van de rechtbank onderschrijven echter de pedagogische intenties onvoldoende. Bovendien worden jeugdrechters in hun beschermende functie niet gesteund vanuit de sterk juridische opleiding. Ook de bijkomende opleiding biedt onvoldoende aandacht om een aangepaste communicatie met de minderjarige op te zetten. In een volgende deel willen we kijken in hoeverre deze dubbele opdracht van de jeugdrechter overkomt bij jongeren.

2.3 De beeldvorming van de jongeren omtrent de jeugdrechter

Als we 'het belang van de minderjarige' als het uitgangspunt van het gehanteerde beschermingsmodel bekijken vanuit het perspectief van de jongeren, roept dit vragen op. We stellen ons dus de vraag of ook de jongere een maatregel van de jeugdrechter in zijn belang ervaart? Volgens Ochtman en Verhoeven (1981 in De Bie & Roose, 2007, p.211) zit hier juist het probleem. Zij veronderstellen dat jongeren zelf geen probleem ervaren en de maatregel dus niet in hun belang zien. Volgens De Bie & Roose (2007, p.209) kunnen deze maatregelen leiden tot verregaande juridisering, waarbij 'het belang van de minderjarige' wordt beslist door jurisdictie. Het idee dat alle beslissingen in het belang van de minderjarige moeten worden gemaakt, maakt dat de jongere aanzien wordt als nog-niet-volwassen. Dit kan leiden tot een verregaande bevoogding van de minderjarige en maatregelen kunnen leiden tot vergaand interventionisme, paternalisme en een gebrek aan rechtswaarborgen (Goedseels, 2015; De Bie & Roose, 2007). Zo zien we dat, hoewel minderjarigen onderworpen worden aan maatregelen en niet aan straffen, in praktijk deze maatregelen toch worden opgelegd om de jonge dader 'een lesje te leren' en de meeste jongeren voelen dat ook zo aan (Walgrave et al., 2012).

Dit laatste leidt tot de tweede vraag namelijk; over wiens belang gaat het eigenlijk? Hoewel het beschermingskarakter van het jeugdrecht vertrekt vanuit het idee iedereen gelijke kansen te geven, is het volgens De Bie & Roose (2007) functioneel voor socio-economisch eisen die opgelegd worden in de maatschappij. Hierbij disciplineert het beschermingsidee bepaalde klassen op een subtiele manier en maakt het zich immuun tegen legitimiteitsvragen. Van de Kerckhove (1978, in Goedseels 2016) beschreef dit als de 'mystificerende krachten' van de welvaartstaat en concludeerde dat de 'welzijnsmaatregelen' in feite 'repressieve maatregelen' waren die niet repressief genoemd werden. Op die manier werd de staat bevrijdt van zijn constitutionele plichten om te anticiperen op wettelijke rechten en procedurele garanties (Van de Kerckhove, 1977 in Goedseels, 2016, p.119).

Als reactie op de mogelijk paternalistische houding, ontstond er een verhoogde aandacht van kinderrechten zoals het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (IVRK) (1989) (Bernuz-Beneitez & Dumortier, 2018, p.1) en ontstond er een institutionele aandacht in de vorm van kinderrechtenbeweging waar vooral aandacht gaat naar belangbehartiging van kinderen, de studie van het kind, ondersteuning van zelforganisatie van het kind,... (De Bie & Roose, 2007, p.211). Met de komst van het IVRK ging het kind van een 'object of law' naar een 'subject of law', van wie rechten gerespecteerd moeten worden én het recht kreeg om te participeren in zijn eigen proces (Bernuz-Beneitez & Dumortier, 2018; p.8). Deze rechten zorgen er niet alleen voor dat de minderjarige een

sterkere rechtspositie heeft, maar dat er ook gestreefd wordt naar procedurele rechtvaardigheid. We kunnen ons de vraag stellen of deze verdragen de positie van de jongeren effectief heeft versterkt en of de jongeren dit ook zo aanvoelen.

2.3.1 Een rechtvaardige procedure in een set van spelregels

Het ervaren van procedurele rechtvaardigheid gaat over de manier waarop mensen zich behandeld voelen en over de vraag of zij de gevolgde procedures als eerlijk ervaren. M.a.w. vinden jongeren de maatregel die de jeugdrechter neemt ook terecht? Het is belangrijk om hierbij onderscheid te maken tussen wat effectief gebeurt (bijvoorbeeld luistert de jeugdrechter naar het verhaal van de jongeren, hoort hij het slachtoffer, ...), en hoe de jongere de situatie ervaart (vindt de jongere dat hij zijn mening kon geven en dat de rechter echt geluisterd heeft?) (Eliaerts, 2016, p.74). Tyler (2000, in Bernuz Beneitez & Dumortier, 2018, p.6) beschreef dat de behandeling en de houding die instituties aannemen het imago van rechtvaardigheid van deze instituties kunnen beïnvloeden. Deze houding kan de overweging van mensen bepalen om de institutie als legitiem te beschouwen. Dit zou volgens Tyler (2000) de neiging om rechterlijke beslissingen te gehoorzamen stimuleren.

Vettenburg & Walgrave (2002, in Goris & Walgrave, 2002) leggen deze legitimatie bij een fundamenteel proces van uitsluiting en kwetsingen. Zij stellen dat bepaalde doelgroepen omwille van culturele kenmerken (opvoedingsmodel, waardeoriëntering, maatschappelijk perspectief, ...) van bij de eerste contacten met maatschappelijke instellingen een opeenstapeling van negatieve ervaringen kennen, die leiden tot geringe maatschappelijke bindingen en een ongunstig maatschappelijk perspectief. Deze ervaringen krijgen een psychologische vertaling: ze leiden naar kenmerken en mechanismen waardoor de kans op uitsluiting vergroot. M.a.w. deze doelgroep 'gedraagt' zich niet zoals we binnen onze maatschappelijke instellingen (school, werk, politie, justitie) verwachten, waardoor ze minder profiteren van het aanbod van deze maatschappelijke instellingen. Deze instellingen dragen zo bij tot de verdere sociale degradatie. Deze jongeren komen daardoor ook het meest op een negatieve wijze in aanraking met politie en gerecht, maar krijgen de minst kwalitatieve rechtsbijstand. Zij worden actief gekwetst door de georganiseerde maatschappij waarvan justitie een toonbeeld is. Maatschappelijk kwetsbare jongeren voelen dat de conforme samenleving voor hen geen motiverende toekomst heeft klaarliggen. Waarom zouden zij de maatregelen van de jeugdrechter als rechtvaardig ervaren na de vele negatieve ervaringen met de samenleving die de jeugdrechter vertegenwoordigt? Gebrek aan binding met de jeugdrechter en de instelling die hij vertegenwoordigt, maakt het moeilijk om de opgelegde normen te aanvaarden en te

geloven in het mogelijke positieve aanbod vanuit deze maatschappelijke instelling (Vettenburg & Walgrave, 2008).

In de literatuur vinden we niet veel terug over de perceptie van jongeren over de jeugdrechter, maar wel over de legitimiteit van de politie. Omdat ook de politie voor de jongeren vaak de maatschappelijke reactie op norm overtredend gedrag vertegenwoordigt, willen we hier een parallel trekken met de jeugdrechter. De perceptie van legitimiteit van de politie wordt volgens Van Damme (2013, p.182) beïnvloed door de rechtvaardigheid van de procedure die de politie hanteert. Wanneer de procedure rechtvaardig wordt gevonden, zijn mensen meer geneigd om beslissingen die nadelig voor henzelf zijn toch te accepteren (Tiemeijer et al., 2009, p.29). Als we dit vertalen naar de jongeren dan gaat het om het gevoel dat bij de jongeren zelf ligt: gaat de politie naar hun gevoel in hun procedure rechtvaardig met hen om? Billijkheid en gelijkheid liggen volgens Brown (2016, p.232) aan de basis van de procedurele rechtvaardigheid.

Tyler & Huo (2002 in Hinds, 2007, p.37) stellen enerzijds vast dat volwassenen en jongeren de politie legitiem beschouwen wanneer ze een procedureel rechtvaardigheidsgevoel hebben, maar dat anderzijds eerdere negatieve ervaringen en gebrek aan procedurele rechtvaardigheid het beeld van jongeren over politie sterk in negatieve zin tekent. Vettenburg & Walgrave (2002, in Goris & Walgrave, 2002) verwijzen daarbij naar een veel eerder proces van kwetsingen door maatschappelijke instellingen. Sommige jongeren hebben vooral negatieve ervaringen en profiteren in het algemeen veel minder van het positieve aanbod van maatschappelijke instellingen. Zij zoeken steun bij lotgenoten waar het negatieve zelfbeeld door de vele kwetsingen wordt vertaald naar een provocatie van de maatschappelijke waarden, wat dan weer achting van de peergroup oplevert. Hierdoor stijgt niet enkel het risico dat ze op een negatieve manier in aanraking komen met de politie en het gerecht, maar wordt het risico op negatieve stigmatisering en het ongunstig maatschappelijk perspectief verhoogt. Zij ervaren hierdoor de politie, en met hen ook justitie, als maatschappelijk instituut an sich als onrechtvaardig (Vettenburg & Walgrave, 2002, in Goris & Walgrave, 2002). Ook uit het onderzoek van Van den Heerik & Van Charldorp (2015, p.28) blijkt dat jongeren die negatief zijn over de politie, vinden dat de politie niets voorstelt, niets doet en niet consequent is. Ze beoordelen de politie ook hier soms als onrechtvaardig. Dit zou volgens hen uiteindelijk kunnen leiden tot minder bereidheid om samen te werken met de politie (Maus 2014, in Heerik & van charldorp, 2015, p.14). Als jongeren als groep de politie negatief percipieert, kan dit ervoor zorgen dat het optreden van de politie niet als rechtvaardig aanvaard wordt.

We zouden deze bevindingen kunnen vertalen naar de praktijken van de jeugdrechtbank. Wanneer de praktijk van de jeugdrechter als legitiem wordt beschouwd, zouden jongeren

het gemakkelijker kunnen vinden uitspraken van de jeugdrechter te aanvaarden. Bernuz-Beneitez & Dumortier (2018) bevestigen dit in hun onderzoek naar procedurele rechtvaardigheid in het jeugdrecht. Zij schrijven dat procedurele rechtvaardigheid en de poging om hierdoor institutionele legitimiteit te verbeteren, de ervaringen van mensen die in contact komen met deze instellingen erkent. Het gevoel van rechtvaardigheid bij deze mensen bevorderen, kan volgens de auteurs ervoor zorgen dat ze zich meer conform en gehoorzaam gaan gedragen ten aanzien van justitiële instellingen. Met andere woorden, mensen zijn meer geneigd om beslissingen door justitie te accepteren wanneer ze het gevoel hebben dat hun juridisch proces eerlijk en respectvol verloopt, maar het idee van procedurele rechtvaardigheid zal ook bij de instellingen zelf heersen, omdat zij weten dat macht en orde niet gehandhaafd kunnen worden als de meerderheid van het volk ze niet als legitiem beschouwt. Jongeren zullen de beslissingen dan ook niet spontaan gehoorzamen (Bernuz-Beneitez & Dumortier, 2018).

Bernuz-Beneitez & Dumortier (2018) zeggen dat procedurele rechtvaardigheid essentieel is binnen het jeugdrecht. Er bestaan volgens hen twijfels over de grenzen en mogelijkheden van procedurele rechtvaardigheid binnen jeugdinstituties vandaag, wanneer we nadenken over het publiek waarmee deze instellingen werken. De groep van maatschappelijk kwetsbare jongeren is daarbij sterk vertegenwoordigd. De processen die tot maatschappelijke kwetsbaarheid en een negatieve houding van de doelgroep leiden kunnen verschillen, maar de aanpak zal alleszins op dat toekomstperspectief moeten inwerken aangezien de samenleving voor deze jongeren geen motiverende toekomst heeft klaarliggen. Het gaat erom deze jongeren opnieuw te laten geloven in kansen en verbinding te laten maken met personen binnen de maatschappelijke instellingen (Vettenburg & Walgrave, 2002, in Goris & Walgrave, 2002)

De stijl van communicatie en de bereidheid om vanuit het perspectief van de jongeren te kijken, spelen een cruciale rol om een verbinding met de jongere te maken. Daarenboven kunnen we ons de bedenking maken dat de jeugdrechtbank werkt met een doelgroep met een veronderstelde cognitieve onvolwassenheid vanwege hun leeftijd en die eerder beperkt zijn in het begrijpen van alle dimensies van het gepleegde misdrijf en de redenen en gevolgen van de maatregel die hen opgelegd wordt door de jeugdrechter. Bovendien is de jeugdrechtbank een uitzonderlijke setting met vastgelegde spelregels die de jongere moet kennen om volwaardig te kunnen deelnemen aan zijn proces (Goedseels, 2015, p.336). Pat Carlen (1976) spreekt over een encenering van de zitting, waarbij de magistraten een toneel opvoeren dat het vermogen om deel te nemen aan de procedure kan schaden. Hij stelt vast dat aan iedere actor een karakter wordt toegeëigend en dat de meubels, de 'stiltzweigende planningsprogramma's' zoals hij ze noemt, de etiquette, de rituelen en de verwijzingen die worden gemaakt tijdens de zitting het onmogelijk maken om volwaardig

deel te nemen. Hij noemt dit 'geënceneerde rompslomp' die sterke consequenties heeft voor de aanwezige persoon. Aangezien het voor de aanwezige actoren (m.a.w. de magistraten) een alledaagse bezigheid is, maakt dit het mogelijk om een monopolie te hebben op de beslissingen en maakt het tegelijkertijd mogelijk de settings te manipuleren. Het is voor een leek namelijk enorm moeilijk om deze 'rompslomp' aan betekenissen meteen door te hebben, en al zeker voor een minderjarige waarvan we veronderstellen dat de cognitieve volwassenheid nog beperkt is (Carlen, p.48).

We kunnen veronderstellen dat deze encenering en alledaagse wereld van magistraten en o.a. jeugdrechters, een totaal verschillende leefwereld is dan die van de jongeren. We zien dat de jeugdrechtbank een zeer moeilijke setting is voor een beklagde. Laat staan voor een jongere wiens ervaring nog niet tot dergelijke settings strekt. De vraag is hoe de positie van de minderjarige te versterken, aangezien een gebrek aan inspraak en een gevoel van eerlijk te zijn behandeld, afhankelijk is van het gevoel een rechtvaardige procedure te hebben. Peter Bal (1988, in Doornbos, 2014, p.7) deed observatieonderzoek binnen de rechtbank en stelde gelijkaardige bedenkingen. Hij ondervond dat er een ongelijke machtsrelatie werd gecreëerd door kenmerken binnen de communicatie (vb. wijze van vragen stellen: open of gesloten vragen, hoelang komt wie aan het woord,...). Bal (1988, in Doornbos, 2014) spreekt over 'dwangcommunicatie', waarbij een meer machtige partij (de rechter) spreekt met een minder machtige partij. Bal (1988) zegt hier dat de machtige partij de andere partij op een strategische manier kan dwingen om te spreken of te zwijgen. De macht van de communicatie ligt dus in het kamp van de rechter. Hierdoor kan de rechter de communicatie of het gespreksverloop zodanig sturen, dat de andere – minder machtige – partij zich niet of nauwelijks kan verweren.

2.3.2 Mogelijke stappen tot een gevoel van rechtvaardigheid

Bernuz-Beneitez & Dumortier (2018) geven drie redenen voor de noodzaak van procedurele rechtvaardigheid:

De eerste is de **psychologische reden**. Jonge mensen gaan er volgens Bernuz-Beneitez & Dumortier (2018) steeds vaker vanuit dat ze een stem hebben bij beslissingen die hun leven beïnvloeden en ze willen ook met respect en waardigheid behandeld worden. Daarnaast zullen hun onrijpe psychosociale capaciteiten ervoor zorgen dat ze een verkort tijdsperspectief hebben en een verminderd vermogen om perspectieven van anderen te begrijpen waardoor ze mogelijk meer aandacht hebben voor rechtvaardigheid in gerechtelijke procedures en interpersoonlijke relaties (Bernuz-Beneitez & Dumortier, 2018, p.7). Deze psychosociale onrijpheid bevestigt Rap (2016, p.99). Volgens hem kan uit

ontwikkelingspsychologisch onderzoek worden geconcludeerd dat adolescenten niet in staat zijn om volledig deel te nemen aan een hoorzitting van een jeugdrechtbank zonder de hulp en ondersteuning van volwassenen, omdat zij een beperkt begrip hebben van de betekenis van het proces en van de houding die van hen wordt verwacht in de rechtbank (Rap, 2016). Procedurele rechtvaardigheid tijdens de adolescentie is erg interessant omdat het de ontwikkelingsperiode is waarin jongeren een meer volwassen begrip krijgen van de samenleving en haar instituties. Ze komen steeds meer in contact met sociale contexten waar regelgeving meer aangepast is aan de volwassenwereld (Bernuz-Beneitez & Dumortier, 2018, p.7). Fagan & Tyler (2005 in Bernuz-Beneitez & Dumortier, 2018, p.7) zeggen dat het kind al vroeg in zijn leven een oriëntatie ontwikkelt over de wet en juridische autoriteiten. Deze oriëntatie zal het gedrag in de adolescentie en volwassenheid bepalen ten aanzien van deze regels en instituties.

Als tweede zijn er volgens Bernuz-Beneitez & Dumortier (2018, p.7) de **pedagogische redenen**. Beslissingen van de jeugdrechter moeten door ouders en kinderen ondersteund worden om de impact ervan te vergroten. Maatregelen invoeren zonder de mening van kinderen te betrekken zou volgens hen 'anti-pedagogisch' zijn en alhoewel de naleving ervan dan wel bereikt zal worden, zullen de effecten ervan volgens de auteurs niet blijvend zijn. Ook volgens Wijers (2016) moet de zitting op de jeugdrechtbank een pedagogische opgave hebben. Volgens hem zal communicatie en participatie ervoor zorgen dat de procedurele rechtvaardigheid tot zijn recht komt, waarbij het verhaal van de jongere en zijn perspectief serieus genomen moeten worden en dat de behandeling van zijn dossier als rechtvaardig zal worden aanzien door de minderjarige.

Als derde en laatste reden voor het belang van procedurele rechtvaardigheid, is volgens Bernuz-Beneitez & Dumortier (2018, p.8) dat volgens het IVRK, kinderen behandeld moeten worden als personen met rechten die hun belangen nastreven en hun eigen stem hebben. Kinderen hebben volgens dit verdrag het recht om deel te nemen aan de besluitvormingsprocessen, door hun mening te geven in alle gelegenheden die hen aanbelangen. Eliaerts (2016) gaat in zijn artikel 'Tussen pedagogie en strafrecht' op zoek naar de elementen van communicatie in verdragen en artikels. Specifiek gaat hij op zoek naar artikels die 'het verhaal' van de jongeren en zijn perspectief hoog in het vaandel dragen, waarbij deze serieus wordt genomen (participatie) en dat de behandeling van zijn zaak op een faire manier wordt gedaan. Hier neemt de communicatie een belangrijke plaats in. Dit is volgens Eliaerts (2016, p.74) de pedagogische opgaven van de jeugd(straf)zitting. De communicatie komt het sterkst naar voor in artikel 12 en 40 van het IVRK, waarin wordt vermeld dat het kind het recht heeft om gehoord te worden en het recht heeft op effectieve participatie tijdens de zitting. In de General Comment nr. 10 en de 'Guidelines on child friendly justice' van de Raad van Europa wordt hier verder op

ingegaan. Hierin staat dat het kind het recht heeft om onmiddellijk geïnformeerd te worden over aanklachten en het vervolg van de procedure. Dit moet in een taal die begrijpbaar is voor de minderjarige, waarbij vakjargon vermeden moet worden. Bovendien wordt er vermeld dat het kind met waardigheid en respect moet behandeld worden. Als het kind een verklaring aflegt, moet deze voldoende gewicht krijgen en er moet rekening gehouden worden met de leeftijd en ontwikkeling van het kind (Eliaerts, 2016).

2.3.3 *Bepaald de communicatie de beeldvorming van de jongere?*

Jongeren die worden gehoord of met het jeugdstrafrecht te maken krijgen zitten in een bijzonder kwetsbare situatie. Er staat voor deze jongeren veel op het spel, maar de spelregels zijn niet altijd even duidelijk. Volgens Rap & Wijers (2011) hebben minderjarigen vaak het gevoel dat ze er voor niets zitten. Het is volgens de auteurs van groot belang om de minderjarige als volwaardige partij te laten deelnemen, waarbij het recht op participatie een enorme rol speelt. De vraag is natuurlijk of deze rechten het effectief mogelijk maakt voor de minderjarige om deel te nemen aan het proces. Is er een groot verschil in de 'the law in books' en 'the law in action' (Dumortier, 2012)? Goedseels (2016) zegt dat rechten zoals het vermoeden van onschuld, het hoorrecht en het recht op bijstand van een advocaat onvoldoende gewaarborgd zijn. Dit wordt ook internationaal bevestigd aangezien zelfs in de Supreme court men zich deze vraag stelde en vermeldde dat minderjarigen 'worst of both worlds' krijgen, waarmee wordt bedoeld dat minderjarigen nog de rechtswaarborgen krijgen die meerderjarigen krijgen, nog de aangepaste hulp ontvangen die kinderen horen te krijgen (Kent U.S. Supreme Court geciteerd in Bullington, Sprowls, Katkin & Phillips, 1978, p. 61).

Om de praktijk te onderzoeken brachten Françoise & Christiaens (2015) de praktijk van de hoorzitting van de minderjarige in kaart. Het gaat hier zowel over MOF- als VOS-zaken in de voorbereidende als in de beslissingsfase. De auteurs leggen vooral de focus op de mogelijkheid van jongeren om zich vrij te uiten én de mogelijkheid om gehoord te worden door de rechter. Ze ondervonden dat jeugdrechters al een eerste evaluatie maken van jongeren nog voor de jeugdrechter hen zag aan de hand van het dossier. Dit zorgt volgens de auteurs mogelijks voor een vooroordeel over de jongere (bv. over de persoonlijkheid) en dus ook een vooroordeel over de maatregel die de jeugdrechter zal willen nemen. Deze preconceptie kan wel aangevochten worden tijdens de zitting zelf, waarbij de mogelijkheid nog steeds bestaat dat de rechter zijn oordeel zal aanpassen of nog zal vormen indien het dossier onvolledig was. Maar hier is er echter een grote ruimte voor de jeugdrechter om het gesprek te sturen. Hij gaat op zoek naar accurate informatie door het gebruik van open of gesloten vragen, waardoor de rechter het onderwerp bepaalt en mogelijks 'de speech'

van de minderjarige zal beperken. Wanneer er een open offer is, waarbij de jeugdrechter vraagt of de jongere nog iets wil toevoegen, zal hier volgens Françoise & Christieaens (2015) toch de vrije meningsuiting van de minderjarige eerder beperkt worden door de tijd of de inhoud van de vorige interacties. De minderjarige heeft het gevoel dat wat hij te zeggen heeft toch niets zal uitmaken. De rechter zal bespreken wat volgens hem als problematisch wordt aanzien. De minderjarige kan zichzelf niet verdedigen tegen onderwerpen die niet besproken worden. Over het algemeen zal de rechter onderbrekingen van de jongere toestaan of tolereren zodat de discussie in leven gehouden wordt. De minderjarige heeft vaak geen idee van het belang dat de rechter hecht aan andere factoren, die niet in de wet vermeld staan maar wél in het dossier. We kunnen hier weer verwijzen naar de bovenstaande discretionaire bevoegdheid dat een van de voornaamste kritieken vormde op het jeugdbeschermingssysteem van 1965. Hier gaat het over een aantal morele standaarden die gebruikt worden binnen het jeugdrecht om de persoonlijkheid te evalueren. Deze standaarden zullen mee de praktijk bepalen.

2.3.4 Wat we tot nu toe weten over de beeldvorming van de jongeren

Uit bovenstaande literatuur wordt duidelijk dat justitie als maatschappelijke instelling nog onvoldoende aansluit bij de leefwereld van jongeren opdat de maatregelen door deze doelgroep ook als rechtvaardig en in 'hun belang' worden ervaren. Veelal ervaren kinderen en jongeren de maatregel van de jeugdrechter eerder als een straf. Daarbij stellen we ons de vraag of deze 'goed bedoelde' maatregelen in praktijk ook niet worden ingezet om bepaalde doelgroepen te disciplineren. Het zijn vooral de doelgroepen die van bij de aanvang -omwille van hun sociaaleconomische situatie en de samenhangende culturele achtergrond- kwetsingen met de maatschappelijke instellingen ervaren, die deze disciplineren ervaren. De negatieve spiraal van kwetsingen maakt dat zij de beslissingen van justitie ook niet als 'rechtvaardig' kunnen zien. Bovendien is de jeugdrechtbank een setting die zo goed als geësceneerd is, waarbij de jeugdrechter door de opstelling van de jeugdrechter en de kennis over het verloop de macht heeft over het hele gebeuren.

De context van de zitting en de communicatie van de jeugdrechter met de jongeren heeft weinig potentie om dit gevoel van 'onrechtvaardigheid' te doorbreken. De discretionaire ruimte van de jeugdrechter maakt dat ze veelal vooringenomen zijn en weinig ruimte bieden voor echte inspraak en verdediging van de jongeren. Echt aansluiten op de leefwereld van deze jongeren staat nog ver van de praktijk in de zitting van de jeugdrechtbank. Omdat geloof in goede bedoelingen van voorzieningen, verloopt via het geloof in de mensen die deze voorziening vertegenwoordigen, lijkt het ons belangrijk om te kijken welk beeld de jongeren van de jeugdrechter hebben. Over deze specifieke vraag

vonden we weinig informatie in de literatuur. Dit onderschreef de motivatie om dit verder empirisch te bekijken.

3. Hoe anders onderzoek voeren bij jongeren? Het onderzoeksopzet

In de literatuurstudie zagen we dat de jongeren zich weinig gehoord voelen en weinig hun eigen belang naar voor kunnen brengen. Zoals Winter & Kroneman (2003, p. 216) zeggen, is het noodzakelijk om een draagvlak te hebben bij de groep waarover het gaat en is het noodzakelijk om aansluiting te vinden bij de leefwereld van de participanten om zo jeugdbeleid en de veranderingen hierbinnen een kans op slagen te geven. Er moet volgens deze auteurs een vertaling gemaakt worden van de beleidsoptiek naar de jongerenoptiek, waarbij de inbreng van de jongeren van belang is. Er werd in dit werk dus gezocht naar een andere manier van onderzoek doen om zo de beeldvorming die jongeren hebben omtrent hun jeugdrechter te achterhalen en transparant te kunnen weergeven, vertrekkend vanuit hun eigen taalgebruik, ervaring en beleving om op die manier de jongeren zo veel mogelijk het woord te geven.

3.1 Methodologische achtergrond

Binnen kwalitatief onderzoek wordt er nog steeds overwegend gebruik gemaakt van 'klassieke', enkelvoudige lineaire onderzoeksmethoden om de complexiteit van het leven en de beleving van mensen te onderzoeken. Voorbeelden zijn focusgroepen, diepte-interviews, participerende observaties en enquêtes. Maar tegelijkertijd doen steeds meer visuele methoden in combinatie met participatieve methoden hun intrede (Huybrechts, 2011; Kara, 2015; Bryant, 2016). Een voorbeeld van dit type onderzoek vinden we terug in het werk van Van Buggenhout (2014-2015). Haar onderzoek hanteert fotovoicing als onderzoeksmethode en geeft een stem aan jongeren. De respondenten produceerden fotografisch materiaal dat vervolgens werd gebruikt als communicatiemiddel om hun ervaringen en perspectieven te delen (Van Buggenhout, 2014-2015; Frohmann, 2005). Strack, Magill & McDonagh (2004, p.49) stellen dat fotografisch materiaal zorgt voor een proces waar respondenten zich identificeren met het presenteren en verbeteren van hun gemeenschap door middel van fotografietechnieken. Dit heeft als doel de sterke kanten en de zorgen van hun gemeenschap in beeld te brengen, hier kritische discussies over te voeren en kennis over belangrijke kwesties te bevorderen. Tot slot probeert de onderzoeker via deze techniek beleidsmakers te bereiken.

Een term die we vaak tegenkomen is 'voicing'. Deze term kan in verschillende creatieve methoden gebruikt worden. John (1996) vat het doel van dit type onderzoek samen: *"Voicing' is not about hearing what the unprivileged have to say and acting as their advocate, speaking for them or speaking on their behalf, but rather developing research*

methodologies on the basis of partnership, which in turn involves a new role in the power structure for the researcher - a move from the plunderer of information to facilitator which enables the child to be an active part of voicing their concerns" (John, 1996, p. 21). McNiff (2008, in Gary & Cole, 2008, p.29) ging verder op deze nieuwe technieken in het boek 'Handbook of the Arts in Qualitative Research': *"Arts-Based Research can be defined as the systematic use of the artistic process, the actual making of artistic expressions in all of the different forms of the arts, as a primary way of understanding and examining experience by both researchers and the people that they involve in their studies."* Met andere woorden legt de auteur de nadruk op het begrijpen en onderzoeken van ervaringen van de participanten aan de hand van een artistiek proces door zowel de onderzoekers als de participanten zelf.

Het gebruik van creatieve methoden binnen het kwalitatief sociaal onderzoek kreeg in de 21ste eeuw een enorme boost. De methodologische grenzen worden verbreed en maken plaats voor innovatieve technieken. De technieken zoeken naar een mogelijkheid om een antwoord te kunnen geven op complexe sociale vragen (Kara, 2015; Bryant, 2016). Kara (2015, p.34) geeft aan dat wetenschappelijk creatieve onderzoeksmethoden kunnen onderverdeeld worden in vier categorieën, namelijk: (1) art based research, (2) research using technology (3) mixed-methodes research en (4) transformative research frameworks. De categorieën zorgen ervoor dat deze nieuwe technieken geconceptualiseerd kunnen worden. Een onderzoeksmethode kan in één categorie geplaatst worden, anderen kunnen een overlapping zijn van alle vier. De categorie die het beste past bij dit onderzoek is (1) art based research. In deze methode wordt gebruik gemaakt van theater, performance art, cinematografie, fictie tekst, creatieve non-fictie, poëzie,... (Bryant, 2016, p.11). Er is een toenemende acceptatie van het idee dat kunstenaars onderzoek kunnen doen in het proces van het maken van kunst, en dat het resulterende kunstwerk op zichzelf een geldige onderzoeksoutput kan zijn door de kennis die is geproduceerd tijdens de creatie ervan en deze kennis te belichamen en te communiceren. Kunst kan bijdragen aan onderzoek door te worden gedocumenteerd en getheoretiseerd en onderzoek kan op zijn beurt inspireren en bijdragen aan kunst in een 'iteratief cyclisch web' (Kara, 2015).

Een ander voorbeeld van voicing onderzoek vinden we terug in het onderzoek van Luyten et al. (2017), *'Voicing young and older adult care-leavers in Belgium: how the experience of being in care shapes narratives of the self'*. Aan de hand van verhalen van jeugdzorgverlaters – narratives of the self - gingen de onderzoekers op zoek naar een meer intern en subjectief proces van de jeugdzorgverlaters. Volgens Rich & Patashnick (2011, p.252) heeft veel onderzoek zich tot nu toe nog teveel op de objectieve factoren gefocust. Het gebruik van narratieven via visuele of auditieve bestanden om zo de beleving van participanten na te gaan, krijgt zelfs in de medische wereld meer aandacht. Via vlogs

en audiofragmenten over de beleving van een medische aandoening, gaat men de inhoud van de audiovisuele gegevens omzetten in 'objectieve beschrijvingen' van informatie die zichtbaar of hoorbaar is en 'subjectieve rekeningen' van wat wordt waargenomen, in relatie tot het perspectief van de deelnemer, de emotionele toon en de psychosociale dynamiek van een fragment (Rich & Patashnick, 2011).

We kunnen al deze vormen van onderzoek plaatsen onder het narratief onderzoek. Dit verwijst naar een metatheoretische stroming of benadering. Dit soort onderzoek is niet gebonden aan een specifieke discipline. We spreken van narratief onderzoek als de verhalen dienen als data of als een narratieve wijze van interpretatie wordt gehanteerd. Het narratief onderzoek is zelden verklarend, maar naast het feit dat het beschrijvend onderzoek is, heeft dit soort onderzoek een emancipatorische doelstelling die gericht is op het geven van een stem aan ontbrekende verhalen. Verhalen worden gebruikt als motor voor sociale of persoonlijke verandering. Narratief onderzoek is bij uitstek een vorm van onderzoek waarbij theorie en praktijk nauw betrokken worden (Sools, 2016). Dit narratief onderzoek is daarom het vertrekpunt in dit onderzoek. Als doel heeft deze thesis om de stem, m.a.w. het narratief, van de jongeren te horen, aangezien zij, vanzelfsprekend, een van de belangrijkste actoren zijn binnen het jeugdrecht.

Het horen van kinderen en jongeren heeft sinds het begin van deze eeuw zeer veel aandacht verkregen, o.a. door de 'Convention on the Rights of the Child'. Dit is een bindend instrument dat werd ontworpen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 20 november 1989. Hoewel deze conventie zich focust op het beschermen van kinderen (protection and provision), gaat het hier voor het eerst over het luisteren en betrekken (participation). De focus ligt hier op de eigen visie en de stem van het kind en niet op wat men veronderstelt dat het kind denkt. Deze visie zorgt voor een ware doorbraak in de houding van de samenleving op de status van het kind (John, 1996, p.27). We zien deze houding ten opzichte van het kind terugkomen in de pedagogiek. Het participatie idee komt ook uitdrukkelijk aan bod binnen het Decreet betreffende de Rechtspositie van de Minderjarige in de Jeugdhulp (DRM)¹¹.

---

¹¹ Decreet betreffende de integrale jeugdhulp van 12 juli 2003, BS 13 september 2013.

3.2 Het ontwikkelen van een creatieve onderzoeksmethode

Vanuit deze literatuur en bestaande methodieken ging ik op zoek naar een methodiek die aansluit bij de complexiteit van de onderzoeksvraag, de beleving van de doelgroep en een methode die tegelijkertijd de participanten actief betreft zodat zij door hun kennis, stem en creativiteit niet alleen op wetenschappelijk niveau, en idealiter op beleidsniveau inbreng kunnen hebben, maar dat zij hierdoor zelf ook iets kunnen terugkrijgen. Ik begon mijn zoektocht bij de klassieke onderzoeksmethoden, want zoals Bryant (2016) zegt, vindt de ontwikkeling van nieuwe methoden zijn basis in de klassieke onderzoeksmethoden.

De eerste zoektocht naar een gepaste klassieke methode brengt mij bij de **focusgroep**. Een focusgroep wordt omschreven als: "mensen die een gemeenschappelijk kenmerk delen samen, om onder leiding van een moderator te praten over een bepaald onderzoeksthema" (Mortelmans, 2007). Het is een aangewezen methode om inzicht te verwerven in de manier waarop jongeren denken over bepaalde thema's. Ze kunnen elkaar beïnvloeden en meerdere mensen kunnen reageren op vragen van de onderzoeker om de participanten zo weer te stimuleren. Het laat toe attitudes en gedragingen te analyseren (Migchelbrink, 2006). Het voordeel van deze methode is dat bepaalde onverwachte informatie naar boven zal komen, aangezien de groep kan afwijken van de gestelde vragen en veronderstellingen van de onderzoeker. Door de flexibele methode kan ook de interactie tussen de deelnemers onderzocht worden. Een nadeel van de focusgroep is dat het een moeilijke methode is voor controversiële onderwerpen. Wanneer de participanten zich minder op hun gemak voelen binnen de groep zullen ze hun ware ideeën over het onderwerp niet gemakkelijk kunnen delen. Het zullen enkel de personen zijn die in staat zijn en bereid zijn om hun mening te delen waarvan we bruikbare data kunnen verzamelen (van Assema & Mesters, 1992, p.432). Ik trek daarbij de conclusie dat binnen een instelling er al een grote groepsdruk heerst, waarbij de jongeren steeds hun beste beentje moeten voorzetten om goed in de groep te passen. Om hierop geen risico's te nemen, zullen jongeren volgens mij niet snel met controversiële of onpopulaire meningen komen. Jongeren zijn beïnvloedbaar en kunnen het zich soms niet permitteren om een andere mening te hebben dan hun peergroup. Een andere mening zou ervoor kunnen zorgen dat de jongere niet meer tot de dominante groep behoren, binnen deze context de leefgroep, waar zij een gevoel van verbondenheid hebben mee opgebouwd (Newman & Newman, 1976 in Clasen & Brown, 1985, p.452).

Als tweede vond ik het **participatieve onderzoek**. Ik gebruikte deze methode omdat deze sterk in lijn is met het kinderrechtenstandpunt en specifiek vertrekt deze methode vanuit hun stem en expertise. In dit soort onderzoek worden alle deelnemers als

medeonderzoekers aangemerkt om de nadruk te leggen op een onderzoek dat gebaseerd is op samenwerking (participation, co-operation of collaboration) (Smaling, 2009, p.23).

Binnen het participatief onderzoek focuste ik mij op de **participatieve observatie**. Deze methode komt tegemoet aan de bovenstaande beperkingen. Het is een van de belangrijkste kwalitatieve dataverzamelingmethoden in criminologisch onderzoek. Het is hierbij belangrijk dat de onderzoeker in de 'natuurlijke' omgeving van de participanten is. Bij de participatieve observatie gaat de onderzoeker het gedrag, handelingen en de context observeren met als doel spontane gesprekken te voeren. De onderzoeker is tegelijkertijd bezig met observeren, participeren, gesprekken voeren en volgen, en het verzamelen van beelden, teksten, geluiden en andere culturele artefacten (Decorte & Zaitch, 2017). Hier is het dus mogelijk de non-verbale reacties te kunnen observeren.

Ik vertrok vanuit mijn ervaringen als begeleider. Ik merkte dat vele jongeren op zoek waren naar een manier om zich te uiten en om te gaan met hun frustraties en gevoelens. Zo tekende een van de jongeren zijn bezoek aan de jeugdrechter, en schreef de ander rapteksten om zijn frustraties en gemis te kunnen uiten. Een ander meisje uitte haar gevoelens in dans. Wanneer een ander meisje de instelling verliet kreeg ik van haar een gedicht. Voor mij was dit een handvat om verder te vragen naar hun ervaringen en was het voor de jongeren een gemakkelijke manier om zich te kunnen uitdrukken. Hoewel abstracte kunsten zoals dans een interessante kunstvorm zijn, gaf geschreven tekst het beste weer wat de jongeren ervoeren.

Dit leidde uiteindelijk tot een methode die een combinatie vormde van een focusgroep, een participatief onderzoek en een creatieve methode die vertrekt vanuit de interesse van de jongeren. Ik ging daarom aan de slag met een methodiek o.b.v. rapteksten. Volgens Briggs Jr. (1993) betreft de sociale context waaruit rap is ontstaan, voornamelijk de mogelijkheid om opgekropte emoties te vertellen via een verhaal door iemand wiens stem niet snel gehoord wordt. Volgens Milford (1992) kreeg rap - hoewel rap eerder gekend was bij de Afro-Amerikaanse jeugd - doorheen de jaren meer aandacht en groeide het in populariteit. Blackman & Kempson (2016, p.42) zeggen dat de motivatie voor rappen vaak wordt gehaald uit de mogelijkheid om zich uit te drukken, en een uitlaatklep te vinden voor frustratie: *'When I am feeling sad, when I am feeling empty and I have something to say, and I do not know how to to express it, rap helps me to move forward. [...] It is the mean that gives power to say to the world what I am thinking'* (Rapper Ernesto, in Blackman & Kempson, 2016, p.42).

Deze zoektocht leidde uiteindelijk tot het ontwikkelen van een onderzoeksmethode op basis van een rapworkshop. Een goed uitgewerkte methode om aan dataverzameling te

doen aan de hand van rapteksten is essentieel. Ik koos ervoor een externe persoon te betrekken die gespecialiseerd is in muziek en rap, zodat ik als onderzoeker gemakkelijk empirisch materiaal kan verzamelen, en waarbij ik mijn positie behoud van participatief observator. Het blijft op deze manier een externe activiteit waarin jongeren vrijblijvend kunnen participeren.

3.3 Het bereiken van de participanten

De voorzieningen werden per mail en telefonisch gecontacteerd. Bijkomende informatie werd zowel via mail meegedeeld, als mondeling a.d.h.v. van een bezoek aan de voorziening. Op deze manier kon zowel de organisatie kennismaken met het concept en vice versa. Wanneer bleek dat er binnen een voorziening onvoldoende jongeren aanwezig konden zijn (vb. een merendeel aan jongeren die geen jeugdrechter hebben en via vrijwillige weg de jeugdzorg betreden) werd bij desbetreffende instellingen geen workshop uitgevoerd.

Wanneer een voorziening akkoord ging, ontwikkelde ik posters om op te hangen, zodat ik op voorhand ook de jongeren bereikte. Op deze manier waren zij op de hoogte van de datum, het uur, de naam van de muzikant en onderzoeker en het concept. Ik hoopte hen op deze manier zowel warm te maken voor de workshop, evenals duidelijke informatie te bieden waardoor zij zelfstandig konden beslissen al dan niet deel te nemen. Zo probeerde ik de vrijwilligheid te optimaliseren. Een kanttekening hierbij is wel, dat sommige voorzieningen deze activiteit als vrijwillige activiteit aanboden, maar tegelijkertijd de jongeren bepaalde zaken ontzegden gedurende de periode van de workshop (vb. geen PlayStation, tv, gsm tijdens de uren van de activiteit). Dit zou ervoor kunnen zorgen dat de activiteit wel degelijk vrijwillig blijft, maar dat de deelname niet zuiver vanuit de overweging van de jongere kwam.

3.4 De praktische uitwerking van de onderzoeksmethode

De werkwijze van de methodiek is opgedeeld in verschillende rondes. De rondes werden samen met de muzikant uitgewerkt en er werd vervolgens een draaiboek gemaakt die een leidraad vormde doorheen de workshop.

De eerste ronde (Ronde 1: introductie en kennismaking) bestaat uit een korte introductie. Hierin stelt de onderzoeker zichzelf voor, en vertelt deze het doel van de workshop: namelijk hun beeldvorming omtrent de jeugdrechter. De onderzoeker vertelt hen daarna hoe de workshop zal verlopen. De onderzoeker deelt de participanten het onderwerp van de onderzoeksvraag – *“Wat is de beeldvorming van jongeren omtrent hun jeugdrechter en hoe verhoudt deze zich ten opzichte van de opzet van het jeugdrecht en de intenties van de jeugdrechter?”*– niet mee, omdat dit voor een beïnvloeding van de respondent zou kunnen zorgen. Als de participanten ernaar vragen, vertelt de onderzoeker hen dat de uiteindelijke conclusie van het onderzoek later wordt meegedeeld. De onderzoeker deelt wel mee dat het doel van de workshop zal gaan over de beeldvorming die zij hebben omtrent hun jeugdrechter (Scholl & Olivier, 2014; Tynan & Drayton, 1988). De onderzoeker vertelt hen vervolgens mondeling wat er in het informed consent staat en laat deze tekenen. Dit tekenen is zowel pragmatisch als symbolisch. Met pragmatisch wordt bedoeld dat de toestemming van de participanten wordt gevraagd, in geval dit bij de opname niet duidelijk is. Met symbolisch wordt bedoeld dat de jongeren, net zoals de voorziening, een volwaardige actor is. Waardoor ook zij, net zoals de voorziening (in deze context de hoofdbegeleider) een informed consent tekenen. Hierna stelt de muzikant zichzelf voor (opleiding, videoclips die hij maakte,...). Op deze manier wordt getracht de onderzoeker te distantiëren van het verloop van het onderzoek, zodat de participatieve observatie tot zijn recht kan komen. Daarbij is het mogelijk dat de onderzoeker deelneemt en observeert, maar de workshop laat leiden door een extern persoon. We trachten zo de jongeren te motiveren door het inschakelen van een professional. De muzikant neemt hier de leiding en vertelt het verloop van de workshop.

De tweede ronde is een kennismakingsronde (Ronde 2: kennismaking). Op deze manier kan er veiligheid gecreëerd worden (Vermeulen, 2001), en ontstaat er een proces waarbij de deelnemers gemeenschappelijkheden herkennen bij elkaar (Tynan & Drayton, 1988). Tijdens deze kennismaking wordt er gevraagd aan de jongere om zichzelf voor te stellen en een liedje te kiezen dat voor hen iets betekent (dit mag rap zijn, maar dit mag ook een andere stijl zijn). De onderzoeker stelt zichzelf eerst voor en vervolgens de muzikant, zodat de deelnemers de tijd krijgen zelf na te denken over het liedje.

De derde rond (Ronde 3: uitleg over de rap) is een eenvoudige ronde, waarbij kort door de muzikant uitleg wordt gegeven over wat rap is en hoe het kan worden opgebouwd.

Ronde vier (Ronde 4: Vragenronde) vormt een zeer belangrijk gedeelte van de dataverzameling. Hierin worden de vragen gesteld. Deze zijn opgedeeld in twee delen: (1) de huidige beeldvorming over de jeugdrechter (2) de gewenste beeldvorming over de jeugdrechter. Deze vragen werden afgeleid uit de vooropgestelde deelvragen (zie introductie). De jongeren mogen allen antwoorden op grote witte bladeren in het midden van de tafel. Hoewel we voorheen de antwoorden anoniem wilden houden aan de hand van een anoniem programma via de smartphone om veiligheid te creëren en eerlijke antwoorden te verkrijgen, ondervonden we dat niet elke jongere een smartphone heeft. Daarom werd er vanwege pragmatische redenen gekozen om de antwoorden te laten noteren op grote witte bladeren in een soort brainstorm. Het belangrijkste hierbij is om een goed evenwicht te vinden tussen het helpen formuleren van een antwoord en het vermijden van suggestieve vragen. Dit houdt ook in dat de onderzoeker moet oppassen met het geven van voorbeelden en het verduidelijken van vragen (Decorte & Zaitch, 2017).

De vragen die werden gesteld zijn:

De huidige beeldvorming over de jeugdrechter:

- A. Hoe kijken jongeren naar de JR: Kunnen jullie in max 4 woorden je jeugdrechter beschrijven.**
- B. Hoe is de verhouding: Hoe zou je in max 4 woorden je relatie met je jeugdrechter benoemen?**
- C. Hoe is de communicatie: Kan je in een paar woorden zeggen of je met hem/haar iets kan bespreken?**

Gewenste beeldvorming (Hoe zouden de jongeren wensen dat hij was?)

- A. Hoe willen de jongeren naar de JR kijken: Zeg in een max 4 woorden wat je zou willen dat hij was?**
- B. Hoe zou de gewenste verhouding zijn: Hoe zou je - in enkele woorden - willen dat je relatie tot de JR is?**
- C. Hoe is de gewenste communicatie: Hoe zou je met je jeugdrechter willen spreken?**

De vijfde ronde (Ronde 5: terugkoppeling) gebeurt gelijktijdig met de vierde ronde. Na elke vraag wordt er teruggekoppeld door de muzikant en de onderzoeker. Antwoorden moeten constant worden geëvalueerd. Dit wil niet zeggen op juistheid van het antwoord, want elk antwoord is juist wanneer het de visie van de jongere weerspiegelt of wanneer het weergeeft wat de jongere wil of kan zeggen. We moeten in deze ronde vooral peilen naar wat de bruikbaarheid is van het antwoord en dus toereikend is. Met behulp van doorvragen of probing kan een antwoord worden geëvalueerd. Dit is echter een moeilijke techniek aangezien dit op het moment zelf moet gebeuren (Decorte & Zaitch, 2017).

Daarom zal de onderzoeker deze ronde op zich nemen aangezien het voor de muzikant onduidelijk zou zijn wanneer er saturatie is bereikt.

De zesde ronde (Ronde 6: individueel schrijven). Aan de hand van de antwoorden mogen de jongeren beginnen schrijven aan een raptekst. Wanneer ze dit doen mogen ze discussiëren met hun buur, kunnen ze vragen stellen aan de muzikant of aan de groep. Dit vrije individuele moment geeft de vrijheid om creatief aan de slag te kunnen zonder de druk van de groep.

De zevende ronde (Ronde 7: voorbrengen). De jongeren mogen na het schrijven hun rapteksten voorbrengen mochten ze dit willen.

De achtste ronde (Ronde 8: nabespreking en afsluiting). Hier sluiten we af met een bedanking, we vragen hen wat ze vonden van de workshop en sluiten af met de contactgegevens van de onderzoeker en muzikant. Deze mogen ze gebruiken wanneer er zaken zijn dat ze niet in groep wilden uitspreken. De geschreven teksten worden verzameld en worden achteraf als data gebruikt.

3.5 De toepassing van de creatieve onderzoeksmethode op de doelgroep jongeren

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen jongeren die in contact komen met de jeugdrechter omwille van een verontrustende opvoedingssituatie of omwille van een als misdrijf omschreven feit. De focus ligt op de beeldvorming van elke jongere omtrent zijn jeugdrechter.

De workshops gingen door in vier groepen van ongeveer zes jongeren tussen twaalf en achttien jaar die meermaals voor de jeugdrechter verschijnen of verschenen. Er werd geopteerd om jongeren tussen twaalf en achttien jaar te bevragen, omdat zij in deze leeftijdscategorie een actieve positie innemen voor de jeugdrechter. In het jeugdrecht moeten jongeren vanaf deze leeftijd gehoord worden door de jeugdrechter en ze kunnen een MOF-dossier hebben, vanwege het idee dat kinderen vanaf deze leeftijd over het nodige onderscheidingsvermogen beschikken (Kennisplein, 2012). Binnen de integrale jeugdhulp is dit het moment waarop zij het recht krijgen om toestemming te geven of te krijgen bij tussenkomst van een beroepsbeoefenaar (Desmet, 2012). Deze leeftijd vinden we ook terug als een cruciale leeftijd binnen de psychologie en specifiek bij de identiteitsontwikkeling. Twaalf jaar wordt namelijk gezien als de beginleeftijd van het

abstract redeneren. Op deze leeftijd is er een verbetering van de verbale vaardigheden en zijn ze in staat tot hypothetisch denken, hun aandacht te verdelen en hun gedachten te monitoren door middel van metacognitie (Feldman, 2012; Bakker, 2002). De jongere kan op deze leeftijd zijn nieuwe intellectuele mogelijkheden toepassen op morele waarden, politiek en religie. Met een adolescent egocentrisme denkt hij of zij overal een logische, ondubbelzinnige oplossing voor te kunnen vinden. Het standpunt is vaak heftig, koppig en uitgebreid met het vormen van argumenten (Kapteyn, 1987; Delfos, 2004). Er wordt vanuit gegaan dat de minderjarige vanaf deze leeftijd een complexe besluitvorming kan begrijpen en in de samenleving en het rechtsverkeer als volwaardige partner kan handelen (Morris, 2006). Hoewel deze fase afrondt tegen het twintigste levensjaar, koos ik voor de leeftijd van 18 jaar vanwege de evidente reden dat de jeugdhulp rond deze leeftijd wordt afgerond en de jongeren na deze leeftijd geen jeugdrechter meer heeft en het dossier bij de jeugdrechter bijgevolg wordt afgesloten (agentschap jongerenwelzijn, 2017).

3.6 Deontologie en informed consent

Volgens Decorte & Zaitch (2017) hebben criminologen de verantwoordelijkheid om het fysieke, het sociale en het psychologische welzijn van participanten te garanderen en ervoor te zorgen dat de jongeren niet negatief beïnvloed worden door het onderzoek. Zeker met kwetsbare groepen als deze is dit relevant. Het is dus noodzakelijk om in dit onderzoek hier aandacht te besteden aan de ethische vraagstukken. Hoewel een informed consent met de richtlijnen over het onderzoek noodzakelijk wordt geacht is dit voor onze onderzoeksgroep niet evident. Dit kan ervoor zorgen dat participanten zich juist zullen terugtrekken uit het onderzoek omdat het tekenen van een document de participanten kan afschrikken (Decorte & Zaitch, 2017). Daarom koos ik ervoor deze mondeling mee te delen en dit gelijktijdig op te nemen en deze na mijn mondelinge uitleg te laten tekenen. In de praktijk merkte ik het belang van de mondelinge mededeling. Het was namelijk zo dat de jongeren deze informed consent tekenden met een valse naam, of deze achteraf hadden gebruikt als kladpapier voor de raptekst. Mocht deze methode herhaald worden, lijkt het mij daarom aangeraden deze informed consent enkel mondeling mee te delen. We botsen natuurlijk op de barrière van minderjarigen. Wanneer jongeren nog niet de leeftijd van 16 hebben bereikt, wordt verondersteld dat ouders of opvoeder toestemming geven (Decorte & Zaitch, 2016). Dit is echter niet evident aangezien deze doelgroep met een problematische opvoeding kampt en waarbij ouders vaak niet in het zicht zijn of onbereikbaar zijn. Aangezien deze jongeren in een moeilijke verhouding zitten met de ouders is het mogelijk dat het vragen van toestemming aan de ouders belangenconflicten met zich kan meebrengen. Ik vraag daarom wel expliciet en schriftelijk toestemming van de jeugdvoorziening. Bovendien acht ik artikel 12 van het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (IVRK) als essentieel binnen dit onderzoek. Artikel 12 stelt dat

kinderen recht hebben op een eigen mening en inspraak (Verdrag inzake de Rechten van het Kind, 1989, §1, artikel 12). Het moet mogelijk zijn voor kinderen en jongeren om inspraak en invloed te hebben. Ze moeten mee kunnen praten, denken en doen in verschillende contexten en zeker binnen deze onderzoeksvraag die zich verdiept in de beleving van jongeren en de nadruk legt op de participatie van de jongere in het onderzoeksproces. Om de anonimiteit te vrijwaren vermeld ik in dit onderzoek nooit de naam van de instelling, noch de naam van de jongeren of gegevens die terug te leiden zijn naar de respondent.

De informed consent voor de jongere (zie bijlage) houdt bij deze in dat de proefpersoon instemt met het uitvoeren van het onderzoek en dat hij/zij instemt op basis van volledige informatie (informed) met betrekking tot de te verwachte procedures, duur, mogelijkheid tot stopzetting, ... (Commissie Ethiek, 2012). De informed consent voor de jeugdvoorziening (zie bijlage) geeft uitleg over het verloop van het hele onderzoek. Er wordt vermeld dat de workshop opgenomen zal worden, getranscribeerd, maar anoniem wordt verwerkt. De aanwezige muzikant tekent tot slot een geheimhouding, waarbij hij bevestigt dat de informatie die hij vergaarde uit de workshop niet met derden mag gedeeld worden.

Bij het eerste contact met de jeugdvoorzieningen vermeld ik telkens mijn ervaring als opvoeder binnen de bijzondere jeugdzorg. Dit maakt dat mijn toegang tot de jeugdvoorziening mogelijk evidentier is. Hoewel de workshops steeds vrijblijvend zijn, is het noodzakelijk om de context van de jeugdinstelling mee te nemen. Aangezien de workshop wordt ingevuld als dagbesteding, is het noodzakelijk mij aan te passen aan de afspraken omtrent deze dagbesteding. De afspraken van de jeugdinstellingen zijn over het algemeen hetzelfde, waardoor ik hier telkens rekening mee kan houden. Het is namelijk zo dat elke activiteit vrijwillig moet blijven, jongeren kunnen deelnemen wanneer ze dit willen en kunnen de activiteit verlaten wanneer ze dit willen. Dit zorgt ervoor dat de workshop flexibel moet worden uitgevoerd en de afspraken duidelijk vermeld moeten worden in de mondelinge informed consent.

De workshop wordt opgenomen, dit is noodzakelijk om letterlijk te kunnen citeren. Ik vermeld dit in het begin van het interview en hoewel dit afschrikkend kan werken, blijkt het dat participanten hier snel aan gewoon worden en zelden weigeren (Decorte & Zaitch, 2017).

3.7 De data-analyse

Het transcriberen van de data, vormde de eerste data-analyse omtrent de workshops van de jongeren. Vervolgens wordt deze transcriptie ingegeven in het softwareprogramma Nvivo. Dit programma zorgt voor een snel en efficiënt verwerkingsproces waarbij het coderen automatisch verloopt. Zo zal ik de data van de getranscribeerde workshop classificeren en sorteren. Hoewel dit programma tijdwinst oplevert is het belangrijk om de kritiek op dit programma mee te nemen. De belangrijkste kritiek is dat de essentie van diepgravende kwalitatieve analyses aangetast wordt door dit programma. De methodologische en theoretische uitgangspunten van kwalitatief onderzoek zouden hier volgens critici incompatibel mee zijn. Het is dus belangrijk om een goed evenwicht te vinden tussen de efficiëntie van de software en de kritische kijk en analyse van de onderzoeker (Mortelmans, 2011). Wanneer de data-analyse afgerond is, wordt deze vergeleken met de resultaten van de literatuurstudie. We kunnen dan nagaan of er gelijkenissen en verschillen zijn tussen de beeldvorming van de jongeren en de intenties van de jeugdrechters. Vervolgens worden deze twee delen met elkaar vergeleken om na te gaan of er een discrepantie is tussen deze twee actoren en waar deze zich al dan niet bevindt.

4. De jongeren aan het woord: resultaten en data-analyse

Tussen begin februari en eind april werden 5 rapworkshops uitgevoerd. Deze workshops gingen telkens door in een andere voorziening en bestonden uit minimum twee en maximum acht participanten. In totaal waren er 26 participanten. De leeftijd van de participanten lag tussen 14 en 18 jaar, waarvan 12 meisjes en 14 jongens. Het type organisaties was divers. De workshops gingen door binnen twee onthaal-, oriëntatie- en observatiecentra (OOOC), een vzw voor jongeren met jeugdhulpervaring, een residentiële opvang voor minderjarigen en een residentiële voorziening voor jongens die zich antisociaal en/of delinquent gedragen. Omdat we de beeldvorming van de jongeren over de jeugdrechter binnen de jeugdhulp in het algemeen willen bekijken, maken we geen onderscheid tussen VOS- en MOF-dossiers.

De resultaten zijn een weergave van de 26 participanten. Ze worden niet verwerkt per workshop, omdat we een geheel beeld willen krijgen van de data onafhankelijk van de voorziening. Aan de hand van de voorgaande literatuur proberen we deze resultaten te vergelijken en te begrijpen.

Workshop	• Soort dienst	• Meisjes	• Jongens	• Totaal
Workshop 1	VZW Zelforganisatie voor jongeren met jeugdhulpervaring	4	4	8
Workshop 2	Onthaal-, oriëntatie- en observatiecentra (OOOC)	2	3	5
Workshop 3	Residentiële opvang en contextbegeleiding van minderjarigen	2	0	2
Workshop 4	Residentiële voorziening voor jongens die zich antisociaal en/of delinquent gedragen	0	4	4
Workshop 5	Onthaal-, oriëntatie- en observatiecentra (OOOC)	4	3	7
Totaal		12	14	26

4.1 De rol van de jeugdrechter: beschermer of bestraffer

Doorheen het ontstaan van het Belgische jeugdrechtsysteem herkennen we de zoektocht naar de balans tussen het pedagogische/ opvoedende aspect en de maatschappelijke druk om jonge mensen op hun verantwoordelijkheid te wijzen bij grensoverschrijdend gedrag. Waar de jeugdbeschermingswet van 8 april 1965 het pedagogische aspect op de voorgrond plaatst, zien we in de laatste decennia dat een meer bestraffende focus zijn intrede doet in de jeugdrechtbanken (Dumortier, 2012; Put, 2015). De verantwoordelijkheid van de jongeren voor zijn daden krijgt meer aandacht. Deze invalshoek kleurt het jeugdrecht in 2006 en voedt ook het nieuwe aankomende decreet. De zoektocht naar de balans tussen deze pedagogie en strafrecht (Eliaerts, 2016) bepaalt de dubbele rol die de jeugdrechter opneemt. Bovendien versterkt het Belgische jeugdrechtsysteem deze dubbele rol door eenzelfde jeugdrechter verantwoordelijk te maken voor VOS- en MOF-dossier. Jeugdrechters worstelen met het systeem waarbij ze enerzijds hulp bieden aan de betrokken jongeren en/of hun context en anderzijds halt moeten roepen aan het grensoverschrijdend gedrag (Gilbert & Mahieu, 2012; Berryessa 2018; Christiaens & Goris, 2012). In dit onderzoek komt de dubbele rol van de jeugdrechter ook heel duidelijk naar voor als de jongeren 'hun jeugdrechter' beschrijven.

4.1.1 De dubbele rol van de jeugdrechter

De grootste groep participanten ziet de jeugdrechter als diegene die hen straft.

"Elke keer als ik haar zag kreeg ik een straf. Dan moest ik vastzitten. Elke keer als ik haar zag dan wist ik dat. [...] Ja veel mensen kennen haar. Je ziet haar en je zit vast." (Respondent A, Workshop 1)

"Die geven straf. Die kiezen ook wat ze willen denk ik ook, die moeten dat maar accepteren zeker." (Respondent B, Workshop 5)

Een nagenoeg even grote groep beschrijft de jeugdrechter als beschermer of redder, die hen ondersteunt en opvolgt.

"Ik wil eigenlijk... Ze heeft mijn jeugd gered. Ja, ze heeft echt mijn jeugd gered". (Respondent A, Workshop 3)

"Omdat ze mij gewoon heeft gesteund omdat ik hier ben terecht gekomen. En dat ze mij niet terug... [...]." (Respondent D, Workshop 2)

We zien dus dat de invulling van de dubbele rol vertaald wordt naar twee op te splitsen groepen. De groep jongeren die de jeugdrechter plaatst in de rol van 'hulpverlening en bescherming', hebben een positief beeld over hun jeugdrechter. Ze zien hem als redder,

iemand die hen begrijpt en steunt en iemand die tegelijkertijd neutraal is. Het gaat in deze groep wel om jongeren die zeggen "niets verkeerd te hebben gedaan" en daarom niet vaak gestraft te worden.

"Die van mij is echt goed! Die steunt mij echt volledig! Dus ik ben wel blij. [...] dus ik ben haar wel dankbaar." (Respondent D, Workshop 2).

"Die is meegaand ook een... Die is met alles akkoord. Dus meegaand. [...] Ik weet niet of dat een naam heeft, maar een persoon die altijd positieve punten zegt, maar ook uw negatieve punten. Die is neutraal. [...] Die benoemt alles." (Respondent A, Workshop 3)

Bij de andere groep jongeren lezen we dat de jeugdrechter wordt geassocieerd met iemand die hen voortdurend straft en ze worden volgens hen niet geloofd door hem. Het gaat in dit geval vooral om jongeren die vanwege grensoverschrijdend gedrag bij de jeugdrechter komen.

< Interviewer: "Ik hoor hier heel veel: 'Die liegt!'. Waarom? Hoe dat?"

< Respondent A: "Die praten zonder bewijs [...]. Die zegt... ik was gepakt met vier mensen. Die zegt: 'Hij heeft gezegd dat ik dat heb gedaan.' Terwijl dat dat niet zo is."

< Respondent E: "Ja, die zegt dat wij cocaïne en zo gebruiken, dat is niet waar."

< Interviewer: "Dus jij hebt hetzelfde gevoel dat die liegt."

< Respondent A: "Dat is zo! Dat is geen gevoel, dat is zo." (Workshop 2)

"Die ene keer, ik was opgepakt met wiet. Ik was opgepakt met drie gram. Zij zegt tegen die hoerzoon dat ik was opgepakt met tien gram. Dat is niet waar." (Respondent L, Workshop 2)

In de beschrijving van de jongeren horen we dat de jeugdrechter de dubbele rol opneemt, maar dat hij deze volgens hen verschillend inzet naargelang het gaat om jongeren die 'wangedrag stellen' en deze die 'niets gedaan hebben'. We zien deze verdeling van rollen ook terugkomen in het onderzoek van De Bus (2018). Zij bevestigt dat de MOF-dossiers steeds gelinkt worden aan het repressieve luik en VOS-dossiers aan ondersteuning. Er mag volgens De Bus (2018) geen onderscheid worden gemaakt tussen jeugdhulp voor VOS-dossiers en jeugdrecht voor MOF-dossiers, omdat dit voorbijgaat aan het feit dat jongeren dan niet los worden gezien van het grensoverschrijdend gedrag.

4.1.2 Bestraffend bij grensoverschrijdend gedrag

Deze focus op de jongere als persoon en minder op de situatie of de feiten herkennen we in de doelstellingen van het jeugdbeschermingsrecht. De jeugdbeschermingswet van 8 april 1965 vertrekt vanuit het gedachtegoed dat grensoverschrijdend gedrag een symptoom is van onderliggende problematieken van sociale, psychologische of medische aard (Put 2015). Maatregelen in het belang en ter bescherming van de persoon staan centraal. Het gedrag van de jongere of de situatie vormen de aanleiding om de minderjarige te ondersteunen en te behoeden voor verdere problematische situaties of gedrag. Dit uitgangspunt vormt echter tevens de basis tot de kritieken op de jeugdbeschermingswet. Verschillende auteurs (Goedseels, 2015; De Bus, 2018; Kinderrechtencommissariaat, 2005; Put, 2015) geven aan dat ruime discretionaire bevoegdheid van de jeugdrechter leidt tot hypocrisie waarin 'maatregelen in het belang van de minderjarige' verdoezelen (De Bie & Roose, 2007) dat het uiteindelijk om een bestraffing gaat. Dat dit ook zo ervaren wordt door de minderjarige komt sterk naar voor in dit onderzoek. Jongeren hebben het gevoel dat ze omwille van feiten voor de jeugdrechter moeten verschijnen, maar dat ze daar worden aangesproken op hun gehele houding en gedrag. Ze voelen zich daarbij afgewezen als 'persoon'. Een van de jongeren toont daarbij zijn gevoel van onmacht.

"Ik kwam daar aan en ik zei: 'Hoelang?'. Ik zei: ik wil geen bla bla bla, zeg mij gewoon hoelang, wanneer, hoe en voilà". (Respondent A, Workshop 1)

"Die steekt mij graag weg." (Respondent D, Workshop 4)

<Muzikant: "Gij hebt het gevoel dat dat onfair is zo? Die situatie."

<Respondent D: "Ja, als ge daar komt en ge wordt weggestuurd naar..."

<Respondent A: "Ja, onmachtig." (Workshop 4)

We horen hier dat jongeren geen duidelijkheid krijgen doordat de gerechtelijke reactie wordt ingevuld met maatregelen van onbepaalde duur om zo tijd te voorzien voor de aanpak van de problematiek en de specifieke noden. Dat maakt dat er niet alleen voor de jeugdrechter verwarring heerst over de te hanteren modellen, maar ook de jongere voelt dat er weinig coherentie heerst (Goedseels, 2015).

Een jongere geeft een goede illustratie van hoe de jeugdrechter enkel nog focust op het corrigeren van het gedrag, los van de feiten waarvoor hij voor de jeugdrechter moest komen.

"Maar snap je, daarom zo, ik zou niet graag hebben dat zij hierbij was. Als ik zo met haar zou praten dan gaat zij na dat gesprek zeggen: ik heb

gemerkt dat er euhm, nog een paar problemen lopen. Ik ga u nog een beetje verlengen zodat ge nog kunt nadenken en zo. Ook al praat ge goed, die gaat altijd nog een probleempke zoeken.” (Respondent A, Workshop 4)

Bovenstaand citaat illustreert hoe het ontbreken van fundamentele principes als legaliteit en proportionaliteit onzekerheid geeft voor de jongeren. Jongeren ervaren daarbij een totale afwijzing als persoon, waarbij ze het gevoel krijgen niet gehoord te worden en te horen krijgen dat ze liegen.

*“Zij zegt dat tegen mij. Zij zegt: X gij vertelt alleen maar bullshit. [...]”
(Respondent A, Workshop 4)*

Zij ervaren daarbij een onevenwicht tussen de reactie van de jeugdrechter op hun persoon en het grensoverschrijdend gedrag waarvoor ze bij de jeugdrechter moeten verschijnen.

“Wa Wullah, ik kwam één keer te laat en ik moet twee weken in Beernem zitten. Ik kom één keer te laat.” (Respondent A, Workshop 1)

Wanneer de jongere niet het gevoel heeft geloofd te worden en wanneer bovendien de jongeren overtuigd zijn dat de jeugdrechter liegt, is het mogelijk dat zij de jeugdrechter hierdoor niet als legitiem aanschouwen, noch de rechterlijke beslissing zullen aanvaarden. Dit wordt onderschreven door de theorie van procedurele rechtvaardigheid (Tyler, 2000) die stelt dat de behandeling en de houding die een instituut inneemt, maakt dat mensen dit instituut als legitiem percipiëren of de rechterlijke beslissing als terecht aannemen.

Als jongeren zich niet rechtvaardig behandeld voelen, kunnen we veronderstellen dat hun beeldvorming daarom sterk negatief gekleurd zal zijn (Tyler & Huo, 2002 in Hinds, 2007). Uit de bevraging wordt duidelijk dat de jongeren die een negatief beeld hebben over de jeugdrechter, de interventie van de jeugdrechter uitsluitend als negatief ervaren. De jongeren zien dit niet als ‘beschermend’, ‘ondersteunend’ of in hun belang. Hoewel dit de basis vormt van het gehanteerde beschermingsmodel, zeggen ook De Bie & Roose (2007) dat deze maatregelen - genomen in het belang van de minderjarige - leiden tot verregaande juridisering. De jongeren voelen dit ook aan alsof men hen ‘een lesje wil leren’ (Walgrave et al., 2012).

<Interviewer: “Hebben jullie ook het gevoel dat de jeugdrechter jullie wil helpen?”

<[participanten samen]: “Nee!”

<Respondent L: “Nee man!!”

<Respondent E: “Die denken: als ik nu uit deze instelling weg ben dat ik beter ga zijn.” (Workshop 2)

"[...] En dan gaan die een beslissing maken voor wat... Dat gaat niet helpen om mij ... Die gaan mij niet in een instelling steken en dat ik ineens naar buiten kom van: 'Hé ik ben een nieuwe jongen!'" (Respondent B, Workshop 5)

We zien dat de jongeren die een negatieve beeldvorming hebben omtrent de jeugdrechter, het gevoel krijgen er niet echt toe te doen als persoon, maar slechts te worden aanzien als een cijfertje. Het is duidelijk dat deze groep jongeren de maatregel niet in hun eigen belang zien.

"Die doen alsof dat die zo met u meeleven of zo, maar voor de rechter zijn wij zo maar een cijfertje." (Respondent A, Workshop 4)

4.1.3 Beschermend bij jongeren in een moeilijke opvoedingssituatie

Deze negatieve beeldvorming staat in sterk contrast met de jongeren die positief spreken over de jeugdrechter. Deze jongeren geven niet aan dat zij omwille van een bepaald gedrag voor de jeugdrechter komen, maar dat in de zitting eerder over hun 'situatie en hun persoon als geheel' wordt gesproken.

"Ik heb haar maar één keer gezien en ik had niet echt stoute dingen uitgespookt. Dus zij was heel gewoon, neutraal, ze zei: je doet het goed." (Respondent B, Workshop 1)

Deze jongeren hebben wel het gevoel dat de jeugdrechter in 'hun belang' denkt en handelt. Ze geven daarbij aan dat de jeugdrechter in hen investeert en hun dossier kent.

"Die zijn altijd lief. Ze pakt ook tijd om alle dossiers te lezen van begin tot einde." (Respondent H, Workshop 1)

"Ja, ik ja, ik vind dat die mij goed opvolgt, want met elke vraag dat ik stel is ze ook akkoord en weet ze waarom ik dat ook stel. [...] Maar omdat die ja zegt, weet je ook wel dat die weet wat er allemaal aan de hand is." (Respondent A, Workshop 3)

Ze hebben het gevoel dat er naar hen geluisterd wordt en effectief wordt gevraagd naar hun verhaal. Ze voelen zich begrepen en zeggen inspraak te hebben in de beslissing. Hiermee sluit hun verhaal aan bij het IVRK (Bernuz-Beneitez & Dumortier, 2018). De beslissing die genomen wordt begrijpen ze dan ook beter. We zien dat dit strookt met de

bedenking van Wijers (2016) die zegt dat communicatie en participatie waarbij het verhaal van de jongere en zijn perspectief serieus wordt genomen, ervoor zorgt dat de jongere de behandeling van zijn dossier als rechtvaardig gaat aanzien.

"Ja, die gaat echt letterlijk zeggen: vertel jouw verhaal en wat er aan de hand is." (Respondent D, Workshop 2)

"Maar die heeft ook wel naar mij geluisterd en die begreep mij ook, maar soms gaat het ook gewoon niet anders. Die beslissing is ook niet zomaar genomen." (Respondent A, Workshop 3)

<Interviewer: "En heb je daar dan een rol in gehad in die beslissingen?"

<Respondent B: "Euhm, Ja. Allee niet dat ik naar een instelling moet, maar de meeste beslissingen allee dat is met mij besproken, dus ja ik heb daar ook echt iets op te zeggen, dus." (Workshop 2)

In het onderzoek van Van Audenhove & Vander Laenen (in Pauwels & Vermeulen, 2014) geven de jongeren hetzelfde aan, waarbij zij hun jeugdrechter als positief bekijken als hij kansen biedt, hij hen positief stimuleert, de jongeren het gevoel geeft dat hij luistert naar hun verhaal en dat er ook effectief rekening wordt gehouden met wat de jongere tijdens de zitting zegt.

De zeer verschillende houding van de jeugdrechter die beide groepen jongeren beschrijven, herkennen we in het onderzoek van Françoise & Christiaens (2015). Zij geven aan dat de jeugdrechter op voorhand een eerste evaluatie maakt van de jongeren op basis van het dossier, waardoor de jeugdrechters vaak al een vooroordeel kunnen vormen over de jongere en bovendien ook een vooroordeel hebben over de maatregel die ze willen opleggen.

4.2 De positie van de jeugdrechter: afstandelijk of nabij

De dubbele rol die de jeugdrechter opneemt maakt dat zijn positie anders is dan deze van een klassieke rechter. De jeugdrechter, die rekening houdt met de jongere en diens gezin eerder dan met gepleegde feiten, kijkt in de eerste plaats naar de opvoedingssituatie en de noden die daaruit voortkomen. Daarom volgt de jeugdrechter de effecten van de maatregel en de opvoedingsnoden verder op. Volgens De Smet (2005) wordt de jeugdrechter hierdoor ook een soort 'uitvoeringsrechter' die de jongeren geregeld ziet. We kunnen ons dus de vraag stellen of die regelmatige opvolging en de bezorgdheid om de opvoedingssituatie ook zorgt voor een band tussen de rechter en de minderjarige. Iets dat een klassieke rechter juist vermijdt. Jeugdrechters getuigen dat de positie die ze hiervoor innemen ook voor hen niet zo eenduidig is. Ze zeggen enerzijds dat zij jongeren willen helpen 'hun geluk te zoeken' (Vandaele, 2017). Ze geven aan dat zij gemotiveerd worden door zorg en bekommernis voor jonge mensen. De rol van jeugdrechter wordt daarom ingevuld met meer menselijke aspecten. Anderzijds lezen we bij De Bruyn (2006) dat jeugdrechters zich afzetten tegen het hulpverlenende karakter, en duidelijk aangeven dat ze geen hulpverlener zijn. Het is volgens de jeugdrechters belangrijk om de communicatie niet te baseren op gelijkheid. Ook jeugdhulpverleners zeggen dat de jeugdrechter wordt geapprecieerd vanwege zijn autoriteit en als vertegenwoordiger van de maatschappij. De jeugdrechter geeft volgens hen grenzen aan (Bosmans, 3 september 2015).

4.2.1 De jeugdrechter op een afstand

De jongeren binnen dit onderzoek zijn duidelijk in hun ervaring rond de positie van de jeugdrechter. Geen enkele jongere geeft aan een 'band' te hebben met de jeugdrechter. Zowel zij die een positieve als zij die een negatieve beeldvorming hebben omtrent hun jeugdrechter plaatsen hem in een afstandelijke positie. Ze geven allemaal aan dat ze niet over een verhouding kunnen spreken. Het contact is meestal heel vluchtig. Zelfs jongeren die al voor een zeer lange tijd dezelfde jeugdrechter hebben, ervaren geen band of een goede verhouding.

"Ik heb geen relatie met mijn jeugdrechter. [...] Zelfs geen kennis. [...] Uhm ik heb geschreven: zelfs geen kennis. Dat was zo vlug. Dat was maar een half uur praten en "dag". [...] Ik heb drie uur moeten wachten voor gewoon lucht." (Respondent B, Workshop 1)

"Hij volgt alles wel op zo een beetje, omdat ik nog in een instelling zit. [...]. Nee, ik heb daar geen band mee. Het is leeg." (Respondent C, Workshop 1)

"Er is geen relatie eigenlijk." (Respondent A, Workshop 4)

"Is dat er 'by the way' wel?" (Respondent C, Workshop 5)

<Interviewer: "Maar jij zegt dat je die al 6 jaar of 9 jaar kent?"

<Respondent: "Ja, 9 jaar."

<Interviewer: "En hebt gij het gevoel dan dat die verhouding wel goed is?"

<Respondent: "Nee, niet met mijn jeugdrechter." (Respondent A, Workshop 5)

De jeugdrechter neemt dus voor de bevroegde jongeren effectief de positie van rechter in, eerder dan die van hulpverlener. Eenzelfde invulling lezen we in het minos-project VVJG (1998) waarin de 117 respondenten aangeven een zeer afstandelijke relatie te hebben met de jeugdrechter. In het minos-project vertaalt dit zich in het niet begrijpen van hun dossier, het ondertekenen van verslagen zonder ze te verstaan, ...

Hoewel de jongeren de jeugdrechter in een afstandelijke positie plaatsen, wordt dit niet door alle jongeren als negatief ervaren. Ook hier merken we dat de reden waarom de jongere voor de rechter komt, bepalend is hoe deze afstandelijke verhouding wordt ervaren. Jongeren voor wie de jeugdrechter de 'bestraffer' is, geven aan dat ze zo ver mogelijk van de jeugdrechter weg willen blijven. Ze vertalen de dubbele positie als 'een haat-(liefde) relatie': de jeugdrechter volgt hen op en wil hen zien; zij blijven liever zo ver mogelijk weg. Eén jongere heeft zelfs het gevoel dat zij door haar aanwezigheid 'het leven van de jeugdrechter verpest'. Ze leidt dit af uit de houding die de jeugdrechter aanneemt.

"Ik wil dat eigenlijk gewoon achter mij laten en eigenlijk gewoon... genoeg verleden tijd van maken als het is. Daar zo ver mogelijk weg van blijven. [...] Als ik echt in de problemen kom of als ik iets doe dat mij echt in de problemen brengt, dan moet ik daar wel naartoe gaan. Dat is nog niet echt gebeurd." (Respondent C, Workshop 1)

"Ik heb een haat liefde relatie. Langs de ene kant heb je het gevoel: ik heb haat, maar langs de andere kant, ze wouw mij wel altijd terugzien. Voor het minste dat ik deed. Ik moest naar haar. Ze haat mij, maar ze wil mij wel nog altijd zien." (Respondent A, Workshop 1)

"Ik weet niet, ik haat haar. [...] Ik weet niet, maar als ik kom, dat is echt zo van: ja, ge verpest mijn leven. [...] Ja, dat is echt precies of die zo naar mij kijkt. Die kijkt mij echt scheef aan eh." (Respondent D, workshop 5)

De jongeren die de jeugdrechter als 'ondersteuner' zien, benoemen deze afstandelijke positie minder als een probleem. Een jongere geeft zelfs aan dat de jeugdrechter betrokkenheid toont door naast de jongere te gaan zitten.

"Dat die altijd dicht bij mij zit. Soms gaat die naast mij zitten. [...] Ja, dat vind ik wel goed." (Respondent E, Workshop 5)

Een drietal participanten van ons onderzoek zeggen dat het mandaat of de gezagspositie wel effect heeft bij de ouders. De rechter zet hier zijn rol in om de ouders op hun plaats te zetten. Een rol die we voor het eerst kunnen terugvinden in de wet van 1965 (Put, 2015).

"Maar die weet ook wel hoe mijn vader is, dus.. " (Respondent B, Workshop 3)

"Ja, dat wel. Naar mijn ouders, die heeft niets geluisterd. Die zegt: nee, vind je dat normaal, dit dat. Dus dat is wel belangrijk." (Respondent D, Workshop 2)

"Ja, maar die houdt daar rekening mee als ik... Ik kan daar goed mee praten als mijn ouders er niet zijn. Die houdt daar ook rekening mee dat ik alleen met hem praat." (Respondent E, Workshop 5)

We horen ook wel uitzonderlijke betrokkenheid bij een van de participanten, waarbij de jeugdrechter haar zelfs komt bezoeken in de voorziening. Het valt op dat deze respondent een uitzondering vormt. Iets dat ook Van Nieuwenhove (2016) aangeeft. Zij beschrijft dat warmte en betrokkenheid van de jeugdrechter buiten de rechtbank eerder uitzonderlijk is. Andere deelnemers aan de workshop reageerden dan ook verrast op deze informatie.

< Respondent B: "Ja, die komt soms gewoon naar mijn groep en dan zie je die wel in gewone kleren."

<Respondent A: "Amai, dat is een mooie inspanning voor een jeugdrechter!" (Workshop 2)

4.2.2 De setting bepaalt mee de afstand

Uit het bovenstaande citaat blijkt dat de betrokkenheid groter wordt ervaren als de jeugdrechter 'in gewone kleren' naar de omgeving van de jongere zelf komt. Hij stapt op dat moment letterlijk uit zijn 'rol' als rechter. Ook bij de andere jongeren horen we dat ze niet alleen spreken over een afstandelijke relatie, maar benoemen ze bij deze afstand ook de setting van de jeugdrechtbank. De jongeren ervaren een lege en afstandelijke verhouding die gecreëerd wordt door de indeling van de ruimte; door de "toog" waaraan de jeugdrechters zitten en de 'vaststaande stoeltjes' waar de jongeren op moeten zitten.

<Respondent A: "Nee, dat is keisaai. Die zit op een verhoogje en die kijkt zo boven u en dan moet gij zo zitten op een stoeltje. Dat is zelfs vast dat stoeltje."

<Respondent C: "Maar niet met zo een hamertje?"

<Respondent A: "Nee, die kloppen niet met zo'n hamertje zene, die zeggen gewoon: ok ge kunt gaan. [...] Die zitten aan een toog en al."

(Workshop 5)

Ook de aanwezigheid van politie versterkt deze ongelijke relatie. We zien dat de jongeren die de rechter als straffer aanzien deze afstandelijke houding invullen als een negatieve benadering van hun persoon. Dit zorgt ervoor dat er een relatie van kwaadheid en haat ontstaat, waarbij gereageerd wordt met agressie.

<participant H: "Vaak zijn er polities voor als je iets doet. En dan... [...] Ja, want bij mij die zijn heel lief. Maar aan de deur zit er politie. Eender waar, die zijn beschermd. Je kan niets doen." (Workshop 1)

"Iedereen moet beschermd worden. Dat is een risico job eh!" (Respondent A, Workshop 1)

"Een stoel, gooi een stoel naar haar. [...] Maar nee, dat was niet tegen haar, dat was tegen die mevrouw die schrijft. Maar in het begin, ik sprak met haar ik was altijd boos." (Respondent A, Workshop 1)

De zogenaamde 'ritualistische eigenschappen' van de rechtbank creëren een afstand tussen de jongeren en de magistraat. Specifiek de toga, zorgt voor visuele intimidatie om onrechtstreeks respect af te dwingen (Nolf, 2013). Carlen (1976) spreekt zelfs over een encenering van het rechtbankgebeuren, waarbij rituelen, etiquette en verwijzingen tijdens de zitting ervoor kunnen zorgen dat de rechter de situatie naar zijn hand kan zetten. Zoals Rap (2016) zegt, zijn jongeren nog niet in staat om volwaardig deel te nemen aan een hoorzitting, en zijn ze psychologisch nog niet voldoende ontwikkeld om zelfstandig een rol te kunnen innemen in dit gebeuren. Volgens de jeugdrechters in het onderzoek van De Bruyn (2006) is het belang van gezag, plechtigheid, formaliteit en rituelen tijdens de zitting nodig om de jongeren te laten beseffen dat de situatie een duidelijk belang en gewicht heeft. We kunnen ons vervolgens de vraag stellen of deze prestigieuze scene plaats biedt voor procedurele rechtvaardigheid. Zo niet, zullen jongeren de beslissingen van de jeugdrechter niet accepteren en bijgevolg kunnen we de gefrustreerde reactie die we lezen in de quotes begrijpen.

4.3 Een breuk tussen twee leefwerelden

Niet alleen de dubbele rol van de jeugdrechter, de afstandelijke positie en de vreemde omgeving van de jeugdrechtbank maken dat jongeren de jeugdrechter als heel afstandelijk ervaren. De bevroegde jongeren geven regelmatig aan dat de jeugdrechter hen niet begrijpt omdat hij hun leefwereld niet kent. Zowel de jongeren met een positieve als een negatieve beeldvorming omtrent hun jeugdrechter zeggen dat er geen band kan zijn door het gebrek aan een link met hun leefwereld. Ze veronderstellen dat de jeugdrechter alleen met dossiers werkt en eigenlijk niet weet wie zij zijn en in welke situatie zij opgroeien.

"Die moeten levenskennis hebben. Als Rachid van het jeugdhuis komt voor de rechter. Hij weet wat dat is om geen eten te hebben, facturen te moeten betalen. Hij weet waarom hij die shit doet. Dat hij kansen geeft. Tuurlijk. Daarom levenskennis."
(Respondent A, Workshop 1)

"Nee. Nee, nee, die kunnen niet in de voeten van de jongeren zelf staan."
(Respondent C, Workshop 4)

"Die weten niet hoe de straten zijn. Dat waren mama's-kindjes, die rechters jongen, ge ziet dat, die hebben 'fucking' veel geld. [...] Die kennen dat niet. Die hebben tot hun 18 in een dikke villa gewoond. Die kennen dat niet. [...] Die hebben ervaring met een dossier. Kendet." (Respondent A, Workshop 4)

"Nee, dat is niet zoals bij begeleiders of zo. Die hebben niet de ervaring van op straat te leven en zo'n criminele dingen te doen. Die weten niet hoe dat voelt voor jongeren om... [...] Die weten niet wat dat is om van vijf uur in de ochtend en om twee te gaan slapen." (Respondent B, Workshop 5).

"Ik vraag mij af; heeft die kinderen?" (Respondent A, Workshop 5)

Ze verwachten iemand die hun leefwereld kent omdat ze dan beter begrepen worden. Ze willen dat ook visueel zien:

"Zij moeten een trainingspak dragen. [...] Een trainingspak of een gescheurde broek of ik weet niet wat." (Respondent L, Workshop 2)

"Trainingspak van Marokko!" (Respondent A, Workshop 2)

"Mentaal 90 jaar. [...] Zij is... Zij is denk ik 35 jaar, maar zij gedraagt zich als een 90 jarige." (Respondent D, Workshop 5)

Jongeren geven aan dat zij hoopten dat de jeugdrechter op de hoogte zou zijn van hun situatie, zodat hij naar goeddenken zal oordelen. Jongeren met een negatief beeld over de jeugdrechter stellen dat dit niet zo is in de praktijk. Jongeren hebben het gevoel dat al de beslissingen over hun leven wordt overgelaten aan mensen die geen link hebben met hun leefwereld.

"Ik had meer gedacht dat je meer een band had met degene die beslist over u. [...] Ge moet eigenlijk heel veel vertrouwen geven aan mensen die dat zeggen voor mij."
(Respondent C, Workshop 5)

We zien deze bezorgdheid terugkomen in het project van jeugdzorg Emmaüs. Hier geven de jongeren aan nood te hebben aan mensen die ze kunnen vertrouwen en ze vragen bovendien of de jeugdrechter hen kan bezoeken in de instelling om hun context en leven daar te leren kennen (Marien et al., 2008)

De jongeren die een positieve beeldvorming hebben, vinden wel dat de jeugdrechter op de hoogte is van de situatie en voelen zich ondersteund in de beslissingen van de jeugdrechter. Opvallend is dat deze jongeren verrast zijn over het feit dat de jeugdrechter hun dossier kent en hen opvolgt. Blijkbaar beschouwen zij dit niet als een vanzelfsprekendheid. Nochtans lezen we in de literatuur de verwachting dat de jeugdrechter de dossiers met grotere deskundigheid afhandelt dan de gewone strafrechter (De Boer & Wijers, 2009).

"Ja, ja. Ik verschiet daarvan eigenlijk. Hoeveel die van ons weet terwijl die ons maar één keer à twee keer per jaar ziet. [...]." (Respondent A, Workshop 3)

Ook de wereld van de jeugdrechter wordt door de jongere niet begrepen. Ze zien de context van de zitting als een ouderwets gebeuren. Jongeren geven in één interview heel duidelijk aan dat de jeugdrechter op een verhoog zit en ze ervaren een gevoel van onmacht ten opzichte van de jeugdrechter. Ook hier zien we dat de beide leefwerelden sterk verschillen. Ze beschrijven niet enkel de setting die afstand creëert, maar zeggen ook dat de jeugdrechter een zeer traditionele houding heeft. Dit gevoel van onmacht en onrechtvaardigheid is belangrijk om mee te nemen, aangezien we in de literatuur lezen dat het beoordelen van een instantie als onrechtvaardig, ervoor kan zorgen dat er minder bereidheid is van de jongere om samen te werken (Maus, 2014 in Heerik & van Charldorp, 2015).

"Is dat zo iemand die geen gsm heeft, maar wel een stempel?"
(Respondent C, Workshop 5)

4.3.1 Het onevenwicht in de communicatie

Het grote verschil in leefwereld maakt dat de communicatie tussen jongere en jeugdrechter vaak moeilijk of niet gebeurt. Hoewel het 'hoorrecht' vermeld staat in het jeugdrecht blijkt uit onderzoek dat jongeren dit niet echt ervaren in contact met de jeugdrechter (Van Audenhove & Vander Laenen, 2014). De jongeren uit dit onderzoek, die omwille van wangedrag of feiten voor de jeugdrechter komen, bevestigen dit. Zij zeggen dat de jeugdrechter niet naar hen luistert, maar dat hij volgens hen ook geen moeite doet om te luisteren. Ook als de jeugdrechter vraagt naar hun verhaal, wordt hier niet echt naar geluisterd. Jongeren zeggen dat hun inbreng niet gehoord wordt en dat hun tussenkomst niet ernstig wordt genomen.

"Maar dat is wel moeilijk. Dat is een moeilijk mens als die kwaad is. [...] Omdat er niets valt tussen te krijgen. Ja, als die denkt dat hij gelijk heeft, ja dan, die lossen niet." (Respondent B, Workshop 4)

"Als ge met hen rustig praat, die gaat niet luisteren. [...] Die maken jou echt boos! Ze zegt mij: vertel mij die verhaal. [...] Ja, maar ik wou net beginnen en zij onderbreekt mij. [...] Die begint over iets anders." (Respondent A, Workshop 2)

"Mijn advocaat praat altijd in mijn plaats. [...] Alles wordt gebruikt tegen u. Daar denk ik altijd over na. Het minste wat je zegt kan fataal zijn. [...] Die [jeugdrechters] zijn sluw. Dit kunnen dingen tegen u gebruiken." (Respondent A, Workshop 4)

De jongeren in ons onderzoek krijgen snel het gevoel dat het niet veel zin heeft om te spreken. Andere jongeren voelen een enorme frustratie en gaan daarom hun gedrag en stemvolume aanpassen, omdat ze het idee krijgen anders niet te kunnen zeggen wat ze willen zeggen.

"Als ge met hen rustig praat, die gaat niet luisteren. [...] Die maken jou echt boos! Ze zegt mij: vertel mij die verhaal. [...] Ja, maar ik wou net beginnen en zij onderbreekt mij. [...] Die begint over iets anders." (Respondent A, Workshop 2)

"Als ik voor de rechter ben, ik praat bijna niet. Ik praat echt niet. Ik zweer het u. [...] Nee, gewoon. Ik wil zo, hoe moet ik dat zeggen. Ik wil niet in discussie gaan met hem. [...] Anders, die begint op mijn zenuwen te werken. En ik wil niet dat dat uit de hand loopt." (Respondent A, Workshop 4)

<Respondent D: "Ik roep dan."

<Interviewer: "Uit het gevoel dat die anders niet luistert?"

<Respondent D: "Ja." (Workshop 4)

Deze participanten geven aan dat de communicatie heel eenzijdig is, waarbij ze het gevoel krijgen dat het enkel de jeugdrechter is die de conversatie voert. Ze hebben bovendien niet het gevoel dat er gewicht wordt gegeven aan hun argumenten. Een van de jongeren geeft ook aan dat de jeugdrechter op een abrupte manier beslist om het gesprek te eindigen.

"Ge kunt iets bespreken, maar uiteindelijk gaan ze toch zijn beslissing... Dat maakt niet uit of je praat of niet." (Respondent B, Workshop 5)

"Ja, maar die vrouw is echt erg, 'wajow'! Mijn zus begint te praten en zij zegt: je gaat naar Beernem. Mijn zus zegt: mag ik uitleggen wat er is gebeurd, want jullie kunnen mij niet zo maar naar Beernem sturen of Mol. Ze [jeugdrechter] zegt: nee, je gaat naar Beernem, dag!" (Respondent E, Workshop 2)

"Waarom moet ik naar haar luisteren als zij niet naar mij wilt luisteren?" (Respondent L, Workshop 2)

"Ja, ik zat daar tegenover en ik heb dan echt mijn best gedaan om te babbelen. Maar die slaagt dat direct af en die [onverstaanbaar] en die blijft stand bij punt dat... Terwijl dat die niet eens weet wat goed is voor mij. En dan moet ik echt kwaad worden. [...] Die heeft eigenlijk gestopt met te zeggen: 'ik stop, het is een veel te lange dag geweest voor mij, ik wil gaan eten.'" (Respondent C, Workshop 5)

Weerom zien we hier een ander verhaal bij de jongeren die de jeugdrechter in de ondersteunende rol zien. Ze geven aan dat de jeugdrechter begrijpt wat ze bedoelen en hebben niet het gevoel dat de jeugdrechter van hen af wil. Dat betekent niet dat er sprake is van een band aangezien ze de jeugdrechter maar één keer per jaar zien. Een uitzondering zien we bij één jongere die omwille van problemen thuis haar jeugdrechter meer ziet en aangeeft dat hij haar komt bezoeken.

"Die begrijpt mij volledig." (Respondent D, Workshop 2)

"Die begrijpt meestal wel wat ik bedoel." (Respondent B, Workshop 3)

"Ja, ik denk dat die mij begrijpt omdat die er niet zo veel vragen bij stelt. [...] Niet per se van: ah die wilt waarschijnlijk ervan af zijn. Maar die vertrouwd mij en dat vind ik mooi aan mijn jeugdrechter dat die altijd alles positief ziet." (Respondent A, Workshop 3)

De jongeren verwachten niet dat de jeugdrechter hun taal overneemt, maar wel minder formeel of 'gewoon beleefd' spreekt.

<Respondent E: Hij is fucking streng. Hij praat tegen mij 'gij', 'gij'. Ik haat hem. [...] Ik weet dat niet, zo onbeleefd. Ja, zo 'gij'.

<Interviewer: Hoe wil je dat hij praat eigenlijk?

<Respondent L: gewoon beleefd. (Workshop 2)

4.3.2 Een setting met eigen spelregels

Jongeren ervaren dat de stijl waarin zij communiceren en zich gedragen niet aansluit bij de setting of de communicatiestijl van de rechtbank en dat dit vaak voor problemen zorgt. Zowel de jongeren die een positieve beeldvorming hebben als diegenen die een negatief beeld hebben over de jeugdrechter geven aan dat ze op de zitting spreken zoals zichzelf.

"Ja ik praat eigenlijk gewoon hoe ik overal praat." (Respondent B, Workshop 3)

"Ik praat gewoon zoals mezelf." (Respondent F, Workshop 5)

De stijl verschilt daarbij tussen de participanten. Jongeren geven aan dat ze, afhankelijk van hun stijl misschien meer of minder toegang krijgen tot de jeugdrechter. Opvallend is dat één van de jongeren die vanwege antisociaal gedrag voor de jeugdrechter moest verschijnen een zeer timide houding heeft. Dit bleek uit zijn communicatie tijdens de workshop. Hij geeft aan dat de jeugdrechter veel van zijn gedrag door de vingers heeft gezien en hem kansen heeft gegeven. Terwijl andere participanten van deze workshop het tegendeel ervaren.

"Hij valt wel mee, hij valt wel mee. Voor mij toch. Voor die andere twee [andere participanten] niet. [...] Maar hij heeft mij wel veel gegund. [...] Ja hij heeft wel geluisterd." (Respondent F, Workshop 5)

Jongeren met een positieve beeldvorming lijken minder problemen te hebben met hun houding en communicatiestijl en voelen hier meer begrip van de jeugdrechter.

"Ja, die praat niet echt formeel, die praat zoals de opvoeders, maar wel algemeen Nederlands. Maar niet zoiets van: ik praat niet tegen de koning of zo. Ik heb het gevoel dat ik ook wel iets platter mag gaan praten." (Respondent A, Workshop 3)

"Ik blijf redelijk beleefd. Maar zij weet dat ik zo, zij voelt... Ik laat dat zo overkomen dat dat mij eigenlijk niets interesseert. [...] Maar ik blijf beleefd." (Respondent A, Workshop 4)

Andere jongeren voelen dat ze met hun communicatiestijl en houding geen aansluiting vinden bij de regels die gehanteerd worden in de rechtbank.

"Ja, gewoon. Soms moet ik 'meneer de rechter' zeggen. Dat ik gewoon 'ja' zeg." (Respondent B, Workshop 4)

"Ja, da klinkt raar, maar ik was voor mijn jeugdrechter en die zegt tegen mij: 'ja ge moet niet spreken zoals al die andere negers en Marokkanen'." (Respondent B, Workshop 5)

Er gelden dus wel degelijk richtlijnen waar de jongeren zich aan moeten houden. Als ze deze niet volgen, worden ze hierop afgestraft. Of ze worden hier positief op aangesproken wanneer ze zich wel houden aan de verwachtingen.

Bijvoorbeeld wanneer jongeren hun stem verheffen worden ze hierop aangesproken door hun advocaat en/of consulent of worden ze hierop gewezen door de jeugdrechter.

<Respondent H: "Ja, ik ben een babbelkont, dus ja [lacht]. Dus dat lukt wel. Maar zelf als je zo kleine dingetjes fout doet en zij begint boos te worden, ik begin haar uit te lachen."

<Interviewer: "Jij lacht naar haar. En wordt zij dan bozer?"

<Respondent H: "Nee, alleen mijn advocate die doet dan zo [duwt met elleboog tegen arm van zijn buur]. [lacht]. Want de jeugdrechter kan dan beslissen om mij naar Mol te sturen snap je." (Workshop 1)

"En ze [de jeugdrechter] zegt tegen mij: kijk, je bent bedreigend aan het overkomen." (Respondent A, Workshop 4)

"Die [advocaat] zei dat ik heel goed heb gepraat voor mijzelf. Dat ik mij kon verdedigen. Maar dat ik wel weet uit ervaring: blijf formeel, blijf beleefd. Al wordt ge kwaad, reageert dat daarna uit. Dat heb ik dan ook gedaan. Ik was zo kwaad." (Respondent C, Workshop 5)

Jongeren die zich niet aanpassen aan de regels hebben het gevoel dat ze worden gehanteerd, of hebben het gevoel dat wat ze zeggen tegen hen wordt gebruikt. Sommigen laten daarom hun advocaat spreken in hun plaats en zeggen zelf niets. Ze noemen de jeugdrechter sluw.

"Ik vond dat ze chantage deed. [...] Ze geeft je eigenlijk een keuze waar je geen keuze tussen kan maken. Zo van, als je moet kiezen van je straf van: oh ja een jaar vastzitten of ik moet dees doen. [...] Ja, die zijn allebei fucked up. Je kan kiezen tussen stront en diarree snap je?"

(Respondent A, Workshop 1)

"Mijn advocaat praat altijd in mijn plaats. [...] Alles wordt gebruikt tegen u. Daar denk ik altijd over na. Het minste wat je zegt kan fataal zijn. [...] Die [jeugdrechters] zijn sluw. Dit kunnen dingen tegen u gebruiken."

(Respondent A, Workshop 4)

<Respondent C: "Ik zeg niks. Ik heb één keer een andere advocaat gehad en zij heeft mij hier gestoken."

<Interviewer: "Kan jij er gewoon tegen praten tegen uw jeugdrechter?"

<Respondent C: Jawel, jawel,...

<Interviewer: "Gij kunt wel vertellen wat je wilt?"

<Respondent C: "Ja, maar dat is soms niet slim eh." (Workshop 4)

We zien dit terugkomen in de theorie van Carlen (1976), die stelt dat de zitting geënceneerd is en iedereen zijn rol heeft te spelen. Wanneer de actoren, in deze context de jongeren, niet op de hoogte zijn van deze regels, zitten ze in een moeilijk parket. Dit kan in dit onderzoek verklaren waarom de jongeren aangeven dat de jeugdrechter 'sluw' is. Andere jongeren hebben deze spelregels al snel door en kiezen ervoor daarom niet te spreken, omdat dit telkens tegen hen kan gebruikt worden. Dit is iets dat Bal (1988) dwangcommunicatie noemt, waarbij de jeugdrechter strategische manieren heeft dwang uit te oefenen op vlak van de communicatie. De jeugdrechter beslist volgens deze auteur wanneer de jongere al dan niet spreekt. In het onderzoek van De Bruyn (2006) bevestigen de jeugdrechters dat ze de communicatie niet willen baseren op gelijkheid, omdat dit ervoor zou zorgen dat de jongere geen respect tonen voor de rechter.

De verschillen in communicatiestijl tussen de jongeren zou wel eens kunnen doorwegen bij de reactie van de jeugdrechter. Zo stelt de theorie van maatschappelijke kwetsbaarheid (Vettenburg & Walgrave, 2002, in Goris & Walgrave, 2002) dat bepaalde doelgroepen omwille van culturele kenmeren een opeenstapeling van negatieve contacten ervaren met maatschappelijke instituties, wat kan leiden tot uitsluiting. Het feit dat jongeren (vaak niet afkomstig uit een dominante cultuur) zich niet gedragen zoals we binnen justitie (vanuit een dominerende cultuur) verwachten, zou sterk in hun nadeel kunnen spelen.

4.4 De invulling van de rol van jeugdrechter

Hoewel we zien dat er duidelijk twee groepen zijn, kunnen we ons de vraag stellen hoe zij het dan zelf zouden doen, mochten zij jeugdrechter zijn. Bij deze vraag verwijzen de participanten vooral naar de setting waarin de communicatie plaatsvindt. De setting bepaalt heel veel op vlak van hoe ze zich kunnen verhouden tot iemand. Ze willen dat de jeugdrechter van zijn verhoog komt en met hem aan tafel gaat zitten. Dit kan ofwel in een aparte ruimte of een netwerktafel waar ze samen zitten met anderen die veel weten over de jongere. Zo verwijst een jongere naar het kabinet, waar ze wel proberen hun woordje te doen. Dit is iets dat Pleegzorg Provincie Antwerpen ook aangeeft. Zij ondervonden dat minderjarigen die jaarlijks voor de rechter moesten verschijnen de ervaring indrukwekkend en eng vinden (Van Houdt, 2018).

"Nee, wollah, die moet aan tafel zitten." (Respondent A, Workshop 1)

"Ja, zoals bij de psycholoog. Zo alleen in één kamertje zitten. Zij zit daar, ik zit hier. [...] Dat ik en de jeugdrechter echt gewoon zelf in een aparte ruimte, dat we gewoon met haar kunnen praten." (Respondent D, Workshop 2)

"Misschien de enige keer dat ik die zonder die toga zag was wanneer ik in crisis voor de jeugdrechter moest verschijnen. En dan was dat kabinet, of zoiets ja. En dan was dat ook wel aan een tafel en minder afstandelijk en zo, maar dat is maar één keer gebeurd en sindsdien is dat altijd zitting geweest." (Respondent A, Workshop 3)

<Respondent C: "Jawel als ik vrijkom dan kan ik daar mee aan tafel zitten."

<Interviewer: "En zou je daar dan mee babbelen?"

<Respondent C: "Ja, als ik daarna weer naar huis mag. Gewoon met de jeugdrechter aan tafel zitten." (Workshop 4)

"Ja in het kabinet kunt ge proberen uw woordje te zetten. Maar tijdens jaarlijkse zitting of zo, dan... Ik zeg dan: 'Ja, alles gaat goed, de weekends en zo, maar.'" (Respondent A, Workshop 5)

"Ik zou het veel beter vinden moest inderdaad niet één iemand beslissen. Maar zoals een netwerk tafel. Dat daarop wordt gezet." (Respondent C, Workshop 5)

Deze setting zien we ook terugkomen in de projectweek van Jeugdzorg Emmaüs (2015). Hoewel de jongeren in deze projectweek het accent meer leggen op het dragen van de

toga dat hem streng maakt, geven ze ook aan dat ze in een kleinere zaal aan een kleine tafel met de jeugdrechter zouden willen spreken. In het onderzoek van De Bruyn (2006) geven jeugdrechters aan dat een rondetafelgesprek niet tot aanvaarde rechtspraak zal leiden. De jeugdrechters vinden de huidige indeling van de jeugdrechtbank goed, aangezien dit ervoor zorgt dat de symbolische boodschap onbewust wordt aangevoeld door de jongere. De jongere zou aan een tafel deze symbolische boodschap niet voelen, terwijl dit volgens de jeugdrechters de essentie is van de berechting.

Een van de jongeren geeft aan dat alle actoren die betrokken zijn bij de jongeren en zeggen dat meerdere actoren die hen kennen horen deel te nemen aan de gesprekken met de jeugdrechter. De jeugdrechters horen in communicatie te treden om zo een betere beslissing te kunnen nemen. Hij vult aan dat de jeugdrechter volgens hem dan zelfs niet meer nodig is.

<Respondent C: "Ik zou het veel beter vinden moest inderdaad niet één iemand beslissen. Maar zoals een netwerk tafel. Dat daarop wordt gezet. De jeugdrechters mogen voor mij part allemaal afbollen."

<Interviewer: "Ja, ja, of meedoen in het gesprek en beslissing."

<Respondent C: "Ja, er zijn meer mensen die het beter weten en betere beslissingen nemen, en de begeleiders hier beslissen over mij, dan dat de jeugdrechter beslist. Snap je wat ik bedoel?" (Workshop 5)

Wanneer we vragen hoe de participanten de rol van jeugdrechter zouden invullen, dan verwijzen ze al snel naar het menselijke aspect van de communicatie. De Bus (2018) geeft aan dat er een evolutie was in de rol die de jeugdrechter moest innemen. Deze evolueerde van een prestigieuze jeugdrechter, tot een jeugdrechter die, zoals De Bus (2018) het verwoord, een vrouwelijkere aanpak vereist, waarbij de rol van de jeugdrechter meer ingevuld werd met menselijke aspecten (De Bus, 2018). De participanten in ons onderzoek halen verschillende elementen aan die sterk overlappen. Zij zouden vragen naar wat de jongere wil; echt luisteren en verdiepen in de situatie; aanvoelen wat de jongere wenst; met de jongere praten; de jongeren de tijd geven om hun mening te delen en niet meteen negatief reageren en tot slot een positieve houding aannemen (vb. lachen, positieve stimuleren).

"Ik zou met de jongere praten en vragen: naar waar wil je gaan." (Respondent L, Workshop 2)

"[...] En dat je je meer in de situaties verdiept en kijkt ook dat is het beste voor het kind." (Respondent A, Workshop 3)

"Zoals mijn jeugdrechter eigenlijk. Zo alles op gevoel houden. En dat aanvoelen van: dit is oké en dit niet, hier wil ik meer informatie over. Deze vraag wordt uitgesteld, ik ga geen antwoorden direct geven. En dan ja, doen wat je denkt dat het juiste is." (Respondent A, Workshop 3)

"Om te beginnen zou ik eerst lachen. [...] Want de mijne... [...] Nee, maar ik zou zo... Ook al gaat jij straf geven of zo, dat jij toch nog iets positief zegt over die. Lachen en zo. En niet: ja, dit en dit en daar is de deur." (Respondent G, Workshop 5)

"Ja, een luisterend oor geven. En ja, zien allee ook, dat kind de tijd geven om zijn mening te geven en te zeggen wat hij echt wil. En dan kijken wat er mogelijk is." (Respondent A, Workshop 5)

"Ik zou meer luisteren en hulp aanbieden. [...] Zo eigenlijk niet direct zeggen: ja, ge gaat naar daar of ge gaat naar hier. Ja, zo meer zoeken welk de juiste oplossing is. [...] Dat je dat kind niet direct zo triestig gaat maken." (Respondent D, Workshop 5)

"Ernaar luisteren, empathie tonen. Gewoon er zijn." (Respondent C, Workshop 5)

Wat opvalt is dat de bevroegde jongeren naast het menselijke en communicatieve aspect zeggen dat ze eerlijk zouden blijven tegenover de jongere. Hieronder verstaan ze dat de jeugdrechter effectief mag optreden als rechter die grenzen aangeeft, maar hij moet daarbij eerlijk blijven en toegeven dat niet alles mogelijk is. De participanten aanvaarden dus wel het ingrijpen en zouden zelf de dubbele rol opnemen. Wat echter verschilt in hun aanpak is de volgorde. Ze zouden in de eerste plaats inzetten op het participatieve, het luisteren en het begrijpen van de leefwereld van de jongere. In de tweede plaats zouden ze pas de corrigerende rol van de jeugdrechter zetten. Zowel een respondent met een eerder negatieve beeldvorming als een respondent met een eerder positieve beeldvorming geven dit aan. We zien dit terugkomen in het advies dat Eliaerts (2016) geeft in zijn onderzoek. Hierbij geeft hij aan dat het een uitdaging is voor het jeugdbeschermingssysteem om een goed evenwicht te vinden tussen strafrecht en pedagogie. Maar zoals Dumortier (2012) aangeeft is het opvallend dat het punitieve aspect een meer prominente rol speelt.

"Het moment dat je in een instelling wordt geplaatst zijt ge er natuurlijk niet mee akkoord, maar na drie jaar weet ik wel dat dat de beste beslissing was. [...] Maar een jeugdrechter weet ook wat die doet. Dus geen enkele beslissing is om u te pesten." (Respondent A, Workshop 3)

"Ik zou wel luisteren naar de anderen. Maar euhm, ik ga de waarheid zeggen, als ik zo iemand als mij voor mij heb, weet ge dat is ook moeilijk. Ge moet ook eerlijk blijven. Anders gaat de staat helemaal..." (Respondent A, Workshop 4)

"[...] En dan kijken wat er mogelijk is. Omdat een beetje... Want snap je, niet in elke situatie is alles mogelijk. Dat dat wel redelijk is. [...] Ja, want sommige kinderen willen graag dingen die niet mogelijk zijn en snap je, dan moet jij daar ook gewoon eerlijk over zijn denk ik. Ja soms is dat moeilijk, maar je moet dat ook accepteren dat niet alles mogelijk is." (Respondent A, Workshop 5)

De jongeren in ons onderzoek zijn zich er dus van bewust dat de jeugdrechter een dubbele rol moet opnemen. Ze merken deze hulpverlenende en beschermende rol echter niet in de praktijk. In de literatuur zien we dat de jeugdrechters dit zelf ook aangeven. Ze zeggen hun bekommernis vaak niet te kunnen overbrengen op de jongeren (De Morgen, 14 oktober 2015). Omgekeerd weten de jeugdrechters ook dat de jongeren zich misbegrepen voelen (Goetstouwers in sociaal.net, 7 septemer, 2016). Door de wachtlijst en het gebrek aan plaatsen is het moeilijk hun bekommernis te kunnen tonen. Jeugdrechter Philippe Vandaele (Jeugdhulp, 8 november 2017) zegt dat dit te maken heeft met de hoge dossierlast, waardoor zij niet de tijd hebben om deze betrokkenheid te tonen. We zien opnieuw dat de jongeren zich hier bewust van zijn. Zo geeft een van de participanten aan:

"Gewoon dat die meer luisteren en dat die minder kinderen hebben en zich meer kunnen specialiseren in een kind. Dat die zo meer het plaatje hebben buiten alleen zo... zo het hele plaatje." (Respondent E, Workshop 5)

Dit was ook de kritiek op de wet van 1965 die leidde tot de hervorming in 2006. Hierbij kwam de verantwoordelijkheid van de jonge delinquent voor zijn daden, meer centraal te staan. De discussie tussen zij die de nadruk leggen op de beschermende en de partij die de nadruk wil leggen op een uitdrukkelijk jeugdsanctierecht bleef echter standhouden (Walgrave, 2012). Put (2015) stelt ook dat het beschermende gedachtengoed meer en meer in vraag wordt gesteld, waarbij een meer punitief jeugdrecht naar voor wordt geschoven. We zien uit deze resultaten dat er onvoldoende afbakening is van problematische opvoedingssituaties en als misdrijf omschreven feiten, waarbij dezelfde instanties, dezelfde maatregelen, dezelfde grote interventiemogelijkheden zorgen voor weinig differentiatie tussen opvoedingssituaties enerzijds en misdrijven anderzijds (Kinderrechtencommissariaat, 2005).

5. Besluit en aanbevelingen

We baseerden ons voor zowel de onderzoeksvraag als de empirische methode op de vraag: *“Wat is de beeldvorming van jongeren omtrent hun jeugdrechter en hoe verhoudt deze zich ten opzichte van de opzet van het jeugdrecht en de intenties van de jeugdrechter?”*. We gingen op zoek naar waar die eventuele verschillen zich bevinden en welke aspecten of handelen volgens de jongeren kunnen maken dat deze visies positiever op elkaar kunnen worden afgestemd. We stelden ons als deelvragen hoe de jongeren kijken naar de jeugdrechter en welke rol de jongeren willen dat hij inneemt. Tot slot gingen we na wat de mogelijke kansen zijn opdat de jeugdrechter deze gewenste rol zou kunnen opnemen.

Het was een uitdaging om te zoeken naar een manier waarop de jongere, vanuit zijn beleving `de veronderstelde beschermende rol' van de jeugdrechter, kon weergeven. Bovendien bleek uit de literatuur dat jongeren weinig gehoord werden en beperkt hun eigen belang naar voor konden brengen. We gingen op zoek naar een methode die het mogelijk maakte de jongeren vanuit hun eigen taalgebruik, ervaring en beleving aan het woord te laten. Dit leidde tot een vijftal rapworkshops, waarbij in totaal zesentwintig jongeren aan deelnamen.

5.1 Conclusie op basis van de resultaten

Als antwoord op de onderzoeksvraag *“Wat is de beeldvorming van jongeren omtrent hun jeugdrechter en hoe verhoudt deze zich ten opzichte van de opzet van het jeugdrecht en de intenties van de jeugdrechter?”* en de subvraag: *“Is er een discrepantie tussen de beeldvorming van de jongeren omtrent hun jeugdrechter ten opzichte van de opzet van het jeugdrecht/de intenties van de jeugdrechter?”*, tonen zowel de literatuurstudie als de bevraging van de jongeren dat er effectief een verschil is. Uit de literatuur blijkt dat de jeugdrechter vertrekt vanuit de motivatie de jongeren te willen helpen en hen kansen te willen bieden (Philippe Vandaele in Jongerenwelzijn, 2017; Baguette in Orpea, 10 mei 2017). Het blijkt echter moeilijk voor de jeugdrechter om deze rol over te brengen bij de jongeren (Bie Van Bauwel in De Morgen, 14 oktober 2015). Bij de jongeren merken we twee verschillende manieren waarop er naar de jeugdrechter wordt gekeken: als de bestraffer of als de beschermer. De redenen vinden we in de dubbele rol van de jeugdrechter die aan de basis ligt van het jeugdbeschermingsrecht (Berryessa, 2018; Holzschuh, 1957; Put, 2015). Enerzijds zal de jeugdrechter de bescherming van het kind in acht nemen. Anderzijds moet hij grenzen aangeven en maatregelen uitspreken (Holzschuh, 1957).

Uit de resultaten van de bevraging blijkt dat deze rollen anders worden toegepast afhankelijk van de reden waarvoor de jongere voor de jeugdrechter verschijnen. Enerzijds is er een groep waarbij de bekommerde en beschermende positie van de jeugdrechter wel wordt overgebracht. Deze jongeren hebben een overwegend positief beeld over de jeugdrechter en zien hem als beschermer en redder. Anderzijds is er de groep jongeren die de jeugdrechter bekijkt als straffer. Bij deze laatste groep zien we een groot verschil tussen de intenties van de jeugdrechter en de beeldvorming van de jongeren. Met andere woorden, voor de jongeren is de dubbele rol van de jeugdrechter geen één/én verhaal. Zij zien hem niet als beschermer én iemand die grenzen stelt, maar elke groep ervaart vanuit zijn positie één specifieke rol, namelijk of als beschermer of als straffer.

Wat eveneens een essentiële rol speelt, is de mix tussen VOS- en MOF-dossiers bij één persoon. De jeugdrechter blijft geconfronteerd met de dubbele rol die ook voor de jongeren onduidelijkheid geeft. De vraag is telkens: komt de jongere voor zijn straf of verschijnt de jongeren voor iemand die hem ondersteunt en helpt? De jongeren krijgen deze dubbele rol, mogelijk net zoals de jeugdrechter, niet gecombineerd.

Hoewel de jeugdrechters jongeren willen ondersteunen en opvolgen in hun opvoedingssituatie horen we van alle jongeren dat ze geen band hebben met hun jeugdrechter. Hierin verschillen de jongeren niet zo extreem met de intenties van de jeugdrechters aangezien die zelf ook aangeven dat zij hun gezagsfunctie als rechter willen bewaken. Anders dan bij de hulpverleners houden zij daarvoor ook een zekere afstand met de jongeren.

Alle jongeren ervaren bovendien een confrontatie tussen hun eigen leefwereld en deze van de rechtbank. Jongeren moeten zich aanpassen aan de verwachtingen en regels van het justitieel systeem.

Het verschil ligt in hoe de twee groepen jongeren deze confrontatie ervaren. De jongeren die een positief beeld hebben van een ondersteunende rechter hebben minder problemen met het ontbreken van een band en de confrontatie met de wereld van justitie. Zij ervaren dat de jeugdrechter ondanks deze situatie moeite doet om hen te begrijpen, zich inwerkt in hun dossier en zich bereid toont om af en toe uit het justitiële kader te komen en naar de jongere toe te stappen.

Anders ligt het bij de jongeren die omwille van wangedrag of feiten contact hebben met de jeugdrechter. Zowel in de literatuur als in onze resultaten blijkt dat deze jongeren de grenzen en de maatregelen niet in hun belang ervaren (Walgrave et al., 2012). Voor hen is de confrontatie met de wereld van de magistratuur een negatieve ervaring. Zij moeten zich op een wijze gedragen die hen niet eigen is en in een omgeving waar richtlijnen en

spelregels heersen die zij niet kennen. De jongeren krijgen het gevoel dat ze beslissingen moeten overlaten aan iemand die geen weet heeft van hun leefwereld. We zien dit laatste ook sterk terugkomen in de literatuur (Goedseels, 2015; Carlen, 1976; Bal, 1988). We vermoeden dat het voor de jeugdrechter binnen dit gegeven nagenoeg onmogelijk is om de rol van ondersteuner op te nemen (De Bruyn, 2006).

Opvallend is dat alle jongeren bij de vraag: *'Welke rol zouden zij willen dat de jeugdrechter inneemt'*; meteen verwijzen naar iemand die hen ondersteunt. Ze willen iemand die hen kent en begrijpt. In dat opzicht sluit de wens van de jongeren naar de rol van de jeugdrechter wel aan bij de eerder vernoemde intenties van de jeugdrechter (Philippe Vandaele in Jongerenwelzijn, 2017; Baguette in Orpea, 10 mei 2017). Maar de jongeren zeggen daarbij expliciet dat dit iemand moet zijn die hen en hun leefwereld kent.

Jongeren vertalen deze 'gewenste' positie van de jeugdrechter ook naar de context en de omgeving waarin hij moet handelen. Ze willen iemand die letterlijk naast hen zit zoals bij een psycholoog of in een netwerktafel. Ze wensen iemand die samen met hen over hun leven beslist. Ze willen deze zoektocht uitdrukkelijk samen met deze persoon doen. Opnieuw halen ze hier aan dat dit iemand moet zijn die hun leefwereld kent.

Jongeren voegen wel toe dat ze begrip zouden hebben voor iemand die een uiteindelijke beslissing neemt. We horen ook dat jongeren, die vanwege een VOS-dossier verschijnen, de gezagsfunctie appreciëren. Specifiek omdat dit voor hen de positie ten opzichte van de ouders vereenvoudigt. In dat opzicht komt hier de rol van de jeugdrechter als iemand die beslissingen neemt boven die van de ouders en de jongeren zelf wel weer naar boven. Dit is namelijk een rol die door de wet van 1965 werd ingevoerd (De Jonghe, 2012; Put, 2015).

Voor een stuk sluiten dus de visies van de jeugdrechter en die van de jongeren op elkaar aan. De jeugdrechter wil de zorgende rol voor de jongeren opnemen en de jongeren zeggen hier ook nood aan te hebben. Maar de wijze waarop deze rol wordt ingevuld maakt het water tussen de wereld van de jongeren en deze van de magistratuur erg diep. Of de jeugdrechter, in de huidige setting, de juiste persoon is om deze rol op te nemen is nog de vraag, aangezien de jeugdrechters afstand willen bewaren om hun rechterlijke rol op te nemen (De Bruyn, 2006).

Bovendien vragen de jongeren die vanwege feiten bij de jeugdrechter verschijnen, naar een jeugdrechter die hen op een eerlijke manier behandelt op basis van feiten en hen minder aanspreekt op hun persoon. Het geeft voor de jongeren veel onduidelijkheid wanneer eenzelfde jeugdrechter bij de ene jongere begripvol als beschermer optreedt en bij hen vooral bestraffend optreedt. Dit leidt voor deze laatste groep tot een gevoel van onrechtvaardigheid. Het is voor de jongeren dus belangrijk dat er duidelijkheid heerst, dat

ze de "spelregels" en de richtlijnen kunnen volgen en dus kunnen vertrouwen op het proces.

5.2 Aanbevelingen

In de eerste plaats is er nood aan duidelijkheid over de rol van de jeugdrechter als beschermer of als straffer. Het samenhangen van deze twee rollen geeft veel onduidelijkheid zowel voor de rechter als voor de jongere.

Vooreerst zou een onderscheid tussen VOS- en MOF-dossiers kunnen zorgen voor meer rechtszekerheid en duidelijkheid voor de jongeren (De Bus, 2018; Kinderrechtencommissariaat, 2005; Put, 2015). Ook jongeren verwachten dat de verschillende aanleiding voor het ingrijpen van de jeugdrechter door een verschillend soort persoon en in een verschillende context moet gebeuren. Dossiers rond opvoedingssituaties vragen om een persoon die letterlijk en figuurlijk dicht bij de jongeren staat.

Maar ook de jongeren die voor de jeugdrechter komen voor feiten wensen dat de twee rollen worden opgenomen. In de eerste plaats zoeken zij naar iemand die naar hen als persoon luistert en hen richting geeft in hun leven. De jongeren vinden het belangrijk om gehoord te worden, maar aanvaarden wel dat er iemand mee richting geeft en beslist over hun leven. Met deze persoon willen ze een band omdat die mee nadenkt en bovendien iemand die hun wereld kent. Ze hebben daarbij geen probleem dat die persoon een gezagsfunctie heeft, maar dit moet in een andere setting zijn dan wanneer zij voor feiten voor een rechter komen.

Als we het over deze laatste groep hebben, aanvaarden ze het gezag en de beslissing van de jeugdrechter binnen een context die zich focust op de feiten. De procedure moet in deze context dan duidelijk gevolgd worden, zodat de jongere weet dat het gaat over de feiten en een setting waar ze niet het gevoel moeten hebben dat ze enkel door binnen te wandelen of het verkeerde te zeggen terug naar een instelling moeten.

We kunnen dus aanbevelen dat de duidelijkheid moet reflecteren in de rol van de jeugdrechter als beschermer of als straffer en dat deze duidelijkheid ook moet weerspiegelen in de context en de setting waarin de jongeren moeten verschijnen voor de jeugdrechter. We kunnen ons tot slot de vraag stellen of daarom de rol van ondersteuner en straffer bij eenzelfde persoon en in eenzelfde context en setting moet geplaatst worden. We stellen voor dat de MOF-dossiers enerzijds en de VOS-dossiers anderzijds

door verschillende personen (de vraag is of dit een rechter moet zijn) in een verschillende functie en binnen een andere context en setting worden behandeld.

5.3 Methodologische reflectie

Vanuit het idee dat jongeren zich weinig gehoord voelen en weinig hun eigen belang naar voor kunnen brengen, gingen we op zoek naar een methode die het mogelijk maakt de jongeren te betrekken vanuit hun eigen taalgebruik, ervaring en beleving. De nood aan een stem, en een eerlijke weergave van de beleving van jongeren werd al snel duidelijk toen een instelling meegaf niet te willen deelnemen, aangezien de jongeren de jeugdrechter te negatief zouden viseren. Bovendien was het tijdens de workshops opmerkelijk dat er nood was aan een kader waarbinnen jongeren hun mening kunnen delen.

Aan de hand van een combinatie tussen klassieke methoden (focusgroepen, participatieve observatie en participatief onderzoek) en een creatieve methode, namelijk het integreren van rapmuziek, ging ik opzoek naar een methode die aansluit bij de complexiteit van de onderzoeksvraag, de beleving van de doelgroep en een methode die tegelijkertijd de participanten actief betreft zodat zij door hun kennis, stem en creativiteit niet alleen op wetenschappelijk niveau, en idealiter op beleidsniveau, inbreng kunnen hebben, maar dat zij hierdoor zelf ook iets kunnen terugkrijgen. Er werd dus gezocht naar een andere manier van onderzoek doen om zo de beeldvorming die jongeren hebben omtrent hun jeugdrechter te achterhalen en transparant te kunnen weergeven. Dit resulteerde in een rapworkshop, waarbij de jongeren vragen moesten beantwoorden over de jeugdrechter en deze vragen vervolgens konden gebruiken om, samen met een muzikant, een rap te schrijven.

Tijdens het uitvoeren van de rap werd het al snel duidelijk dat de jongeren hun zegje wilden doen. Het bleek een emotioneel geladen onderwerp te zijn, waarbij de creatieve methode goed aansluit. Zoals aangegeven door Rapper Ernesto (in Blackman & Kempson, 2016, p.42) wordt de motivatie voor rappen vaak gehaald uit de mogelijkheid om zich uit te drukken, en een uitlaatklep te vinden voor frustratie. We moesten hierbij alert blijven dat deze specifieke invulling van de methode niet enkel die jongeren bereikte die kampten met negatieve emotionele gevoelens. Dit was uiteindelijk niet het geval, aangezien elke jongeren met een jeugdrechter aanwezig was bij de workshops. We moeten hier echter wel alert op blijven, mocht deze workshop herhaald worden. Bovendien werd het duidelijk dat er niet alleen een negatief gekleurde rap werd geschreven, maar ook een die een ode bleek aan de jeugdrechter.

Waar we wel uitdrukkelijk een kanttekening bij moeten plaatsen, is de aangegeven valkuil van de focusgroep. Wat deze valkuil van de klassieke methode van de focusgroep echter opving, was namelijk de invulling van de focusgroep aan de hand van de gekozen creatieve

methode. Een methode die namelijk aangepast is aan de interesse en de leefwereld van de jongere. Door de focusgroep aan te vullen met een rapworkshop, zorgde dit ervoor dat de jongeren een meer individuele stem kregen tijdens het schrijven van de rap. Dit tweede deel van de workshop gaf ruimte aan de jongeren om zelfstandig te schrijven en maakte het bovendien mogelijk om individueel door te vragen op hun ervaring. De focusgroep zorgde ervoor dat de respondenten onderwerpen zelf aanhaalden (Migchelbrink, 2006), maar de creatieve methode maakt het vervolgens weer mogelijk om aan voicing te doen en dus als onderzoeker een samenwerking te hebben en zo de beleving van de jongere te ontdekken (John, 1996). Hoewel rap gezien wordt als een kunstvorm om opgekropte emoties te kunnen vertellen door mensen die niet gehoord worden (Briggs Jr., 1993), hoeven deze opgekropte emoties niet geïnterpreteerd te worden als negatieve emoties. De rap maakte het mogelijk om intense emoties, zoals opluchting en het gevoel gered te zijn door de jeugdrechter, te vertalen in een kunstvorm die voor hen het dichtste bij hun leefwereld ligt. De creatieve invulling van de gehanteerde methode heeft het daarom volgens mij mogelijk gemaakt om tegemoet te komen aan de valkuilen van de focusgroep en de jongeren de stem en de participatie te geven die zij verdienen.

Bibliografie

A-C

Agentschap jongerenwelzijn (2017). Jij en je jeugdrechter. [Brochure]
Geraadpleegd op 27 februari 2019, via <https://jongerenwelzijn.be/publicaties/>

Bac, J.R. (1998) in Fuhler, K. & Verberk, S. (2006). De positionering van de jeugdrechter.
Raad voor de rechtspraak: Den Haag.

Baguette, M. in Orpea (n.d.). Als jeugdrechter heb ik vele mooi waarden gezaaid.
Tijdschrift Samen genieten van het leven. Geraadpleegd op 10 november 2018, via
<https://www.orpea.be/actus/415-Portrait-de-resident-976.pdf>

Bakker, J. (2002). Jean Piaget: de ontwikkeling van de intelligentie. *De wereld van het jonge kind*. 29 (10), p.312-315.

Bal, P. (1988). In Doornbos, N. (2014). Observeren in de rechtszaal. *Bju Tijdschriften*.
Uitgeverij Boom Juridisch: Den Haag, Nederland. 2014(3), p.1-17 DOI:
10.5553/REM/.000002

Belgische Kamer Van Volksvertegenwoordiging (2014). *Rechterlijke macht. Algemene principes*. [Brochure nr.22.01]. Geraadpleegd op 10 november 2018, via
https://www.dekamer.be/kvvcr/showpage.cfm?section=/pri/fiche&language=nl&cfm=/site/wwwcfm/info/info_fiche.cfm

Bernuz Beneitez, M. J., & Dumortier, E. (2018). Why Children Obey the Law: Rethinking Juvenile Justice and Children's Rights in Europe through Procedural Justice. *Youth Justice*, 18(1), p. 34–51. <https://doi.org/10.1177/1473225417741225>

Berryessa, C.M. (2018). Potential Impact of Research on Adolescent Development on Juvenile Judge Decision-making. *Juvenile and Family Court Journal*, 69(3), p.19–20.

Marien, S., Bhatti, Y., Boutsen, L., Casteels, L., Claessens, K., Fonteyne, T., Houthoofd, B., (2008, 3 september). Advies Jeugdrecht. Geraadpleegd op 6 november 2018, van
https://vlaamsejeugdraad.be/sites/default/files/advies/advies_0822_jeugdrecht.pdf

Blackman, S. & Kempson M. (2016). *The Subcultural Imagination: Theory, Research and Reflexivity in Contemporary Youth Cultures*. Routledge: London & New York.

Bosmans, J. (2015). Jeugdhulpverleners over jeugdrechtbanken. Verschillen bespreekbaar maken. Geraadpleegd op 5 maart 2019, via <https://sociaal.net/achtergrond/jeugdhulpverleners-over-jeugdrechtbanken/>

Bourlet, A. (2006). De aanpak van jeugddelinquentie [Brochure]. Geraadpleegd op 4 maart 2019, via https://www.om-mp.be/om_mp/files/en-savoir-plus/brochures/NL/4-De%20aanpak%20van%20jeugddelinquentie.pdf

Bouverne-De Bie, M. & Roose, R. (2007). Het belang van het kind of een vraag naar de legitimiteit van de jeugdbescherming en bijzondere jeugdbijstand. *Tijdschrift Jeugd en Kinderrechten*. 1(4), p.206-213

Briggs Jr., J.L. (1993). Where They're Calling From: Cultural Roots of Rap. *William & Mary Bill of Rights Journal*, 2(1), p. 151-158.

Brown, J. (2016). Revisiting the Classics: women in control? The role of women in law enforcement: Frances Heidensohn. *Policing and Society*, 26(2), p.230-237. <https://doi.org/10.1080/10439463.2016.1120415>

Bryant, L. (2016). *Critical and Creative Research Methodologies in Social Work*. London: Routledge.

Caluwé, N. in De Vrieze, M. (2015). *Mevrouw de jeugdrechter* (2e ed.). Antwerpen, België: Standaard Uitgeverij.

Carlen, P. (1976). The staging of magistrates' justice. *The British Journal of Criminology*, 16(1), p.48-55. <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.bjc.a046692>

Christiaens, J. & Goris, K. (2012). Onderzoek naar de Belgische jeugdrechtbankpraktijk. *Tijdschrift voor Criminologie*: Den Haag. 54(3), P. 262-271.

Commissie ethiek (2012). Procedure voor ethische toetsing van onderzoek aan de afdeling Communicatiewetenschap van de Universiteit van Amsterdam. Oost-Indisch Huis: Amsterdam

Competent (2014). Competentfiche. Geraadpleegd op 4 maart 2019, via <http://production.competent.be/competent-nl/fiche/K190401.html>.

D-F

Decorte, T. & Zaitch, D. (2017). *Kwalitatieve methode en technieken in de criminologie*. Acco: Leuven/ Den Haag.

De Boer, M. & Wijers, M. (2009). *Vrouw en Recht: De beweging, de mensen, de Issues*. Amsterdam: University Press.

De Bruyn, D. (2006). *De magistratuur aan het woord. Een verkennend onderzoek naar de opvattingen van magistraten over hun functioneren in justitie en samenleving*. Maklu: Antwerpen-Apeldoorn.

De Bus, S. (2018). *Doing gender op de jeugdrechtbank: specifieke problemen, specifieke aanpak*. Vrij Universiteit Brussel, Recht & Criminologie. VUBPRESS Brussels University Press: Brussel, België.

De Jong, J.D., van Gemert, F. (2010). *Een studie naar het concept groepsdruk*. Vrije Universiteit Amsterdam, Sectie Criminologie.

De Jonghe, I. (2012). *Jeugd- en strafrecht: kritische zoektocht doorheen federale en decretale wetgeving, getoetst aan de praktijk* (2e ed.). Mortsel, België: Intersentia Educatief.

De Koster, M. (2010). Jongeren en criminaliteit. Een lange geschiedenis van de Middeleeuwen tot heden. *Tijdschrift voor criminologie*. 52(3), p.310-319

De Rechtspraak. (2016, 31 mei). *Rechtspraak houdt vast aan neutraliteit kleding rechter en griffier*. Geraadpleegd op 10 oktober 2019, van <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Raad-voor-de-rechtspraak/Nieuws/Paginas/College-voor-mensenrechten-rechtbank-mocht-sollicitante-met-hoofddoek-niet-afwijzen.aspx>

De Ruyver, B. (1988). *De strafrechtelijke politiek gevoerd onder de socialistische ministers van justitie E. Vandervelde, P. Vermeylen en A. Vranckx* (2e ed.). Antwerpen, België: Kluwer Rechtswetenschappen.

De Smet, N. (2012). 't Zitemzo Jeugdrecht-reeks: Met de rechten van minderjarige patiënten. Geraadpleegd op 5 mei 2019, via <http://www.tzitemzo.be>

Decorte, T. & Zaitch, D. (2017). Kwalitatieve methode en technieken in de criminologie. Acco: Leuven/ Den Haag.

Deklerck, J., Franssens, M., & Put, J. (2010). *Het beleid van de jeugdmagistraat* (2e ed.). Leuven, België: Leuven University Press

Delfos, M.F. (2004). Communiceren met pubers Symposium in de abdij van Postel. Geraadpleegd op 27 februari 2019, via <http://www.mdelfos.nl/index-n.htm>

Demey, E. (2014). *De minderjarige en het gerecht* (2e ed.). Kortrijk, België: Uitgeverij UGA.

Dossche, M. in Rutten, A. (2015, 21 oktober). "Moeders die zich afkeren van hun kind, dat zal ik nooit begrijpen". Geraadpleegd op 3 februari 2018, van https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20151020_01930472

Dumortier, E. & Christiaens J. (2005). De jeugdrechter in twijfel. Onderzoek naar het ontstaan en de praktijk van de kinderrechter (België, 1912-1965). Vrije Universiteit Brussel.

Dumortier, E. (2012). Kinderrechten tegen punitiviteit? Over de perverse wending van het kinderrechtenvertoog. *Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten*, 13, p.228-238.

Dumortier, E., & Christiaens, J. (2006). De nieuwe wet op de jeugdbescherming. Krijtlijnen van een ambigue hervorming. *Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten*, 1(4), p.273-280.

Eliaerts, C. & Christiaens, J (2009). Niets is wat het lijkt in de jeugdbescherming. Een redelijk eigenzinnige kijk op 30jaar jeugdbeschermingsrecht. In W. Bruggeman (e.a.) (Ed.), *Van Pionier tot onmisbaar. Over 30 jaar Panopticon*. Antwerpen: Maklu. p.461-482.

Eliaerts, C. (2016). Tussen pedagogie en strafrecht: met Ido Weijers op zoek naar een kindvriendelijk jeugdstrafrecht. In K. Hepping, S. Rap, & J. Huijter (Reds.), *De pedagogische benadering van de jeugdrechtspleging* (2e ed.). Den Haag, Nederland: Boom Criminologie, p. 67-77

Emmaüs (2019). Emmaüs. De puntjes op de ü. Geraadpleegd op 2 februari 2019, via <http://www.emmaus.be/>

Ensie (2016). Kwalificatie in het strafrecht. Geraadpleegd op 11 mei 2019, via <https://www.ensie.nl/rechtspraak/kwalificatie-in-het-strafrecht>

Fagan, J. and Tyler, T. (2005) Legal socialisation of children and adolescents. *Social Justice Research* 18(3): 217–242 in Bernuz Beneitez, M. J., & Dumortier, E. (2018). Why Children Obey the Law: Rethinking Juvenile Justice and Children's Rights in Europe through Procedural Justice. *Youth Justice*, 18(1), p.34–51. <https://doi.org/10.1177/1473225417741225>

Feldman, R.S. (2012). *Ontwikkelingspsychologie*. Amsterdam: Pearson.

Foqué, R., Van Orshoven, P., Van Gerven, W.; Raymaekers, B. & Vandeurzen, J. (2009). Debat: de scheiding der machten. *Ethische Perspectieven: nieuwsbrief van het Overlegcentrum voor Ethiek* 19(4), p. 346 – 373

Francoise, C. & Christiaens, J. (2015). Appearing in court and the hearing of minors: practices of judges of the juvenile courts in Belgium. In J. Christiaens (Red.), *It's for Your Own Good: Researching Youth Justice Practices*. Brussel, België: Vubpress, p. 75–97.

Frohmann, L. (2005). The Framing Safety Project. *Violence Against Women*, 11(11), p.1396–1419. <https://doi.org/10.1177/1077801205280271>

G-J

Goetstouwers, P. (2016, 7 september). *Mevrouw de jeugdrechter*. Geraadpleegd op 10 oktober 2018, van <https://sociaal.net/boek/mevrouw-de-jeugdrechter/>

Gilbert, E. & V. Mahieu (2012), *Onderzoek naar de beslissingen van jeugdrechters/jeugdrechtbanken in MOF-zaken*. Brussel: NICC, 186.

Hinds, L., & Murphy, K. (2007). Public Satisfaction With Police: Using Procedural Justice to Improve Police Legitimacy. *Australian & New Zealand Journal of Criminology*, 40(1), p.27–42. <https://doi.org/10.1375/acri.40.1.27>

Holzschuh, K. (1965). *Ervaringen van een kinderrechter*. Prisma-boeken: Utrecht.

Huybrechts, L. (2011). *Participatory creation is risky: A roadmap of participatory creation processes and the shifting role of creative 'things'*. [Doctoraat]. KULeuven: Faculteit Letterkunde.

Jaspers, Y., Nuytiens, A., Christiaens, J., & Dumortier, E. (2017). Pathways of Transferred Youth Offenders into Adulthood. *Youth Justice*, 17(2), p.153–170. <https://doi.org/10.1177/1473225417700324>

Jeugdhulp (8 november, 2017). Philippe Vandaele, voorzitter van de Unie van Nederlandstalige Jeugdrechters, over het nieuwe jeugddelinquentierecht. Geraadpleegd op 11 oktober, 2018. Via <http://www.jeugdhulp.be/interview-vd-maand/philippe-vandaele-voorzitter-van-unie-van-nederlandstalige-jeugdrechters-over>

Jeugdhulp (2016). Gerechtelijke jeugdhulp – sociale dienst jeugdrechtbank. Geraadpleegd op 11 mei 2019, via <http://www.jaarverslagjeugdhulp.be/2016/gerechtelijke-jeugdhulp-sociale-dienst-jeugdrechtbank>

Jeugdzorg Emmaüs. (2015). Jongeren schrijven brief aan jeugdrechters. Geraadpleegd op 23 oktober, 2018. Via <http://www.emmaus.be/Nzh/nieuws-Emmaus/Beste-Jeugdrechter.html>

Jochen, V. (2014-2015). *Jeugdsanctierecht in Vlaanderen: onderzoek naar de mogelijkheden en beperkingen van een sanctiemodel voor het jeugdrecht in Vlaanderen* (Masterproef). Geraadpleegd van https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/213/285/RUG01-002213285_2015_0001_AC.pdf

John, M. (1996). *Children in charge: the child's right to a fair hearing*. London, Engeland: J. Kingsley.

K-M

Kapteyn, P. (1987). De prijs van het goede vertrouwen; gewetensvorming en de groei en krimp van het maatschappelijk netwerk, in Fortuyn, P., Stuurman, S. (reds.). *Socialisten in no nonsense-tijd*. Nijmegen: n.d., p. 137-151.

Kara, H. (2015). *Creative Research Methods in the Social Sciences: A Practical Guide*. Bristol, Engeland: Policy Press.

Kennisplein (2012). Kinderen in beeld: Wanneer kan het? Geraadpleegd op 4 mei 2019, via <https://www.kennisplein.be/sites/Jeugdrecht/Pages/2012-08-Kinderen-in-beeld.-Wanneer-kan-het.aspx>

Kent U.S. Supreme Court geciteerd in Bullington, B., Sprowls, J., Katkin D. & Phillips, M. (1978). A critique of diversionary juvenile justice. *Crime & Delinquency*, 24, p. 59-71

Kinderrechtencommissariaat (2005). Advies 2004-2005/1: Jeugdbeschermingsrecht. Geraadpleegd op 13 mei 2019, via <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/jeugdbeschermingsrecht-0>

Luyten, I., Nuytiens, A., Christiaens, J. & Dumortier E. (2017). Voicing young and older adult care-leavers in Belgium: how the experience of being in care shapes narratives of the self. *Longitudinal and Life Course Studies*.9(1), p. 80-100.

Maenhout, K. (2016, 2 november). Toga verplicht? Geraadpleegd op 3 maart 2018, van <https://alpheuslaw.be/nieuws/toga-verplicht>

Maus, I. (2014), in Van den Heerik, R. & Van Charldorp, T. (2015). 'Die agent moet 't goede voorbeeld geven'. Kwalitatief onderzoek naar opvattingen van jongeren over de politie. *Cahiers Politiestudies*, 34 (1), p.11-32.

McNiff, S. (1989) Arts-based research. In: Knowles JG, Cole AL (eds) (2008). *Handbook of the arts in qualitative research: perspective, methodologies, example and issues*. Sage Publications, Thousand Oaks, p.83-92

Mediawijs (n.d.). StampMedia vzw. Geraadpleegd op 11 mei 2019, via <https://mediawijs.be/organisaties/stampmedia>

Migchelbrink, F. (2006) *Praktijkgericht onderzoek in zorg en welzijn*. SWP: Amsterdam.

Milford, A.J. (1992). *Rap Lyrics: Instruments for Language Arts Instruction*

Minorius-project VVJG (1998). Van mijn kant bekeken. Bevraging jongeren uit de bijzondere jeugdbijstand. Geraadpleegd op 22 oktober, 2018. Via https://wvg.vlaanderen.be/rechtspositie/04-good_practices/inspraak_en_participatie/bijlagen/van_mijn_kant.pdf

Morris, M. (2006). Decreet betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp en Memorie van toelichting. Geraadpleegd op 4 maart 2019, via https://wvg.vlaanderen.be/rechtspositie/05-publicaties/werkmap-decreet_en_memorie.pdf

Mortelmans, D. (2011). *Kwalitatieve analyse met Nvivo*. Leuven, België: Acco.

Nolf, J. (2013, 22 juni). De toga maakt de rechter niet. *Knack*. Geraadpleegd van https://www.knack.be/nieuws/de-toga-maakt-de-rechter-niet/article-opinion-83115.html?cookie_check=1557041692

N-R

Newman, P.R., Newman, B.M. (1976) in Clasen, D. R., & Brown, B. B. (1985). *The multidimensionality of peer pressure in adolescence. Journal of Youth and Adolescence, 14(6)*, p.451-468. doi:10.1007/bf02139520

Nuytiens, A., Christiaens, J. & Eliaerts, C. (2005). Ernstige jeugddelinquenten gestraft? *Praktijk van de uithandengeving, Volume 1*. Gent: Academia Press, p.26-29.

Ochtman, A. en Verhoeven, J., (1981), "De Raad voor de kindbescherming tussen recht en welzijn", in Bouverne-De Bie, M. & Roose, R. (2007). Het belang van het kind of een vraag naar de legitimiteit van de jeugdbescherming en bijzondere jeugdbijstand. *Tijdschrift Jeugd en Kinderrechten. 1(4)*, p.206-213

Put, J. (2015). *Handboek jeugdbeschermingsrecht (2e ed.)*. Brugge, België: Die Keure.

Rap, S. (2016). A Children's Rights Perspective on the Participation of Juvenile Defendants in the Youth Court. *The International Journal of Children's Rights, 24(1)*, p.93-112. <https://doi.org/10.1163/15718182-02303006>

Rap, S. & Weijers, I. (2011). *De jeugdstrafzitting: een pedagogisch perspectief: de communicatie tussen jeugdrechter en jeugdige verdachte*. Den Haag, Nederland: Raad voor de rechtspraak.

Rechtbanken Tribunaux. (2018, 5 december). Rechter. Geraadpleegd op 8 maart 2019, van <https://www.rechtbanken-tribunaux.be/nl/rechtbanken-hoven/personen/rechter>

Rich, M., & Patashnick, J. (2002). Narrative research with audiovisual data: Video Intervention/Prevention Assessment (VIA) and NVivo. *International Journal of Social Research Methodology*, 5(3), p.245-261

S-U

Scholl, N & Olivier, A.J. (2014). De essentie van kwalitatief onderzoek. Centre for information based decision making research.

Smet, D. (2005). *Jeugdbeschermingsrecht in kort bestek* (2e ed.). Mortsel, België: Intersentia.

Sools, A. (2012). Narratief onderzoek. *KWALON* (17)1, p.27-35.

Strack, R.W., Magill, C., McDonagh, K. (2014) in Liebenberg, L. (2018). Thinking Critically About Photovoice. *International Journal of Qualitative Methods*, 17(1), 160940691875763. <https://doi.org/10.1177/1609406918757631>

The Western Journal of Black Studies; Pullman, Wash. 16(2)

Tiemeijer, W. L., Thomas, C., & Prast, H. M. (2009). *De Menselijke Beslissers: Over de Psychologie Van Keuze en Gedrag*. Amsterdam, Nederland: Amsterdam University Press.

Thomas, N. & Percy-Smith, B. (2010) in Dedding, C., Jurrius, K., Rutjes, L. & Moonen, X. (2013). Kinderen en jongeren actief in wetenschappelijk onderzoek: Ethiek, methoden en resultaten van onderzoek met en door jeugd. Uitgeverij Lannoo: Tielt, Nederland.

Tyler T (2000) Social Justice: outcome and procedure. *International Journal of Psychology* 35 (2): 117–125, in Bernuz Beneitez, M. J., & Dumortier, E. (2018). Why Children Obey the Law: Rethinking Juvenile Justice and Children's Rights in Europe through Procedural Justice. *Youth Justice*, 18(1), p.34–51. <https://doi.org/10.1177/1473225417741225>

Tyler, T.R., & Huo, Y.J. (2002) in Hinds, L., & Murphy, K. (2007). Public Satisfaction With Police: Using Procedural Justice to Improve Police Legitimacy. *Australian & New Zealand Journal of Criminology*, 40(1), p.27–42. <https://doi.org/10.1375/acri.40.1.27>

Tynan, C.A. & Drayton, J.L. (1988). Conducting focus groups – a guide for first-time users. *MIP* 6(1), p. 5-9. University of Edinburgh and University of Strathclyde.

van Assema, P., Mesters, I., Kok, G. (1992). Het focusgroep-interview: een stappenplan. Gerjo Kok T. Soc. Gezondheidsz. 70 (1992), p. 431-437

University of Minnesota (2018). What Are Sentencing Guidelines? Geraadpleegd op 11 mei 2019, via <https://sentencing.umn.edu/content/what-are-sentencing-guidelines>

V-Z

Van Audenhove, S. & Vander Laenen, F. (2014). Transition secured? De beleving van jongeren die de bijzondere jeugdzorg verlaten. In Pauwels, L. & Vermeulen, G., (2014). Actuele ontwikkeling inzake EU-justitiebeleid, cannabisbeleid, misdaad en straf, jongeren en jeugdzorg, internationale vrede, veiligheid en gerechtigheid, gewelddadigheid en extremisme & private veiligheid en zelfregulering: Antwerpen: Maklu, p. 294

Van Bauwel, B. in De Morgen (2015, 14 oktober). Jeugdrechter Bie Van Bauwel: "Soms zouden we beter de ouders plaatsen. Geraadpleegd op 8 februari 2019, via <https://www.demorgen.be/leven-liefde/jeugdrechter-bie-van-bauwel-soms-zouden-we-beter-de-ouders-plaatsen~b6864f0e/>

Van Buggenhout, M. (2014-2015). Deconstructing the Social Concept of Street Children: The Durban case. [Masterthesis]. Vrije Universiteit Brussel: faculteit recht en criminologie.

Van Damme, A. (2013) in Goedseels, E. (2015). Jeugdrechtmodellen in theorie en praktijk een empirisch onderzoek naar het discours en de praktijk van Belgische jeugdrechters. KUL: doctoraat.

Van den Heerik, R. & Van Charldorp, T. (2015). 'Die agent moet 't goede voorbeeld geven'. Kwalitatief onderzoek naar opvattingen van jongeren over de politie. Cahiers Politiestudies, 34 (1), p.11-32.

Van Houdt, L. (2018, 17 oktober). Jeugdrechtbank van de toekomst: minder angst voor de jeugdrechter | Weliswaar. Geraadpleegd op 3 maart 2019, van <https://www.weliswaar.be/jeugdrechtbank-van-de-toekomst-minder-angst-voor-de-jeugdrechter>

Van Nieuwenhove, S. (2016a, 22 juli). Afscheid van mijn jeugdrechter. [Blogpost]. Geraadpleegd op 12 oktober 2018, van <https://svannieuwenhove.wordpress.com/2016/07/22/afscheid-van-mijn-jeugdrechter/>

Van Obbergen, T. (2018, 10 oktober). Radicaliserende jongeren: enkele inzichten van Philippe Vandaele, Antwerps jeugdrechter | StampMedia. Geraadpleegd op 10 november 2018, via <https://stampmedia.be/artikel/radicaliserende-jongeren-enkele-inzichten-van-philippe-vandaele-antwerps-jeugdrechter>

Verhellen, E., Verdrag inzake de rechten van het kind, Leuven, Garant, 1997.

Vermeulen, S. (2001). Omgaan met zinvragen. Utrecht: Gerard Til

Vettenburg, Nicole, & Walgrave, L. (2008). Maatschappelijke kwetsbaarheid, school en verstedelijking. *Jeugdcriminologie. Achtergronden van jeugdcriminaliteit*. Boom Juridische Uitgevers, p. 183–205

Vettenburg, N. & Walgrave, L. (2002). Een integratie van theorieën over persisterende delinquentie: maatschappelijke kwetsbaarheid. In: Goris, P. & Walgrave, L., (eds.) (2002). *Van kattenkwaad en erger. Actuele thema's uit de jeugdcriminologie*. Garant: Leuven, p. 44-59

Walgrave, L., Bursens, D., Goedseels, E., Goris, P., Melis, B., Pleysier, S. & Put, J. (2012). *Jeugddelinquentie in perspectief. Met een koel hoofd naar een geïntegreerde aanpak*. (2e ed.). Alphen aan Den Rijn, Nederland: Wolters kluwer.

Vlaams Welzijnsverbond (1994). Het Minorius-project. Geraadpleegd op 2 februari 2019, via <https://www.vlaamswelzijnsverbond.be/intersectoraal/kinderrechten/minorius-project/protocol-jongerenrechten/het-minorius-project>

Vlaamse jeugdraad (2019). Voorstelling. Geraadpleegd op 2 februari 2019, via <https://vlaamsejeugdraad.be/over-ons/voorstelling>

Winter, M. de, & Kroneman, M. (2003). Participatief jeugdonderzoek: sociaal-wetenschappelijk onderzoek samen met kinderen en jongeren naar beleid voor de jeugd. Assen: Van Gorcum.

Wetten en decreten

Decreet betreffende de integrale jeugdhulp van 12 juli 2003, BS 13 september 2013.

Wet van 15 mei 1912 op de kinderbescherming, BS 27-28-29 mei 1912.

Wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade, BS 15 april 1965.

8 Wet van 13 juni 2006 tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, BS 19 juli 2006.

Bijlage

6.1 Geheimhouding Muzikant

Geheimhouding onderzoek 'Doe rap je verhaal' in functie van Masterproef Hannelore Mason

Ik, (ondergetekende)..... verklaar hierbij de verkregen informatie tijdens de workshop, nog de namen van de deelnemers te delen met derden. De informatie zal slechts behandeld worden door de onderzoeker (Hannelore Mason) die deze verzamelde gegevens vertrouwelijk zal verwerken, bewaren en rapporteren. Elke vorm van informatie die naar de identiteit van de jongeren zou kunnen leiden wordt verwijderd in het onderzoek. De naam van de instelling zelf zal vanwege anonimiteit nooit vermeld worden.

Gelezen en goedgekeurd op..... (datum),

Handtekening

Faculteit Recht en Criminologie – Vakgroep Criminologie Pleinlaan 2 1050 Brussel
02/629.20.10, hannelore.johanna.mason@vub.be

6.2 Informed consent jeugdvoorziening

Geachte medewerkers van .....,

Mijn naam is Hannelore Mason. Ik ben een studente criminologie aan de Universiteit van Brussel en schrijf u naar aanleiding van mijn Masterproef. Vanuit mijn ervaring als begeleider binnen de bijzondere jeugdzorg, ondervond ik veel weerstand bij jongeren tegen de jeugdrechter. Vanuit de veronderstelling dat de jeugdrechter in het belang van de jongeren wil optreden, is het een uitdaging om te zoeken naar een manier dat de jongere dit ook zo aanvoelt. Dat leidde mij tot de onderzoeksvraag: *'Wat is de beeldvorming van jongeren omtrent hun jeugdrechter en hoe verhoudt deze zich ten opzichte van de opzet van het jeugdrecht en de intenties van de jeugdrechter?'*,

- *'Is er een discrepantie tussen de beeldvorming van de jongeren omtrent hun jeugdrechter en de opzet van het jeugdrecht/de intenties van de jeugdrechter?'*
- *'Welke aspecten of handelingen kunnen maken dat de opzet van het jeugdrecht en de intenties van de jeugdrechter positiever kunnen worden afgestemd op de beeldvorming van de jongeren?'*

Aangezien jongeren de ervaringsdeskundigen zijn in het contact met de jeugdrechter, is dit de belangrijkste doelgroep die ik in mijn onderzoek wil bevragen. Graag doe ik dit via een creatieve methode die tegelijkertijd voor de jongeren en voor mezelf een meerwaarde vormt. Daarom organiseer ik in jullie dienst een workshop met een groep jongeren (+- vijf jongeren, tussen 14 en 18 jaar), waarbij zij - onder begeleiding van een muzikant en mezelf - een raptekst schrijven over hun beeld van de jeugdrechter. Dit proces en de inhoud van deze raptekst zullen gebruikt worden als data, samen met diepte-interviews met jeugdrechters. Het proces wordt opgenomen en getranscribeerd om de observaties en conversaties als data in te voeren. De opnames die gemaakt worden tijdens de activiteit worden slechts door mezelf en eventueel mijn promotor (Professor Jenneke Christiaens) beluisterd. De dataverzameling zal anoniem verwerkt, bewaard en gerapporteerd worden in mijn onderzoek. Elke vorm van informatie die naar de identiteit van de jongeren zou kunnen leiden wordt verwijderd uit het onderzoek. De naam van de instelling zal vanwege anonimiteit nooit vermeld worden. De jongeren ondertekenen een informed consent. Ouders worden geïnformeerd over de activiteit, indien zij niet akkoord gaan met het verwerken van de verzamelde data tijdens deze workshop, mogen zij de brief ondertekend terugbezorgen. In dat geval wordt geen van de informatie verzameld van zijn/haar zoon/dochter verwerkt in het onderzoek. De betrokken muzikant ondertekent ook een informed consent waarbij hij geheimhouding verzekert omtrent de informatie gehoord tijdens deze activiteit. Voor de jongeren die deelnemen, vragen wij aan u als medewerker uw toestemming te verlenen.

Voor verdere vragen kunnen jullie mij contacteren op mijn e-mailadres: hannelore.johanna.mason@vub.be, of op het gsm-nummer: 04 98 15 40 21.

De medewerking van de jongeren zou mij enorm helpen om het onderzoek goed te kunnen uitvoeren. Indien u akkoord gaat met deelname van de jongere aan het onderzoek, mag u deze brief ondertekenen.

Handtekening, datum

Hannelore Mason
Pleinlaan 2, 1050 Brussel

02/629.20.10

Onder supervisie van Prof. dr. Jenneke Christiaens

Geïnformeerde toestemming

Ik, (ondergetekende), medewerker van ...,

..... (Volledige naam in drukletters a.u.b.)

verleen hierbij toestemming om .....

(naam van de jongere) in de workshop te betrekken.

Ik verklaar daarbij dat ik

- (1) Voldoende informatie heb gekregen omtrent het doel en de inhoud van het onderzoek;
- (2) Elke vraag in verband met het onderzoek heb kunnen stellen;
- (3) Op de hoogte ben dat jongeren uit vrije wil deelnemen aan het onderzoek;
- (4) Aan de onderzoeker de toestemming verleen om resultaten op vertrouwelijke en anonieme wijze te bewaren, te verwerken en te rapporteren;
- (5) Op de hoogte ben dat ik de deelname van de jongere aan het onderzoek op ieder moment kan stopzetten, zonder dat ik hiervoor een reden hoeft op te geven, en zonder dat dit nadelige gevolgen heeft voor mij of voor de jongere;
- (6) Ervan op de hoogte ben dat ik op aanvraag een samenvatting van de onderzoeksbevindingen kan krijgen;

Gelezen en goedgekeurd op..... (datum),

Handtekening

Faculteit Recht en Criminologie – Vakgroep Criminologie Pleinlaan 2 1050 Brussel
02/629.20.10, hannelore.johanna.mason@vub.be

6.3 Informed consent jongeren

Beste jongere,

Ik ben Hannelore Mason. Ik ben een criminologie studente aan de Vrije Universiteit van Brussel. Dit jaar schrijf ik mijn masterproef waarbij ik geïnteresseerd ben in de manier waarop jij jouw contact met jouw jeugdrechter ervaart, wat je verwacht van hem/haar en wat je liever wel en niet zou willen als je in contact bent met hem/haar. Om dit te onderzoeken zal ik met jullie een workshop organiseren waarbij we samen met een muzikant een rap zullen proberen schrijven over jouw ervaringen met de jeugdrechter. Wees gerust, je moet dit niet voorbrengen of de beste rapper van het land zijn. Het gaat er voor mij over, om een leuke workshop te organiseren waarbij je vrij bent om te schrijven en vertellen over jouw ervaringen. Je zal in een groepje van ongeveer 5 jongeren deelnemen. Ik zal deze workshop opnemen, waarbij ik deze zal uittypen in een document. Ik zal hierbij geen namen gebruiken of informatie vermelden die zouden kunnen verwijzen naar jou. Ik zal deze informatie enkel gebruiken voor mijn onderzoek. Alles blijft dus anoniem.

Het deelnemen aan de workshop is vrijwillig. Dit wil zeggen dat je zelf mag kiezen of je dit wel of niet wil doen. Je kan de workshop ten allen tijden onderbreken, of beëindigen. Dit heeft op geen enkele manier nadelige gevolgen. Je bent dus volledig vrij in deze keuze. Als je aan de workshop deelneemt, mag je het formulier op de achterzijde van deze brief ondertekenen. De workshop zal 2 uur duren.

Indien je dit wenst, kan je een samenvatting aanvragen van de onderzoeksresultaten. Dit kan bij doen door een mailtje te sturen naar Hannelore.johanna.mason@vub.be. Je kan ook aan je begeleiding vragen om hiervoor met mij contact op te nemen.

Jouw medewerking zou enorm helpen om het onderzoek goed te kunnen uitvoeren. Alvast heel erg bedankt!

Vriendelijke groeten,
Hannelore Mason

Geïnformeerde toestemming

Hierbij verklaar ik, ..., dat ik als deelnemer aan voorliggend onderzoek

- (1) Voldoende informatie heb gekregen omtrent het doel en de inhoud van het onderzoek;
- (2) Totaal uit vrije wil deelneem aan het onderzoek
- (3) Aan de onderzoeker(s) de toestemming verleen om mijn resultaten op vertrouwelijke en anonieme wijze te bewaren, te verwerken en te rapporteren;
- (4) Weet dat niet deelnemen of het stopzetten van mijn deelname aan het onderzoek op geen enkel vlak nadelige gevolgen zal hebben voor mij;
- (5) Ervan op de hoogte ben dat ik op aanvraag een samenvatting kan krijgen van de onderzoeksresultaten;
- (6) De workshop zal worden opgenomen.

Gelezen en goedgekeurd op ..... (datum)

Handtekening van de jongere,

Faculteit Recht en Criminologie – Vakgroep Criminologie Pleinlaan 2 1050 Brussel
02/629.20.10, hannelore.johanna.mason@vub.be

Tekst 1

*"Please stop dressing you up and scare our kids,
We need humans.
Humans that help race up our children
To make choices that our parents can take,
Challenge yourself to be creative with my drama.
I'm not drama, so don't give me more than tra la la.
No chances that I give up.
I will... I will...
Big chances to help people in a better future.
So, don't mess up, cuz please I'm just a kid."*

Tekst 2

"Hoe kan iemand die je niet kent alles beslissen? Ook al neemt die bitch vuur zal niet op haar pissen. (Al de strijders die tussen haar 4 muren zitten, ze dealen, vechten inbraak of gestolen fietsen. Voor die bitch is de enige optie hierzo zitten. De tranen van mijn moeder, damn, 21 maanden weer binnen. De staat is een bitch, ik spank haar op haar billen. Maar wil geen liefde, ook al wil het rechte pad met mij binden. Ik ben voor die kech [hoer] geboren, alles dat telt zijn de brieven die we innen. Boze designer wanneer we die sosa pinnen. Wat weet ze over een lege frigo of een lege maag, (21 maanden niet actief van snel leven naar een pauze, de tijd de tijd gaat fucking traag. Maar no worries, heb strijd met wit poeder in mijn maag. 4 muren 1 raam, wordt hier zot, ik denk dat ik terug iedereen wil gaan slaan. Te jong om te werken, en de verkeerde origine, op de straat kreeg ik een baan. In de donkere steeg, vulde in black, zag je me altijd staan, Praat je niet over geld zal ik je niet verstaan. Ben gewoon een dossier in de ogen van de rechter, zij kent niet eens mijn naam. Ben niet op straat voor krediet of faam. Mijn droom is het geluk van mijn moeder met of zonder baan."

Tekst 3

*"Ik vecht voor mijn rechten, voor de rechter zijn neus.
Ik gooi een schoen op haar kop, ik heb geen keus.
Wan dit is het leven, dat we leven maar niet willen leven.
Ik wil geen bla bla, ik heb genoeg gehoord,
Ik heb een beetje gesmoord,
Een paar haters vermoord
En nu ben ik verhoord.
Want ik ben gestoord,
In mijn hoofd ben ik vuur die je niet verdoofd,
Met de straat ben ik verloofd. "*

Tekst 4

*"Altijd dramatiseren, nooit met mij mee redeneren,
Snel snel, vertel vertel
Maar hij kent mij niet, mijn dossier is het enige dat hij ziet!
Please rechter, wees is creatief en stuur mij ook eens een brief.
Weet jij hoe het daar is,
En hoe ik mijn vrienden daar mis.
Please heb levenskennis, want mijn leven is geen kermis.
Ik ben echt niet gevaarlijk,
Misschien is dat hoe ik blijf.
Waarom dan al die politie,
Daar paraderen in justitie."*

Tekst 5

[Rap aan de hand van de geschreven brainstorm]

Noem de rechter niet als vriend, die is daar om het goed te maken, niet om te chillen. Iedereen heeft een keuze. Maar je beseft het niet. Ze doen hun best voor ons. Waarom denk je, hebben ze een kostuum. Ze tonen wel begrip, maar we beseffen het niet. Soms hebben ze geen tijd, om alles te doen met vriendelijkheid. Wil je het goed of wil je het slecht. Soms zit je gevangen, dat goed om te weten wat je hebt uitgehangen.

Tekst 6

« Le jour où tout a commencé c'est devenu plus dur que celle étié (?). Tu me dit que t'es la pour m'aider mais t'es la qu'a me mettre les menottes. Même avec les menottes je sais te trafiqué mes pensées. Pensée ou repousser c'est ce que tu veux. Je me prouve que je suis (?), je te prouve qui je suis ca te choque qui je suis, quand tu m'entend parlé tu ouvre ta bouche de la même façon dans la quelle tu suce (?) te juge (?) juste ou injuste. Tu t'enfous de notre avis. Pour toi tout ce qu'on fait c'est le mal parce que tu me connais pas. Mais pourtant quand je fais du mal tu sais pas le voir. »

Menottes = handboeien

De dag waarop alles begonnen is, is moeilijker geworden dan die 'étié'. Je zegt me dat je er bent om me te helpen maar je bent er enkel om mijn handboeien aan te doen. Zelfs met de handboeien kan ik je mijn gedachten anders doen overkomen/geloven. Nadenken of wegduwen, dat is wat je wil. Ik beloof mezelf dat ik ben, ik beloof je wie ik ben en het choqueert/varrast je wie ik ben, wanneer je me hoort praten open je je mond op dezelfde manier dan wanneer 'dat het je uitkomt' (suce te juge), juist of onjuist. Je geeft niet om onze mening. Voor jouw is alles wat we doen het verkeerde want je kent me niet. Maar wanneer ik dan iets verkeerd doe, dan merk je het niet op/dan heb je het niet gezien.

Teskt 7

Yo Fakka*, jeugdrechter!

Je hebt fucking veel voor me gedaan. Zonder jou zat ik hier niet...

Heb men mama niet nodig, alles dankzij jou.

Met jou ga ik de top bereiken, met jou ga ik de top bereiken.

Dus luister maar naar men hart bro.

Kijk deze dagen zijn de beste dagen zonder jou had ik deze motherfucking shit niet gedaan.

Dus blijf naar me luisteren, naar mijn fucking hart.

Nu gaat deze life beter, allemaal dankzij jou.

Toen ik daar zat als een kleine jongen voor jou, had ik angst dat ik had gefaald,

Maar jij hebt me blijer gemaakt toen ik hoorde dat men ouders iets mis hadden gedaan.

Was jij daar voor mij, dus luister nog eens goed, luister gewoon naar mijn hart!

*Makker

Tekst 8

Hoerenzoon met een valse kroon. Je weet waar ik woon, maar ik weet wel dat je luistert.

Ik voel me gekluisterd, want mijn gedachten zijn duister.

Je fluistert maar je luistert niet, handen omhoog voor ik schiet.

Geef me de vrijheid, laat me chillen.

Terwijl ik deze barz sta te grillen.

Stop met zeggen dat ik dingen heb gedaan die ik niet deed,

En doe niet alsof je mijn naam echt wel weet,

Want ik ben diegene die uw naam vergeet.

Tekst 9

Fuck mijn rechter, we zijn allen mensen.

Daarom bepaal ik mijn eigen rechten.

Niemand boven niemand.

Zonder hopen, er zijn geen wensen.

Altijd op jacht, met zwarte trainingspack.

Moesten rennen rennen voor die lege maag.

K'vraag niets anders dan te luisteren.

Je vangt me niet als ik ga struikelen.

Wij blijven rappen al zijn we trippende.

Tekst 10

*Als ik jeugdrecht was,
Zou ik zoals jou zijn,
Zou ik rondlopen zonder das
Zou ik hopen dat ik de coolste was,
Zou ik luisteren naar jullie verhaal,
En spreken in jullie taal.
Je verbaast me altijd met hoe goed je me kent,
Terwijl ik eigenlijk niet zo goed weet wie jij bent.
Ik zie je maar één keer op een jaar,
Hopelijk nog eens voor ik verjaar.
Het waren vaak momenten met veel emotie,
Maar zoals jij het deed krijg je van mij promotie.
Je gaat overal mee akkoord,
Terwijl je het niet eens van mij hoort.
Je benoemt altijd mijn sterke kant,
Je doet me voelen als een diamant.
We moeten nog aan heel veel werken,
Maar je steun zal alles versterken.
Je komt mij soms in de groep bezoeken,
In plaats van het antwoord in je boeken te zoeken.
Ik zou je niet als opvoeder willen,
Maar misschien kan je wel een weekje komen chillen.
Zodat je weet hoe het er hieraan toe gaat,
En dat je het weet als de alarmbel toeslaat.
Je hebt mijn jeugd echt gered,
Terwijl ik mij heel hard had verzet.
Binnenkort is het aan mij,
En door jou begin ik aan een schone lei.*

Tekst 11

*Je moet beter luisteren,
In plaats van ons aan onze stoel te kluisteren.
Daar help je ons niet mee,
We gaan niet met jou in zee.
Je snapt onze situatie niet,
Het is enkel ons dossier dat je ziet.
Ik wil wat meer begrip,
Ons leven is geen videoclip.
Je moet eens in onze schoenen staan,
Want we leven in een emotionele achtbaan.*

Tekst 12

*Als ik de jeugdrechter was,
Gebruikte ik alles van pas.
Dan zou ik meer begrip hebben voor de kinderen,
Dan zou ik elk kind op zijn plek laten slingeren.
Er zijn sommige dingen gewoon niet te bemiddelen.
De jeugdrechter staat op met een kater, daarom is deze gast geen fucking vader.
Ja ja weet toch,
We zijn er toch
Samen in tocht
We vliegen samen uit de bocht.
We steken alles in de fik,
Dan staat er voor mijn huis een fucking flik.*